acad. Dan Berindei

Revoluția Română din 1848 1849

editura enciclopedică

Revoluția Română din 1848/1849

Însemnătatea și programele ei

Studiu introductiv

Cu 150 de ani în urmă Europa a fost confruntată cu *un proces de reacțiune în lanț*[1]. De la Atlantic la Marea Nordului, de la Marea Mediteraneană la Marea Neagră, au avut loc procese revoluționare, în noi condiții istorice, la mai bine de o jumătate de veac după revoluția din 1789. Noua revoluție

[1] Pentru revoluțiile din 1848 din Europa vezi: Maurice Agulhon, *1848 ou l'apprentissage de la république*, Paris, 1992; Idem, *Les Quarante-Huitards*, Paris, 1975; Sylvie Aprile, Raymond Huard, Pierre Lévêque si Jean-Yves Mollier, *La révolution de 1848 en France et en Europe*, Paris, 1998; Antony Babel, Maurice Batteli, Luc Monnier, *L'Europe en 1848 ou l'espérance déçue*, Nèuchâtel, 1949; Maximilian Bach, *Geschichte der Wiener Revolution im Jahre 1848*, Viena, 1898; Hans Blum, *Die Deutsche Revolution. 1848–1849*, Leipzig, 1897; E. Brandenburg, *Die Deutsche Revolution*, Leipzig, 1912; A. Crémieux, *La révolution de février. Etude critique sur les journées des 21, 22, 23 et 24 février 1848*, Paris, 1912; Jean Dautry, *1848 et la Deuxième République*, Paris, 1977; Jacques Droz, *Les Révolutions allemandes*, Paris, 1957; G. Duveaux, *1848*, Paris, 1985; R. Endres, *Revolution in Österreich,1848*,Viena, 1947; François Fejtö, *Le printemps des peuples*, Paris, 1948, vol. I-II; A. Ferrari, *L'Italia durante la rivoluzione, 1848–1849*, Roma, 1935; E. Fischer, *Österreich 1848. Probleme der demokratischen Revolution in Österreich*, Viena, 1946; P. Garret și J. N. Gurgand, *Le printemps à Paris, 22 février–25 juin 1848*, Paris, 1988;Jacques Godechot, *Les Révolutions de 1848*, Paris, 1971; M. Handelsman, *1848 et la question polonaise*, în „Revue des révolutions contemporaines“, 1948; Otto Hartmann, *Die Volkserhebung der Jahre 1848 und 1849 in Deutschland*, Berlin, 1900; Paul Henry, *La France et les nationalités en 1848*, în „Revue historique“, Paris, 1939–1940, tomurile CLXXXVI–CLXXXIX; R. Kiszling, *Die Revolution im Kaisertum Österreichs, 1848 bis 1849*, Viena, 1948, vol. I–II; L-Makkai, *La révolution hongroise de 1848 et sa place dans l'évolution européenne*, în „Revue

s-a desfăşurat, cu intensităţi diferite, în Franţa, Italia, Elveţia, Germania, imperiul Austriei, în Polonia împărţită şi în ţările române, dar şi în state nordice ca Danemarca ori Suedia. Influenţând chiar şi teritorii, unde nu s-a desfăşurat în mod direct, revoluţia de la 1848 s-a manifestat ca *un fenomen european*, cuprinzând de fapt, în ţesătura ei, continentul în ansamblul său. Ea a beneficiat de un spaţiu de acţiune larg şi de o zonă de difuzare întinsă. Prin consecinţele sale, revoluţia europeană din 1848 a reprezentat *o piatră de hotar* între două etape ale istoriei continentului din secolul trecut. Odată cu revoluţiile din 1848, cu toată reprimarea lor, Europa Sfintei Alianţe a luat sfârşit!

Motivaţii *social-politice* şi motivaţii *naţionale* s-au regăsit, deseori împletite, în fiecare revoluţie. Revendicările sociale s-au întâlnit pretutindeni, unde au avut loc procese revoluţionare, dar „primăvara popoarelor" a afirmat, de asemenea, forţa naţiunilor. Cucerirea drepturilor lor *ca naţiuni*, ca şi tendinţa spre unitate şi independenţă s-au afirmat ca obiective dominante (chiar dacă, pentru unele, doar de perspectivă) ale tuturor naţiunilor „trezite" de revoluţie, care căutau, totodată, să atingă un nivel de modernizare necesar mersului lor înainte şi „alinierii" lor la standardele continentale.

Revoluţia din 1848, punând în evidenţă trezirea naţiunilor, a contribuit la *solidarizarea* lor, în primul rând a celor oprimate. Această tendinţă spre solidaritate a fost vizibilă începând cu sfârşitul lunii februarie şi începutul lunii martie 1848, când delegaţii reprezentând mai ales naţiunile oprimate s-au prezentat noilor autorităţi republicane franceze,

des révolutions contemporaines", 1948; K. Obermann, *Die deutschen Arbeiter in der Revolution von 1848*, Berlin, 1953; Paul Pollack, *1848 — Revolution auf halbem Wege*, Viena, 1974; F. Ponteil, *L'éveil des nationalités et le mouvement libéral (1815–1848)*, Paris, 1960; Idem, *1848*, Paris, ediţia a 4-a, 1966; R. Price, *The Revolutions of 1848*, Macmillan, 1988; W. Rappart, *1848–1849. La constitution fédérale de la Suisse*, 1948; M. Sigman, *1848. Les révolutions romantiques et démocratiques d'Europe*, Paris, 1970; J. Sperber, *The European Revolutions 1848–1851*, Cambridge University Press, 1984; V. L. Tapié, *Les révolutions de 1848 dans l'empire d'Autriche*, Paris; V. Valentin, *Geschichte der deutschen Revolution, 1848–1849*, Berlin, 1930–1931, vol. I–II.

oferindu-şi serviciile şi solicitând sprijin. De altfel, la 22 februarie/5 martie 1848, poetul Lamartine, noul ministru de externe al Franţei, a declarat ţara sa drept „aliata intelectuală şi cordială a naţiunilor care doresc să trăiască după acelaşi principiu ca al ei“. Parlamentul de la Frankfurt, expresie a întregii germanităţi în timpul revoluţiei din 1848, s-a arătat şi el deschis şi interesat faţă de alte naţiuni.

Revoluţia, deşi a avut dimensiuni naţionale, a contribuit, la *o accentuare a legăturilor dintre popoare*, înăuntrul continentului. Prezenţa străinilor implicaţi în revoluţie a fost înregistrată în aproape fiecare ţară, dar, totodată, această prezenţă a accentuat relaţiile dintre naţiuni. Polonezii mai ales s-au regăsit pretutindeni, implicaţi direct, manifestându-se ca luptători cu armele în mâini. Sunt întâlniţi în Italia, în Germania, în Ţara Românească şi în primul rând în Ungaria. Câţiva ofiţeri francezi au fost trimişi în Ţara Românească, după ce regimul revoluţionar preluase puterea, de către generalul Aupick, ambasadorul Franţei la Constantinopol şi aceasta după ce, în februarie 1848, tineri români luptaseră pe baricadele revoluţiei pariziene.

Revoluţia din Franţa ocupă printre revoluţiile din 1848 poziţia cea mai importantă. Este evident că revoluţia din februarie de la Paris s-a impus *ca declanşator şi ca model* pentru naţiunile Europei. Procese revoluţionare ca acelea din Germania ori Ţara Românească au fost iniţiate pornindu-se de la motivaţii interne proprii fiecărei ţări, dar, totodată, luându-se ca exemplu evenimentele din Franţa. Revoluţia din februarie 1848 şi-a păstrat necontenit, în 1848–1849, forţa de atracţie şi capacitate de a influenţa procesele revoluţionare europene.

Ideologia paşoptistă — dezvoltând-o pe cea din 1789 — reprezintă, pe scară universală, o cucerire ireversibilă. Libertăţile omului au fost din nou proclamate şi s-au impus ca principii fundamentale ale vieţii politice a continentului, deşi deplina lor resfrângere asupra vieţii curente a oamenilor avea să mai întârzie. Proclamarea repetată a libertăţilor (individuală, de întrunire, de asociere, a presei etc), a egalităţii în faţa legii, măsurile destinate remedierii unor probleme

sociale (mai ales, când a fost cazul, abolirea privilegiilor feudale), înlesnind o mai bună cuprindere a categoriilor muncitoare în viața publică, constituirea și afirmarea gărzii naționale ca apărătoare a poporului și a intereselor sale, instituirea curții cu juri, organizarea modernă a statului, independența justiției, autonomia comunală, iată cele mai importante dintre aceste prevederi social-politice comune ale programelor revoluționare. Acestea au mai ridicat aproape pretutindeni problemele modernizării administrației publice și a instituțiilor, ceea ce avea să se realizeze, în perioada următoare, chiar și acolo unde au avut loc represiuni și chiar prin grija unor regimuri vechi restaurate, care n-au putut însă să nu țină seama de unele realități ale evoluțiilor europene. În mod evident, în vestul și în centrul Europei problema muncitorilor industriali a avut o însemnătate deosebită, dar a fost și cauza unor conflicte între cei ce făcuseră revoluțiile. În Ungaria, în Polonia, în țările române s-a impus cu acuitate problema agrară, cea a eliberării țăranilor încă aserviți în acea zonă a continentului. În Italia, Germania, Ungaria, Boemia, Croația, țările române s-au vădit ca dominante problemele afirmării naționale, ale înlăturării dominației străine, ale independenței și, în unele cazuri, ale apărării drepturilor de egalitate națională într-un stat ori de unificare națională. Nu de puține ori revendicările naționale ale unora s-au lovit de cele ale altor națiuni, provocând neliniști și temeri față de tendințe de dominație, iar uneori chiar conflicte.

Scenariul revoluționar de la 1848 a fost dominat de modelul francez din 1789, din 1830 și mai ales din februarie 1848. Acțiunile populare, manifestațiile, cortegiile, explozia publicațiilor periodice și a broșurilor politice au putut fi constatate pretutindeni unde au avut loc procese revoluționare. *Orașul* a jucat, de asemenea, un rol dominant și aceasta chiar și în țările unde țărănimea forma marea majoritate a populației, deoarece în mediul urban procesul revoluționar a putut beneficia de un masiv sprijin popular, în parte venit, uneori, și din mediul rural. Paris. Berlin, Frankfurt, Mainz, Köln, Milano, Roma, Veneția, Palermo, Viena, Praga, Pesta,

București etc au avut funcții esențiale în desfășurarea revoluțiilor și în afirmarea ideologiilor lor. Adunările de mase revoluționare în orașe, întrunirile și manifestațiile, în cadrul cărora zeci de mii de oameni au exprimat voința națiunii respective, au reprezentat unul dintre mijloacele de acțiune cele mai mai eficiente în cursul proceselor revoluționare.

Păturile mijlocii au avut un rol hotărâtor în complexele procese revoluționare din 1848, dar și *muncitorii* și *țăranii* s-au găsit alături de ele, ca și *nobilii liberali*. Cei ce s-au împotrivit — deși uneori ei înșiși parțial „contaminați" de noua ideologie! — au fost *nobilii conservatori*, care au încercat să tergiverseze cursul evenimenteloir ori chiar să se împotrivească fățiș. În Occident au avut loc înăuntrul proceselor revoluționare conflicte deschise, atunci când proletarii industriali — mai ales în Franța și Germania, țări cu industrii dezvoltate — și-au afirmat interesele. Aceste conflicte au contribuit la frânarea proceselor revoluționare în Europa și uneori chiar la o deviere a lor. În Franța unul din rezultate a fost propulsarea în fruntea tinerii Republici a II-a a principelui Ludovic Napoleon Bonaparte, care avea să-i pună capăt, instituind cel de-al Doilea Imperiu.

Mai trebuie evidențiat rolul foarte important pe care l-au ocupat *studenții*, mai ales în marile capitale universitare și de asemenea *intelectualii*, care au ocupat o poziție privilegiată și care, prin operele, ca și prin agitația pe care au întreținut-o, au contribuit, în deceniile premergătoare marei explozii din 1848, la pregătirea ei, în saloane, chiar și în acelea ale nobilimii conservatoare de la Paris, de la Viena ori chiar de la București și Iași, deoarece germenii revoluției, au fost semănați uneori chiar fără a exista această intenție! În timpul revoluțiilor, intelectualii s-au aflat în primele rânduri, inclusiv în componența guvernelor provizorii. Tot ei au asigurat și întreținut legăturile intereuropene între diferitele procese revoluționare și au definit drumurile de viitor în eventualitatea unei înfrângeri.

Monarhia constituțională și *republica* — elementele radicale militând chiar pentru ceea ce numeau *„republica socială"* — s-au afirmat ca regimuri-tip în Europa anului 1848, care a

înlăturat monarhia absolută. *Constituția* a reprezentat, de asemenea, garantul cuceririlor revoluționare, iar *Parlamentul* s-a înfățișat ca o instituție esențială a statului și a societății, ceea ce s-a vădit la Paris, la Frankfurt, la Berlin, la Viena, la Pesta, pentru a nu cita decât unele exemple, iar legile electorale au dat posibilitatea activității și participării politice pentru categorii variate ale societății. Oricum, prin însemnătate și urmări, revoluția din 1848 rămâne unul din momentele cele mai de seamă ale istoriei veacului al XIX-lea, ea punându-și pecetea pe ultimii 150 de ani de istorie universală.

*

Țările române s-au încadrat proceselor revoluționare ale continentului în 1848–1849[2]. În perspectiva istoriei, revoluția

[2] Printre principalele lucrări referitoare la revoluția din 1848–1849 în țările române: C. Colescu-Vartic, *1848. Zile revoluționare*, București, 1910; S. Albini, *1848 în Principatele Române*, București, 1910; Teodor Bălan, *Refugiații moldoveni în Bucovina. 1821 și 1848*, București, 1929; Idem, *Actvitatea refugiaților moldoveni în Bucovina, 1848*, Sibiu, 1944; Silviu Dragomir, *Istoria revoluției. Partea I: În ajunul revoluției. Primăvara libertății. Mișcarea politică la românii din Banat și Ungaria până în toamna anului 1848*, Cluj, 1946 (vol. V din *Studii și documente privitoare al revoluția românilor in Transilvania*); Gh. Georgescu-Buzău, *La révolution de 1848 dans les Pays Roumains*, București, 1965; Victor Cheresteșiu, *Adunarea națională de la Blaj. Începuturile și alcătuirea programului Revoluției din 1848 în Transilvania*, București, 1966; Cornelia Bodea, *Lupta românilor pentru unitatea națională, 1834–1849*, București, 1967; Carl Göllner, *Die Siebenbürger Sachsen in den Revolutionsjahren 1848–1849*, București, 1967; C. Căzănișteanu, M. Cucu și Elena Popescu, *Aspecte militare ale revoluției din 1848 în Țara Românească*, București, 1968; G. Em. Marica și alții, *Ideologia generației române de la 1848 din Transilvania*, București, 1968; I. D. Suciu, *Revoluția de la 1848–1849 în Banat*, București, 1968; C. Căzănișteanu, Dan Berindei, Marin Florescu și V. Nicolae, *Revoluția română din 1848*, București, 1969; Paul Cornea și Mihai Zamfir, *Gândirea românească în epoca pașoptistă*, București, 1969, vol. I–II; L. Loghin și C. Ucrain, *Aspecte militare ale revoluției din 1848–1849 în Transilvania*, București, 1970; Ileana Petrescu și Vl. Osiac, *Anul revoluționar 1848 în Oltenia*, Craiova, 1973; *Revoluția de la 1848 în țările române*, sub redacția lui N. Adăniloaie și Dan Berindei, București, 1974; Dan Berindei, *L'année 1848 dans les Pays Roumains*, București, 1974; Paul Cornea, *Oamenii începutului de drum. Studii și cercetări asupra epocii pașoptiste*, București, 1974; G. Zane, *Bălcescu. Opera. Omul.*

română reprezintă, prin situarea geografică, ultimul teritoriu „revoluționat" al Europei. Revoluționarii români au înțeles să îmbine elementele tradiționale, specifice spațiului lor, cu ideile culese de ei în cercurile democratice ale țărilor avansate și în special în cele franceze, în cursul deceniilor anterioare. Prin participare la cursuri, prin cuprinderea lor în rândurile studențimei, prin contactele stabilite cu personalități științifice, dar și politice — inclusiv unii corifei ai socialismului epocii respective —, prin intrarea multora dintre ei în lojile francmasonice, prin legăturile stabilite cu revoluționarii polonezi, acești tineri s-au integrat mișcării înnoitoare europene, i-au aparținut și s-au găsit, firesc, sub înrâurirea ei[3].

Revoluția pașoptistă a jucat *un rol esențial în marele proces de devenire a României moderne*. În afara de aceasta, revoluția a fost prezentă în aproape întreg spațiul național, exceptând Basarabia, anexată cu 36 de ani mai înainte de Rusia și care, ca și întreg imperiu al țarului Nicolae I, nu a putut fi cuprinsă de flăcările revoluției datorită asprului regim represiv în ființă. Neîndoielnic fiind vorba de teritorii supuse unor dominații diferite — principatele Moldovei și Țării Românești suzeranității otomane și protectoratului rus, Transilvania, Banatul și Bucovina monarhiei habsburgice — și avându-și fiecare propriile căi de dezvoltare, revoluția n-a putut fi, așa cum unii revoluționari ar fi dorit-o, „simfonă și sincronă". Dar, în același timp, revoluția a oferit românilor un

Epoca, București, 1975; Gheorghe Platon, *Geneza revoluției române de la 1848. Introducere în istoria modernă a României*, Iași, 1980; Cornelia Bodea, *1848 la români. O istorie în date și mărturii*, București, 1982, vol. I–II; Apostol Stan, *Revoluția română de la 1848. Solidaritate și unitate națională*, București, 1987; Nicolae Bocșan și Valeriu Leu, *Memorialistica revoluției de la 1848 în Transilvania*, Cluj-Napoca, 1988; G. D. Iscru, *Revoluția română din 1848–1849*, București, 1988; Apostol Stan, *Revoluția română de la 1848*, București, 1992; Gheorghe Platon, *Moldova și începuturile revoluției de la 1848*, Chișinău, 1993; Gelu Neamțu, *Revoluția românilor din Transilvania, 1848–1849*, Cluj-Napoca, 1996; Dan Berindei, *Revoluția română din 1848–1849. Considerații și reflecții*, Cluj-Napoca, 1997.

[3] Dan Berindei, *Revoluția română din 1848–1849*..., p. 11 și urm.

teren de întâlnire și conlucrare și a fost momentul în care națiunea modernă română s-a cristalizat pe deplin. În ceea ce privește dimensiunile și intensitățile, de asemenea, au putut fi constatate diferențe impuse de cauze obiective, dar și în această privință, datorită proceselor revoluționare din 1848–1849, care au aruncat punți între români, în perioadele următoare, apropierea și mersul înainte, comun, spre obiectivele naționale, a fost cu mult mai evident, conducând în mod necesar spre desăvârșirea statului unitar.

Tineri români s-au găsit la Paris în timpul evenimentelor din februarie. În zilele următoare biruinței revoluției, au hotărât să se înfățișeze noilor autorități franceze, aducându-le salutul națiunii lor. Au făcut acest lucru, purtând tricolorul. Primarul adjunct al Parisului le-a adresat cuvinte de simpatie și încurajare. „Voi aveți a face lucruri mari — le-a spus el — pentru că voi sunteți avantgarda Europei înturnată către Orient“[4]. Cu un an mai înainte, Edgar Quinet, marele prieten al românilor și viitorul soț al Hermionei Asaki, evidențiase tinerilor români, care-l vizitaseră, însemnătatea pentru lumea europeană a „spiritului național și eroic“ de care ei erau însuflețiți[5]. Acești tineri români aveau să alcătuiască, la înapoierea lor în țară, un adevărat stat major al revoluției, având în minte *România virtuală*.

Flăcările revoluției au cuprins și spațiile românești. Cei dintâi aveau să se miște transilvănenii și apoi moldovenii. Românii ardeleni s-au găsit sub impactul evenimentelor din imperiul habsburgic, care au avut loc, succesiv, în luna martie, la Viena, la Praga și la Pesta. Într-o primă fază a mișcării, tinerii juriști canceliști din Târgu Mureș au acționat în conlucrare cu colegii lor maghiari. Programul de la Pesta a fost salutat de acești tineri intelectuali români, nemulțumindu-i doar articolul care prevedea „uniunea“ Transilvaniei cu Ungaria, fără ca cel puțin transilvănenii înșiși să fi fost consultați. De asemenea, divergențe au apărut și în ceea ce

[4] *Anul 1848 în Principatele Române*, București, 1902, vol. I, p. 140–141.
[5] *Ibidem*, p. 42–43.

privea însemnătatea unei cât mai grabnice aplicări a programului agrar de eliberare a țărănimii. Treptat, între revoluționarii transilvani avea să se producă o cezură etnică cu rezultate dezastroase și pentru unii și pentru ceilalți.

Între timp, spre sfârșitul lunii martie (ori în prima decadă din aprilie, pe stil nou), a izbucnit și în Moldova revoluția[6]. Nefiind întemeiată în suficientă măsură pe mulțimi, domnitorului Sturdza i-a fost relativ lesne să reprime mișcarea revoluționară de la Iași. „Moderația" procesului revoluționar din Moldova s-a datorat într-o oarecare măsură alianței tinerilor revoluționari cu boierii conservatori oponenți, dar, mai ales ființării armatei ruse, la mai puțin de douăzeci de kilometri de capitala Moldovei, dincolo de Prut. Reprimați, fruntașii acțiunii din martie, „scăpați de sub escortă", aveau să ajungă în Transilvania, unde au putut urmări desfășurarea evenimentelor revoluționare. Moldova a rămas însă „revoluționată", satele au continuat să fie în stare de frământare și moldovenii s-au făcut remarcați în mod deosebit pe planul ideologiei revoluționare în perioada următoare.

Românii transilvani s-au afirmat ca o entitate revoluționară de sine stătătoare, cu propriile revendicări, unele rezultate din situația de inferioritate națională în care ei se găseau. La 18/30 aprilie 1848 a avut loc la Blaj o întrunire a notabililor, la care au participat însă și câteva mii de țărani, care și-au manifestat entuziasmul față de fruntașii neamului lor. Când a sosit Simion Bărnuțiu, „poporul — relatează Timotei Cipariu — deshămă caii și în triumf l-aduse între aclamațiuni"[7]. Începând de la 2/14 mai, tot la Blaj s-au strâns cu zecile de mii de români. La 2/14 mai, în catedrală, Bărnuțiu a ținut celebrul său discurs. El a vorbit de „renașterea Europei prin libertate", a cerut ca „fără condițiunea libertății egale românii să nu pășească cu ungurii la nici un gen de uniune" și a considerat acceptabilă doar „o federa-

[6] Vezi pentru procesele revoluționare din Moldova: Gh. Platon, *Moldova și începuturile revoluției...*, Chișinău, 1993.
[7] „Organul luminărei", nr. 69 din 21 aprilie 1848.

țiune pentru apărarea comună, cum face o națiune liberă cu altă națiune liberă"[8].

În dimineața zilei următoare, a avut loc marea adunare a românilor ardeleni, la care au participat peste 40 000 de oameni. La 4/16 mai au fost adoptate cele 16 puncte ale „petiției naționale", prin care se exprimau revendicări comune cu cele ale celorlalte acțiuni revoluționare din imperiu, dar și unele specifice românilor, legate tocmai de doleanțele lor naționale. Față de „uniunea" cu Ungaria s-a adoptat o atitudine de respingere, care însă n-a fost ținută în seamă de Dieta Transilvaniei, când, în aceiași lună, întrunită la Cluj, a votat această „uniune" respinsă de marea majoritate a locuitorilor provinciei.

În timp ce în Transilvania, agitația revoluționară dar — din nefericire — și contradicțiile interetnice se intensificau, în luna iunie 1848, revoluția a izbucnit și în Țara Românească. Pregătită temeinic, mai întâi prin activitatea tainică a organizației revoluționare „Frăția", creată încă din 1843, iar apoi, din primăvara anului 1848, de un comitet revoluționar, revoluția a izbândit și a rămas biruitoare timp de peste trei luni în principatul muntean. În ziua de 9/21 iunie, revoluția a izbucnit la Islaz, în Oltenia, peste două zile ea avea să fie biruitoare în București. Sub presiunile consulului general al Rusiei, domnitorul Bibescu avea însă să abdice. În consecință, locul său a fost preluat de un Guvern provizoriu, pe care poporul avea să-l confirme la 15/27 iunie și căruia avea să-i ia locul, cu aproape cu două luni mai târziu, o Locotenență domnească, rezultată din tratativele cu reprezentantul Porții otomane. Deși au avut loc câteva tentative contrarevoluționare, regimul revoluționar statornicit în Țara Românească a fost unul dintre puținele regimuri revoluționare din Europa care s-a putut menține la putere *câteva luni de zile*.

Au avut loc pregătiri pentru convocarea, pe bază de alegeri, a unei Constituante, care trebuia să transpună într-un

[8] Cornelia Bodea, *1848 la români. O istorie în date și mărturii*, București, 1982, vol. I, p. 446, 461, 478.

text constituțional programul de la Islaz. Până la urmă, din pricina presiunilor externe, elecțiunile n-au putut însă avea loc. De asemenea, a fost convocată o Comisie a proprietății, în care reprezentanții stăpânilor de moșii și ai țăranilor clăcași au discutat căile de rezolvare a problemei agrare. În Țara Românească s-a statornicit un regim de libertate, a fost suprimată pedeapsa cu moartea și cea cu bătaia, a fost proclamată eliberarea robilor țigani, a fost adoptat steagul tricolor, a înflorit o presă revoluționară, s-au creat cluburi politice, poporul a fost inclus în activitățile publice, având loc repetate manifestații a zeci de mii de participanți, mulțimile, inclusiv masele țărănești, au sprijinit cu entuziasm activitatea Guvernului provizoriu. Totodată, au fost organizate unități ale gărzii naționale, de voluntari și de panduri, destinate a contribui la apărarea revoluției.

Sub presiunea Rusiei, Poarta otomană, care, prin reprezentantul ei, comisarul Soliman Pașa, recunoscuse noul regim din Țara Românească, avea să cedeze și, în septembrie 1848, a trecut la operații de reprimare. În ziua de 13/25 septembrie, prin intervenție armată, căreia un regiment de linie și pompierii bucureșteni i-au opus o eroică rezistență, regimul revoluționar a luat sfârșit. Oricum, el a rămas pe plan european ca unul dintre momentele importante ale revoluției de la 1848.

Între timp, în Transilvania se asista la o treptată ascuțire a relațiilor dintre români și maghiari, mai ales după ce s-a procedat de către autorități la sângeroase represiuni în lumea satelor. În luna septembrie, a avut loc cea de-a treia adunare de la Blaj, la care au luat parte în jur de 60 000 de oameni, iar moții, conduși de Avram Iancu, au venit înarmați. În luna următoare a fost desăvârșită organizarea legiunilor românești și s-a procedat la preluarea Transilvaniei „ca țară românească" — după expresia lui Bălcescu[9] — de către Comitetul național român. Nu însă pentru lungă vreme, deoarece, spre sfârșitul anului, a pătruns în Transilvania

[9] N. Bălcescu, *Opere*, ediție critică Gh. și Elena Zane, București, 1964, vol. IV, p. 118.

generalul polonez Bem, care a reușit să ocupe în beneficiul regimului revoluționar de la Pesta aproape întreaga provincie, cu excepția Munților Apuseni, care s-au constituit într-o adevărată citadelă de rezistență. Conflictul avea să se încheie, în iulie 1849, când, datorită strădanilor lui Bălcescu, avea să fie semnat de către acesta și Kossuth „proiectul de pacificare". La rugămintea lui Bălcescu, Iancu a încetat ostilitățile. Dar, între timp, revoluția ungară era lovită de armatele a două imperii, cel austriac și cel rus și, spre sfârșitul lunii august, s-a produs capitularea armatei revoluționare maghiare.

*

Revoluția română din 1848 s-a încadrat procesului general revoluționar european. În februarie 1848, tineri români se găsiseră pe baricadele pariziene[10], Bălcescu. unul dintre ei, bucurându-se atunci că „nația cea mare s-a ridicat și că libertatea lumii s-a mântuit"[11]. În mod firesc, atunci când acești tineri s-au întors în patrie, unde au ridicat steagul revoluției, au făcut-o având în vedere integrarea revoluției române în procesele revoluționare generale. Când, la 11 iunie 1848, i s-au întocmit scrisorile de acreditare lui Dumitru Brătianu, trimis în misiune peste hotare, s a precizat că poporul român „se încorporase marei familii europene" și că el „a fraternizat cu toate popoarele"[12]. Totodată, revoluționarii români erau animați de sentimentul unei solidarități continentale. Cerând sprijinul Franței, Guvernul provizoriu muntean menționa că lipsită de acest sprijin „nu numai țara noastră va fi în primejdie, ci Europa întreagă"[13].

Prin marile ei momente, revoluția română din 1848 s-a înscris marcant în cadrul fenomenelor revoluționare europene ale anilor 1848–1849. De altfel, evenimentele din țările române au avut loc într-o firească corelare cu cele de peste

[10] Vezi Dan Berindei, *Românii și Europa în perioada premodernă și modernă*, București, 1997, p. 177–187.
[11] N. Bălcescu, *op. cit.*, vol. IV, p. 86.
[12] *Anul 1848 în Principatele Române*, București, 1902, vol. I, p. 515.
[13] *Ibidem*, p. 681.

hotare. Izbucnirea revoluției în Țara Românească a fost întârziată câteva săptămâni pentru a se primi sfaturile și mai ales eventualul ajutor din partea guvernului republican de la Paris și îndeosebi de la Lamartine. După izbucnirea revoluției la Islaz, au fost întreținute relații pe plan diplomatic, militar și politic cu Franța, unde, de altfel, a fost trimis un agent — Alexandru Golescu-Negru. Cu revoluționarii polonezi, legăturile — existente din timpul acțiunilor lui Câmpineanu[14] — s-au dezvoltat. Bălcescu s-a întâlnit cu prințul Adam Czartoryski în drumul său de reîntoarcere în țară, în primăvara anului 1848[15]. În timpul revoluției muntene, colonelul Zablocki și-a dat ·concursul conducerii revoluției. Agenți ai conducerii revoluției din Țara Românească au fost trimiși în Germania, în Austria și în Ungaria și de asemenea pe lângă Poartă[16]. Revoluționarii români, mai ales cei din Țara Românească s-au străduit să realizeze un front comun cu revoluționarii maghiari, încă din luna iunie 1848[17]. Străduințelor lor și mai ales celor ale lui Bălcescu li s-a datorat încheierea, până la urmă, în iulie 1849, a Proiectului de pacificare.

Dar corelarea europeană s-a vădit și pe planul ideologiei politice. Ca și revoluționarii din alte țări ale continentului, revoluționarii români au căutat să instituie un regim de libertăți democratice, au fost preocupați de rezolvarea unor probleme sociale, s-au străduit să asigure apărarea revoluției și să pregătească pentru viitor noi cuceriri revoluționare. Programul revoluționarilor români, preconizând o organizare modernă a statului și o participare mult mai largă a

[14] Dan Berindei, *Revoluția română din 1848–1849...*, p. 111 și urm.

[15] Gh,Georgescu-Buzău, *Activitatea lui N. Bălcescu pentru pregătirea dezlănțuirii revoluției din 1848*, în „Studii“, IX(1956), nr. 1, p. 58.

[16] Dan Berindei, *Diplomația românească modernă de la începuturi la proclamarea independenței de stat (1821–1877)*, București, 1995, p. 93–95.

[17] Cu puțin timp înaintea declanșării revoluției în Țara Românească, Ion Ghica și Bălcescu l-au instruit pe August Treboniu Laurian „să nu rupă cu ungurii, ținând însă pentru drepturile românilor și să caute a aduce pe unguri să înțeleagă că în unirea lor cu rumânii este salvarea amândurora naționalităților de către nemți și de către slavi“ (Cornelia Bodea, *1848 la români...*, vol. I, p. 694).

poporului la viața publică, erau la nivelul celor ale revoluționarilor europeni, în general. Dacă ei n-au fost confruntați cu probleme muncitorești, în schimb problema agrară a reprezentat una din problemele cheie ale revoluționarilor români, în privința aceasta fiind în Principatele române o situație similară celei din Imperiul habsburgic, deci și din Transilvania și Bucovina stăpânite de el. Dar, apropierile și similitudinile nu au dus totuși la o confundare a fenomenului revoluționar românesc cu ceea ce a avut loc aiurea, ci revoluția română, deși europeană, s-a manifestat ca *o entitate*, atât în privința desfășurării cât și a programului și a ideologiei ei.

Țelul fundamental al revoluționarilor români de la 1848 a fost constituirea unui stat modern românesc, unitar și independent. Ei erau însă conștienți de limitele ce le erau impuse de împrejurările externe, de situația internațională, de raporturile pe plan european între forțele revoluției și ale contrarevoluției, reprezentate cele din urmă în principal de cele trei mari imperii, care țineau sub stăpânire sau sub influența lor teritoriile românești.

De aceea, realiști, acești revoluționari au urmărit, într-o primă etapă, să afirme pe deplin în fața Europei drepturile de autonomie ale statelor românești constituite, Moldova și Țara Românească, în care vedeau nucleul firesc al viitorului stat al tuturor românilor. Dar, totodată, în mod desigur intenționat, *autonomia* se confunda în unele formulări — pentru a pregăti următoarea etapă a procesului de eliberare națională — cu *independența*.

Fruntașii revoluției române au fost animați de simțăminte de solidaritate cu națiunile continentului. Bălcescu vedea în reîntregirea națiunilor, „în libertatea lor", bazele unei „sfinte alianțe a popoarelor"[18], iar Comitetul revoluționar român din exil avea să scrie în 1851 despre „conștiința forței... colective" a popoarelor. În același manifest, membrii comitetului au pledat pentru „sfânta cruciadă a democrației"[19].

[18] N. Bălcescu, *Opere*, București, 1982, vol. II, p. 111.

[19] Alexandru Marcu, *Conspiratori și conspirații în epoca renașterii politice a României, 1848–1877*, București, 1930, p. 56, 57.

Deosebit de expresiv a știut să traseze, la începutul lunii septembrie 1848, Ion Ionescu (de la Brad) căile viitorului fericit al omenirii pe care îl preconizau revoluționarii români. „Nația română — arăta el — apucând pe calea păcii și a libertății, ţintește la a dezveli industria sa agricolă și națională și prin aceasta a se pune în relații cu toate celelalte nații industrioase"[20]. C. A. Rosetti s-a manifestat și el ca un înflăcărat adept al solidarității popoarelor: „Toate cele vechi, toate cetățile, toate tronurile, toate palatele stau astăzi pe un vulcan. De la un capăt până la celălalt capăt al pământului, populii se țin de mână ș-aceeași scântee electrică merge de la cel dintâi până la cel din urmă, de la cel din urmă până la cel dintâi"[21].

Dar solidaritatea nu trebuia, în gândul fruntașilor revoluționari, să ducă la constituirea unui stat dominant pe continent ori în zonă, ci la o alianță cu drepturi egale, deoarece „între populi — se scria în manifestul Comitetul revoluționar mai înainte menționat — nici o asociație nu este prin putință fără libertate". „Voim libertate, egalitate, dreptate pentru toți" — își defineau poziția membrii comitetului — ...și dacă hotarele vor deschide sfadă, de om fi de zece ori mai mulți decât celelalte părți interesate, nu va hotărî nici sabia, nici forța, ci va fi tot dreptul, va fi viitorul congres al democrației europene...". Principiul egalității în drepturi al popoarelor aliate, ca și cel al rezolvării neînțelegerilor pe bază de tratative erau deci proclamate ca stipulații de bază ale viitorului regim al solidarității națiunilor. Fiecare popor având „daruri ce sunt proprii ale lui și o misie specială a împlini în lume", el trebuia a-și păstra „propria sa individualitate"[22]. Partizani ai înțelegerii întregii umanități, redactorii „Republicii Române" proclamau în articolul-program al revistei, tot în 1851, dorința lor de a realiza „solidaritatea cu toate popoarele, adi-

[20] *Anul 1848 în Principatele Române*, București, 1903, vol. IV, p. 181–182.

[21] Dan Simonescu, *Din istoria presei românești: Republica română, Paris, 1851, Bruxelles, 1853*, București, 1931, p. 60.

[22] Alexandru Marcu, *op. cit.*, p. 57–58.

că unitatea omenirii"[23]! Ideea aceasta a solidarității — și în primul rând cu popoarele oprimate — izvora din convingerea adâncă a imperioasei necesități a conlucrării umane, cu păstrarea trăsăturilor specifice fiecărei națiuni. În mod firesc, revoluționarii slujeau totodată ideea păcii: „Strigarea românilor — se proclama la Islaz — e strigare de pace, strigare de înfrățire"[24].

Ținând seama de împrejurările concrete ale situației internaționale, revoluționarii români au căutat să găsească un *modus vivendi* cu puterile europene, indiferent de poziția lor, în așteptarea posibilității unei izbânzi pe plan universal a ideilor revoluției. Ei au ținut seama, în același timp, de necesitatea de a întreține legături cu statele europene și s-au străduit să mențină „prieteșugul turcesc" — cum scria Alexandru G. Golescu-Negru —, Poarta otomană reprezentând, datorită slăbiciunii ei, „răul cel mai mic", în comparație îndeosebi cu puternica Rusie. Cu toate acestea, este însă sigur că în centrul acțiunilor de politică externă accentul a fost pus necontenit de fruntașii revoluționari pe alianța cu popoarele, întrucât, cum scria Bălcescu, „împărații, domnii și boierii pământului nu dau fără numai aceia ce le smulg popoarele"[25].

În orice caz, între obiectivele interne și externe ale revoluției a existat o strânsă corelare. Redactorii „Republicii Române" subliniau acest lucru, prin intermediul lui Ion C. Brătianu, trei ani după desfășurarea revoluției. „Ce minuni — scriau ei — putem dar aștepta de la acea societate ale cărei baze ar fi împreună: libertatea individului, legătura și moralitatea familiei, unitatea națională, legătura între națiunile de aceeași seminție și solidaritate cu toate popoarele, adică unitatea omenirii"[26]!

[23] Ion C. Brătianu, *Acte și cuvântări*, București, 1938, vol. I, partea I, p. 9, 11.

[24] *Anul 1848 în Principatele Române*, București, 1902, vol. I, p. 490.

[25] N. Bălcescu, *Opere*, București, 1982, vol. II, p. 112.

[26] Dan Simonescu, *op. cit.*, p. 17.

Revoluția română din 1848 s-a încadrat, atât prin desfășurare, cât și pe plan ideologic, procesului revoluționar european, ea prilejuind totodată afirmarea unor elemente specifice și concurând la pregătirea unei evoluții istorice ce avea să ducă, în cursul deceniilor următoare, la materializarea țelurilor fundamentale ale revoluționarilor. De altfel, publicistul H. Desprez a prevăzut „mișcării românești" că va deveni „una din puterile morale, una din forțele politice cele mai mari ale Europei orientale"[27]. În orice caz, revoluționarii români au avut sentimentul apartenenței lor ideologice la procesul revoluționar general. Unul dintre comisarii de propagandă munteni arăta astfel că „duhul luminării a strălucit în toate părțile Europei", în „Franța cea măreață", în „Germania cea plină de filozofie", în „sora noastră Italia". „Asemenea, conchidea el, s-a sculat și s-a luptat și România, scumpa noastră Românie"[28]. Într-o corespondență trimisă din Iași, după evenimentele revoluționare din martie 1848, „Gazetei de Transilvania", se scriau următoarele rânduri edificatoare pentru înțelegerea unei stări de spirit și al unor corelări: „Soarele libertății ce se revărsă asupra întregii Europe începând de la Elveția, Franța și Italia, trebuia să arunce o rază și asupra Moldovei. La auzirea reformelor ce se pretindeau în toată Europa, nu era cu putință ca Moldova, care demult suferea cele mai grele abuzuri și nelegiuiri, să rămână surdă și să stea cu mâinile în sân"[29].

Parte a revoluției europene, revoluția română din 1848 a reprezentat, atât prin manifestările ei regionale —paralele și succesive — cât și prin unitatea ei ideologică unul din capitolele însemnate ale „primăverii popoarelor". Deosebit de importantă în procesul devenirii moderne a românilor, ea își are locul și în cadrul procesului general continental din care nu poate și nu trebuie desprinsă, deoarece nu întâmplător Michelet remarca cu un veac și jumătate în urmă că prin

[27] *Anul 1848 în Principatele Române*, București, 1902, vol. I, p. 118.
[28] *Ibidem*, vol. II, p. 209.
[29] *Ibidem*, vol. I, p. 387.

revoluția lor românii intraseră „în calendarul lumii"[30]! Pe harta continentului european, revoluția română a marcat poziții extreme, dar nu marginale prin însemnătate. Ea a fost o ramură a revoluției europene, integrată în mod firesc procesului universal, afirmându-se însă și cu valențe ce i-au fost specifice în contextul general.

Departe de a fi însă, cum s-a afirmat cândva, o simplă revoluție de „imitație"[31], iar programul de la Islaz „o operă de fantezie"[32], revoluția română din 1848–1849 și-a avut rădăcinile în *realitățile* și *necesitățile* românești, în cele „18 veacuri de trude, suferințe și lucrare a poporului român asupra lui însuși", de care vorbea Nicolae Bălcescu[33]. Implicați în această confruntare dintre *trecut* și *viitor*, revoluționarii au folosit circumstanțele favorabile, dar, cum remarca tot Bălcescu, „revoluția generală fu ocazia, iar nu cauza revoluției române"[34]. Nu s-a făcut o operă de servilă imitație, ci s-a pornit de la realitățile țărilor românești, întemeindu-se și pe ceea ce precedase, pe planul luptei de eliberare — nu scria tot Bălcescu în 1850 că revoluția pașoptistă „derivă în mod direct din revoluția din 1821"?[35] — pentru a se constitui un cadru național, propriu procesului de eliberare românesc. S-ar putea chiar vorbi, în ansamblul fenomenelor revoluționare europene și de *un model* sau de *modele* românești.

*

Un rol deosebit de important l-au avut în 1848, în țările române, programele revoluționare[36]. Ele au fost elaborate în

[30] C. A. Rosetti, *Note intime scrise zilnic de...*, București, 1916, vol. II, p. 23.

[31] E. Lovinescu, *Istoria civilizației române moderne*, București, ediție Z. Ornea, 1972, p. 152, 154.

[32] Titu Maiorescu, *Istoria contimporană a României (1866–1900)*, București, 1925, p. 41.

[33] N. Bălcescu, *Opere*, București, 1982, vol. II, p. 107.

[34] *Ibidem*.

[35] *Ibidem*, vol. IV, p. 277.

[36] Mai vezi Dan Berindei, *Programul extern al revoluției române din 1848*, în „Revista română de studii internaționale", VII(1973), nr. 2,

fiecare țară, dar stipulațiile lor au fost foarte apropiate ori chiar au coincis, particularitățile, impuse de situațiile și necesitățile specifice fiecărei țări, nefiind dominante. În măsura în care o problematică fundamentală a fost comună textelor revoluției, se poate vorbi de *un program românesc unic*, de *un program-sinteză*. Prin acest program fundamental — admirabil asamblat mai ales de Mihail Kogălniceanu în *Dorințele partidei naționale în Moldova* din august 1848 — revoluția a avut o însemnătate deosebită în procesul următor de constituire a statului național, stipulațiile sale fiind treptat traduse în realități ireversibile și el reprezentând, pentru deceniile următoare, un îndrumar sacru pentru românii de pretutindeni.

Programele revoluției române din 1848–1849 se constituie într-unul din aspectele ei fundamentale. Ele evidențiază integrarea ei în procesele revoluționare europene și totodată, alăturate, ne oferă imaginea obiectivelor urmărite de români, nuanțele de la o țară la alta, generate de situații diferențiate, dar dominant rămânând *firul roșu al unei unități*, demonstrat, între altele și de transferul ideologic de la unele la altele. Programele mai demonstrează profunzimea proceselor revoluționare care le generaseră.

Ficcare din textele acestea programatice și-a avut propria motivație și a fost și rezultatul unei situații ori a unei faze specifice ale procesului general. Petiția-proclamație de la Iași din 28 martie/9 aprilie 1848[37] reflectă prudență — concretizată în formula „sfânta pázire a Regulamentului organic"! — dar, în același timp conținutul ei *revoluționar* a fost dezvăluit chiar de reacția represivă a domnitorului Mihail Sturdza. Documentul, prin complexitatea revendicărilor dezvăluie *măsura* în care alcătuitorii săi erau la curent atât cu necesitățile țării, cât și cu problematica revoluționară europeană. În cele 35 de revendicări sunt cuprinse, chiar dacă uneori în forme atenuate, ansamblul „îmbunătățirilor" ce se

p. 55–60; Idem, *Programul intern al revoluției române din 1848–1849*, în volumul miscelaneu *Revoluția de la 1848 în țările române. Culegere de studii*, coordonatori N. Adăniloaie și Dan Berindei, București, 1974, p. 35–57.

[37] Anexa I.

cereau fi „neapărat" împlinite. De la „siguranța personală" și „secarea corupției", la responsabilitatea miniștrilor și a funcționarilor publici — cei vrednici și cinstiți urmând a fi „nestrămutați" în posturi —, la „tălmăcirea" și implicit utilizarea codului de comerț al Franței, și „îmbunătățirea" condicei criminale și a procedurii ei, petiția-proclamație avea în vedere și alte numeroase probleme.

Un număr de revendicări se refereau la activitatea Obșteștii Adunări, ale cărei ședințe s-a pretins a fi publice și membrilor cărora s-a cerut a li se interzice a primi slujbe, ranguri și mulțumiri bănești. Obșteștii Adunări, căreia trebuiau să i se adreseze cu petiții cetățenii, urmau a i se supune măsurile adoptate de puterea executivă „în ramul judecătoresc și administrativ" și ea urma să supună domnitorului „tot felul de lucruri privitoare la folosul obștesc". Mai important era că se cerea dizolvarea Obșteștii Adunări și constituirea prin alegeri corecte a uneia noi.

Ședințele tribunalelor se pretindea a fi publice și în același timp se cerea desființarea cenzurii. Eliminarea abuzurilor săvârșite în privința pensiilor, înființarea unei bănci naționale, ca și unei bănci de scont și respectarea legilor în privința creditului public, îmbunătățirea portului Galați, crearea unui tribunal de comerț la Iași, scutirea de dăjdii a militarilor ieșiți din cadrele armatei reflectau preocupările din domeniul economic.

Pentru „săteni" s-a pretins, puțin vag, „grabnica îmbunătățire a stării" lor, dar și realizarea unei noi catagrafii corecte și alegerea „privighetorilor" fără imixtiunile cârmuirii. Eliberarea arestaților „în pricini politice", „așezarea poliției târgurilor pe principii de omenire (sic)", dezarmarea „grabnică" a arnăuților, măsuri privind armata și clerul, a cărui ridicare „morală și soțială" a fost cerută, ca și o reformă școlară „pe o temelie largă și națională", au fost și ele pretinse.

Cele 35 de revendicări au fost pe larg detailate, explicate și mai ales motivate de Vasile Alecsandri[38]. Între altele, me-

[38] Anexa II.

rită atenție detailierile pe care Alecsandri le-a făcut privind situația țărănimii și asupririlor cărora ea era supusă. În legătură cu punctul referitor la „reforma școalelor", s-a evidențiat că era vorba de a se realiza acest lucru „pe o temelie largă și națională", aducându-se acuzele că „învățătura limbii românești" era „desprețuită" și că „intrarea în Academie" era „ertată numai celor cari au bani, iar nu poporului sărac". În privința clerului, Alecsandri a întregit „ridicarea morală și socială" și prin ridicarea sa „intelectuală". De asemenea, el a dezvăluit că „formarea unei bănci de scont" din „banii de rezervă" a reprezentat o replică la tentativa domnitorului de a-și însuși acești bani. Alecsandri a mai semnalat în legătură cu multe din cele 35 de puncte diferite abuzuri săvârșite de domnitor ori de cei care-l slujeau.

Între 3/15 și 5/17 mai 1848 a avut loc la Blaj marea adunare a românilor transilvani inaugurată la 2/14 mai printr-o adunare mai restrânsă a „notabililor" națiunii. A fost momentul în care, după frământări care durau de două luni de zile, avea să se „decanteze" programul românilor din Transilvania. În 16 puncte ale unei „petiții naționale" au fost sintetizate dezideratele lor fundamentale[39]. Cel dintâi punct s-a referit la punerea românilor într-o situație de egalitate politică cu celelalte națiuni conlocuitoare; de fapt, acest punct însemna preluarea de către români a unei poziții conducătoare, deoarece se pretindea dregătorii români în toate ramurile vieții publice *în proporție cu numărul lor*, revendicare coroborată și cu cerința ca în fiecare an să aibă loc „o adunare națională generală". Ca un corolar firesc, se mai cerea ca și „bisericii române" — fără a se face vreo distincție confesională între cele două Biserici ale românilor — să i se confere un regim de egalitate „în drepturi și foloase cu celalte biserici ale Transilvaniei", se evidenția dreptul românilor de a avea o mitropolie și un sinod general anual; de asemenea, printr-un punct anume se cerea „dotarea" clerului românesc „din casa statului", creându-se astfel o situație de

[39] Anexa III.

egalitate și în această privință cu celelalte confesiuni. Cel de-al treilea punct al „petiției naționale" se referea la situația marei majorități a românilor transilvani, pretinzându-se „desființarea iobăgiei fără nici o despăgubire din partea țăranilor iobagi"; era avută în vedere în „petiția națională" și constituirea unei comisiuni mixte cu reprezentanții celorlalte națiuni pentru cercetarea divergențelor legate de hotărnicii.

„Libertatea industrială și comercială" era o altă revendicare, prin care românii se aliniau procesului de progres economic și modernizare, dar totodată exprimau o poziție națională, întrucât cereau nu numai desființarea breslelor, dar și „a tuturor pedecelor și stavilelor cu țările convecine", evident, cu principatele Moldovei și Țării Românești. Desființarea dăjdii pe vite, ca și a „zeciuelii metalelor" erau alte revendicări cu caracter economic, care urmăreau să îmbunătățească situația a două categorii importante ale românilor transilvani, cea a oierilor și cea a lucrătorilor în mine. Prin punctul al 13-lea, românii solicitau „înființarea școalelor românești pe la toate satele și orașele", instituții de învățământ de nivel mediu (inclusiv pentru pregătirea unor militari și a unor clerici) și de asemenea, înființarea unei universități „române".

Dar românii transilvani erau departe de a se mărgini doar la cerințe impuse de situația lor specifică. Ei se aliniau prin o serie de revendicări procesului revoluționar nu numai al celorlalte națiuni din imperiul Austriei, dar și procesului general european. Libertatea „de a vorbi, de a scrie și a tipări, fără nici o cenzură" (respingându-se plata unor cauțiuni de către jurnaliști sau de către tipografi), libertatea personală, instituirea tribunalelor de jurați erau pretinse de ei; de asemenea, se cerea „ștergerea privilegiurilor" și „purtarea comună a sarcinelor publice după starea și averea fiecăruia".

Aliniindu-se unei revendicări generale, românii transilvani au pretins constituirea gărzii naționale, dar totodată era evident că țineau la menținerea unei specificități etnice pe plan militar, ei cerând, între altele, ca regimentele românești să fie comandate de ofițeri români. De o deosebită însemnă-

tate era și revendicarea referitoare la convocarea unei Constituante, în care urmau să fie reprezentate toate națiunile și care urma să întocmească o Constituție pentru Transilvania „pe principiile dreptății, libertății, egalității și fraternității" și totodată să întocmească coduri de legi noi întemeiate pe aceleași principii. Cel din urmă punct al „petiției naționale" se referea la problema spinoasă a „uniunii" cu Ungaria, protestându-se solemn împotriva unei hotărâri a Dietei în această privință, înainte ca națiunea română să fi devenit o „națiune constituită și organizată, cu vot deliberativ și decisiv".

„Petiția națională" a fost întregită și printr-o petiție înaintată guvernului ungar de către reprezentanții românilor din Ungaria (de fapt, a ținuturilor de margine ale viitorului spațiu transilvan, cum erau comitatele Aradului și Bihorului) și din Banat, în care au fost expuse unele revendicări specifice românilor: organizarea bisericească „neatârnată" de mitropolia de Karlowitz, despărțirea pe planul Bisericii și al școlilor de sârbi, constituirea unui sinod românesc. S-a mai pretins utilizarea limbii române „neîmpedecată" în biserici, în școli și „în toate trebile" proprii națiunii, constituirea unei secții românești în cadrul ministerului de resort de la Pesta pentru problemele bisericești și de învățământ, o „mai mare băgare de seamă" acordată „fiilor nației românești" și de asemenea, utilizarea de ofițeri români la regimente[40]. În cursul lunii iunie avea să fie întregită acțiunea revendicativă a românilor în aria de autoritate a revoluției ungare.

Programul de la Blaj a avut un impact puternic asupra fruntașilor revoluționari moldoveni, care ajunseseră în Transilvania și participaseră, de altfel, la marea adunare a transilvănenilor. Strânși la Brașov, ei aveau să redacteze un program radical[41], în care, ca și la Blaj, se pretindea împroprietărirea țăranilor „fără nici un fel de răscumpărare din partea lor", se cerea „nimicirea privilegiilor" și întemeierea unui regim în care „prințipiile de libertate, de egalitate și de

[40] Anexa IV.
[41] Anexa V.

frăţietate" să fie „dezvoltate în toată întinderea lor" şi de asemenea unirea Principatelor „într-un singur stat neatârnat românesc".

La 9/21 iunie pe un nou *Câmp al libertăţii*, la Islaz, mulţimile au întâmpinat cu entuziasm programul constituţional întocmit de Comitetul revoluţionar muntean, care n-a fost „un program de sertar" cum vor fi „Prinţipiile noastre pentru reformarea patriei" de la Braşov mai sus semnalate, document sortit a fi scos la lumină abia în veacul al XX-lea, ci, dimpotrivă, unul din temeiurile ideologice care a exercitat un impact profund asupra contemporanilor în timpul revoluţiei, ca şi în perioadele imediat următoare. De data aceasta suntem confruntaţi cu un document programatic întocmit cu oarecare zăbavă de către membrii comitetului revoluţionar constituit cu câteva luni mai înainte, deşi — mai ales proclamaţia, care precede programul constituţional — a purtat evident pecetea redacţională a lui Ioan Eliade Rădulescu[42].

În 22 de articole, redactate eliptic, în prealabil însă „explicate" celor cărora li se adresa documentul, este cuprins un întreg program de emancipare şi reformă. Unele dintre stipulaţii s-au întâlnit şi în revendicările programelor româneşti anterioare şi de asemenea nu puţine în programe din celelate ţări cuprinse de procesele revoluţionare. În primul punct s-a definit „poziţia internaţională" a Ţării Româneşti, respingându-se vreun amestec al vreunei puteri (evident fiind vizată în primul rând în această privinţă puterea protectoare), deşi se păstrează „legăturile" faţă de Poarta otomană, unde însă reprezentantul ţării trebuia ales dintre români.

Regulamentul organic este „lepădat", propunându-se edificarea unei noi ordine constituţionale. Egalitatea politică a cetăţenilor, supunerea tuturor, în consecinţă, la o contribuţie; libertatea „absolută" a tiparului şi desfiinţarea rangurilor oferă temeiul social al noii construcţii a societăţii. Clăcaşii

[42] Anexa VI.

urmau să fie emancipați și să fie împroprietăriți („se fac proprietari") prin despăgubire; robii țigani urmau să fie eliberați, tot cu despăgubirea stăpânilor; pedepsele cu bătaia și cu moartea au fost desființate, iar sistemul penitenciar se cerea a fi îmbunătățit. Locuitorii „de altă credință" urmau a beneficia de „drepturi politice", iar evreii erau și ei „emancipați". Averile mănăstirilor închinate trebuiau să fie preluate de stat, fără a se întrerupe, însă, trimiterea de ajutoare la Locurile Sfinte.

O atenție deosebită era dată învățământului, instrucțiunea publică urmând a fi „egală și întreagă pentru tot românul de amândouă sexele"; se explica, de altfel, că învățătura trebuia să fie „egală, progresivă, integrală pe cât va fi cu putință, după facultățile fiecăruia și fără nici o plată". Universități trebuiau să fie create la București și Craiova și de asemenea o Politehnică la București, licee și pensionate în fiecare județ, școli normale în fiecare plasă și câte „o școală începătoare bine întocmită în fiecare sat". Nu era uitat a se scoate în evidență însemnătatea „limbii naționale" și se anunța introducerea alfabetului latin (a „literelor") „în toate cancelariile".

În fruntea statului rămânea, potrivit programului, un domn, dar „responsabil" și „ales pe cinci ani" din toate „stările soțietății" — deci, în realitate un fel de președinte de republică, căruia i se „împuțina" și lista civilă! Miniștrii și funcționarii urmau și ei să fie răspunzători de activitatea și faptele lor. Adunarea legislativă — „Adunanța generală" — nu mai era o Obștească Adunare boierească a Regulamentului organic, ci ea trebuia alcătuită din „reprezentanți ai tutulor stărilor soțietății". Ei avea să-i revină să acorde recompense, iar nu domnitorului. Locuitorii județelor urmau să-și aleagă dregătorii locali, creându-se astfel un sistem de autonomie locală. Era instituită garda națională. O Constituantă, care urma să fie convocată, trebuia să transforme programul constituțional într-o lege fundamentală.

Tot în luna iunie 1848, bănățenii aveau să se arate și ei prezenți în dezbaterea programatică. Printr-o petiție adresată

Dietei Ungariei[43], la 13/25 iunie, dezvoltându-se întâmpinarea reprezentanților românilor din Ungaria și Banat din 9/21 mai[44] se cerea recunoașterea „prin lege“ a naționalității române, obținerea de funcții de către români „în raport cu numărul populației lor“ — idee preluată probabil din petiția națională de la Blaj! — și convocarea de adunări eparhiale. Mai importantă a fost rezoluția pe care a adoptat-o adunarea românilor de la Lugoj — reuniune de mulțimi care a reflectat pe plan bănățean o replică a adunării de la Blaj — care s-a desfășurat sub conducerea lui Eftmie Murgu[45]. De data aceasta se „decreta“ grabnica „înarmare a poporului“, Murgu fiind „denumit“ „suprem căpitan al Banatului“. Episcopii provinciei au fost depuși, desemnându-se vicari din rândul protopopilor, ceea ce oglindea, în primul rând, neînțelegerile clericale sârbo-române. Ca și în petiția din 13/25 iunie, se cerea recunoașterea naționalității, definită eliptic: „respectul românilor“. Mai era pretinsă utilizarea limbii române „în toate dicasterialele banatice“ și de asemenea ca limbă de comandă în unitățile militare ale provinciei, limba maghiară urmând a fi păstrată numai în corespondența cu guvernul de la Pesta. Se mai pretindea din partea guvernului ungar „toate puncturile ce s-au propus croaților răsculători“. Protocolul evidenția cu fermitate poziția națională a românilor bănățeni: „Poporul a și depus jurământul spre a păstra frățietatea, patria și națiunalitatea română“.

Nici Bucovina nu s-a aflat în afara procesului revoluționar care afecta națiunea română, dar și imperiul Austriei, căreia în acea vreme îi aparținea. Tot în luna iunie, împăratului Ferdinand i s-a înaintat un memoriu[46] — „dorințele și rugămințile“ —, în care, salutându-se făgăduiala unei Constituții, ca și acordarea libertății presei și îngăduința formării gărzii naționale, românii bucovineni se declarau „singurii fericiți“ printre „milioanele de frați consângeni“, dar

[43] Anexa VII.
[44] Anexa IV.
[45] Anexa VIII.
[46] Anexa IX.

solicitau împlinirea unui șir de revendicări. În primul rând, era cerută convocarea anuală a dietei Bucovinei, „cu o reprezentare egală a tuturor stărilor“ (din rândul cărora nu era exclusă nici țărănimea), apoi școli primare în limba română, ca și posibilitatea utilizării limbii române în instituții, o administrație proprie a provinciei, înființarea unei instituții de credit, „reglementarea situației țăranilor“, egalitatea confesională, înlăturarea piedicelor în legăturile cu Moldova și desființarea controalelor vamale, micșorarea impozitului pe sare, alegerea episcopului ortodox „de un sinod național“ și administrarea Fondului Bisericii ortodoxe „de către un comitet“. Memoriul se încheia semnificativ, atrăgându-se atenția împăratului „asupra multiplelor legături sociale și comerciale care există între Bucovina și țările vecine și înrudite cu noi, Moldova și Țara Românească“. Oricum, documentul evidenția dorința alcătuitorilor săi pentru menținerea și dezvoltarea situației oarecum singulare în imperiu a Bucovinei, cu respectarea caracterului dominant românesc al provinciei și al confesiunii ortodoxe a românilor și de asemenea cu evidențierea necesității ca românii bucovineni să nu fie despărțiți de românii din Principate.

Din luna iulie 1848 a început a avea loc intervenția otomană în Țara Românească. Trecerea corpului de oaste otoman la Giurgiu și venirea comisarului imperial Soliman Pașa a creat o situație delicată, mai ales că Imperiul Otoman se găsea sub repetatele presiuni diplomatice ale Rusiei, care se străduia să provoace cu un ceas mai devreme intervenția represivă. Dar abilitatea Guvernului provizoriu muntean și masivul sprijin popular de care el a beneficiat au determinat găsirea unei soluții de compromis, cel puțin pentru un răstimp. Înlocuindu-se Guvernul provizoriu printr-o Locotenență domnească, ceea ce însemnase mai mult o schimbare de titulatură, decât o schimbare instituțională, dată fiind compoziția noului organ conducător, comisarul Soliman Pașa a recunoscut starea de fapt și în cea mai mare parte și programul constituțional de la Islaz. Dar, totodată, el a îndemnat Locotenența domnească să înainteze sultanului spre

sancționare întregul program, inclusiv punctele asupra cărora el șovăise să-și dea acordul.

La 4/16 august, Locotenența s-a conformat acestui îndemn. Documentul[47] relevă însă unele modificări sau atenuări ale programului de la Islaz, avându-se în vedere, neîndoielnic, noua situație ce se crease și mai ales ținându-se seama, pe deoparte, de recunoașterea provizorie de care se beneficiase din partea lui Soliman Pașa și pe de alta, de presiunile ruse asupra Porții, care impuneau a se obține o cât mai grabnică recunoaștere definitivă din partea acesteia. O „atenuare" este constatată în problema compoziției viitoarei Adunări; în timp ce la 9/21 iunie se vorbise de „reprezentanți ai tutulor stărilor soțietății", de data aceasta se vorbea de „reprezentanți numiți de către toți cetățenii care știu să citească și să scrie", deci „care se bucură de capacitatea necesară pentru exercitarea acestui drept"; noua formulare restrângea substanțial numărul participanților la procesul electoral. În privința viitorului domnitor, nu se mai amintea termenul de cinci ani, nici faptul că putea fi căutat „în toate stările soțietății", ci se arăta că el urma să fie „ales dintre cetățenii care se bucură de drepturi politice" și se mai adăuga necesitatea apartenenței la confesiunea ortodoxă. O altă limitare se constata în problema libertății tiparului, formula „libertății absolute" fiind înlocuită cu cea a unei libertăți a presei „îngrădită de o lege care va fi votată de Adunarea generală, prin care persoana Maiestății Sale Sultanul este declarată sacră și inviolabilă"! O modificare a intervenit și în privința desemnării dregătorilor locali, alegerea lor fiind restrânsă numai la știutorii de carte. O atenuare s-a produs și în problema gărzii naționale, în privința căreia comisarul Porții ridicase obiecții. Noua formulare limita compoziția socială a „miliției comunale" la proprietari, comercianți și „industriași" (respectiv: meseriași! — D.B.), efectivele ei urmând a fi fixate ulterior de Adunarea generală; se mai făgăduia înaintarea către Poartă a unui memoriu explicativ în această problemă! Un alt memoriu era anunțat în problema

[47] Anexa X.

„emancipării mănăstirilor închinate". Și articolul 13 suferea o atenuare, întrucât nu se mai vorbea de faptul că țăranii „se *făceau* proprietari", ci doar că „*puteau deveni* proprietari"! De asemenea, eliberarea țiganilor era și ea „limitată", deoarece se arăta că urma să se realizeze „treptat". În schimb, la ultimul punct referitor la convocarea Constituantei se mai adăuga că cei aleși în sânul ei urmau să arate „toate suferințele națiunii". În sfârșit, în legătură cu revizuirea Constituției după 15 ani, se indica acum că revizuirile aveau să fie „împărtășite" sau „făcute cunoscute" Porții, o nouă cesiune făcută puterii suzerane. Toate aceste cesiuni, ca și trimiterea la Poartă a unei deputății alcătuită din personalități reprezentative ale conducerii revoluției[48] nu aveau însă să poată salva regimul revoluționar din Țara Românească care avea să cadă victimă represiunii la 13/25 septembrie 1848.

Lui Mihail Kogălniceanu avea să-i revină întocmirea a două documente fundamentale ale revoluției române din 1848, pentru alcătuirea cărora avea să beneficieze de documente programatice anterioare și de experiența concretă a proceselor revoluționare în desfășurare; este vorba de „Dorințele partidei naționale în Moldova"[49] și de proiectul său de Constituție[50]. Cel dintâi dintre aceste documente a reprezentat și un virulent atac împotriva lui Mihail Sturdza, care continua să se mențină la domnia Moldovei, ca și o replică la nota rusă din 19/31 iulie 1848.

În „Dorințele partidei naționale în Moldova", Kogălniceanu a plecat de la cele 35 de puncte ale petiții-proclamații, el precizând însă că „obștia adunată la Iași din toate ținuturile Moldovei" chiar dacă ceruse „numai acele 35 punturi", aceasta nu însemna „că n-ar avea trebuință și de alte reforme mai radicale", definite tot de el ca „mari îmbunătățiri". În cel dintâi document, Kogălniceanu nu s-a mulțumit de a înfățișa revendicările moldovenilor, care în fapt reflectau o

[48] Vezi G. G. Florescu, *Misiunea diplomatică a lui N. Bălcescu la Constantinopol (august 1848)*, în „Studii", 14 (1961), nr. 6, p. 1519–1532.
[49] Anexa XI.
[50] Anexa XII.

problematică românească generală, ci, totodată, s-a străduit să le întemeieze pe o bogată motivație istorică și juridică. El a acordat o însemnătate deosebită problemei „neatârnării din lăuntru", drepturilor de totală autonomie.

În continuare, Kogălniceanu s-a depărtat în parte de petiția-proclamație, apropiindu-se, în schimb — și uneori chiar identificându-se, chiar și în formulări — de programul de la Islaz. Revendicarea egalității drepturilor civile și politice, cea a unei Adunări Obștești compusă de „reprezentanții tutulor stărilor societății", alegerea domnului „din toate stările societății", lista civilă redusă și proporțională cu veniturile țării, responsabilitatea miniștrilor și a funcționarilor, libertatea tiparului, răsplătirile numai prin Adunarea Obștească și nu prin domn, reprezentarea țării la Constantinopol prin români, instrucția egală și gratuită, întemeierea gărzii urbane și rurale, desființarea pedepsei cu moartea și a pedepsei cu bătaia, libertatea cultelor, drepturi politice pentru compatrioții de orice credință (aici, Kogălniceanu introducând limitarea, izvorâtă din situația din Moldova, de a se acorda drepturile doar celor aparținând confesiunilor creștine), emanciparea evreilor (din nou, Kogălniceanu, ținând seama de situația specifică din Moldova, a introdus limitativul „graduală"), preluarea de către stat a averilor mănăstirilor închinate, autonomia comunală, îmbunătățirea sistemului penitenciar, desființarea rangurilor, contribuția generală, desființarea robiei țiganilor, emanciparea clăcașilor și împroprietărirea lor erau tot atâtea revendicări care se regăsesc și în proclamația și în programul de la Islaz. Totodată, trebuie remarcate completările și îmbogățirile pe care fruntașul moldovean le-a adus textului muntean.

Alte stipulații reprezintă preluări și dezvoltări ale unor articole din petiția-proclamație ori ele se datorează direct lui Kogălniceanu, mai ales cele privind administrarea justiției și îmbunătățirea funcționării ei (înființarea ordinului de avocați, „întemeierea ministerului public", inamovibilitatea judecătorilor, neamestecul domnului în activitatea justiției, desființarea tribunalelor excepționale), organizarea clerului catolic, ca și un număr de reforme preconizate în domeniul

economic (întemeierea caselor de păstrare, înființarea de școli profesionale, „deschiderea" de canaluri etc). Lui Kogălniceanu i se datorează și revendicarea realizării unirii Principatelor, considerată de el „cunună" a tuturor reformelor, drept o „cheie de boltă" a „edificiului național".

Proiectul de Constituție al lui Kogălniceanu reprezintă unul din documentele cele mai interesante elaborate în timpul revoluției din 1848. Larg cuprinzătoare, Constituția propusă de bărbatul de stat moldovean marchează încă un moment important în cursul evenimentelor revoluționare, întrucât ea deschide un drum *către ceea ce avea să urmeze*. Deși se referă la Moldova, proiectul este valabil pentru viitorul stat național și în cele 120 de articole ale sale el reflectă *o rezultantă* a revoluției dar și proiectul de statut fundamental al României ce avea să se constituie.

În cel dintâi capitol este consacrat suveranității. Suzeranitatea Porții este ignorată, ca și cum n-ar fi existat! Suveranitatea este atribuită națiunii și evidențiindu-se chiar în primul articol că Moldova este „un stat constituțional", se stipulează că suveranitatea urma să fie exercitată de o Adunare obștească și de un domn. Cel de-al doilea capitol înfățișează în detaliu funcțiile și atribuțiile Adunării Obștești căreia, evident, autorul proiectului îi acordă o însemnătate fundamentală, mai mare decât domnului. Kogălniceanu propune în proiectul său ca drepturile electorale să poată fi exercitate de toți românii în vârstă de 25 de ani, dar limitează „deocamdată" la anumite categorii utilizarea dreptului. Aleșii urmau să aibă minimum 25 de ani, în Adunarea obștească urmând a fi cuprinși 80 de deputați. Președintele Adunării, aleasă pe trei ani, trebuia să fie mitropolitul. Deputații erau „inviolabili"; ei nu puteau primi funcții de la „ocârmuire". Nu puteau fi aleși deputați miniștrii și adjuncții lor, magistrații având funcții de conducere, preșdintele municipalității din Iași și prefectul de poliție. Ședințele trebuiau să fie „publice". Adunării Obștești îi revenea a alege pe domn, pe mitropolit, pe episcopi și pe agentul țării la Constantinopol. Tot ei îi revenea a primi petiții și a acorda

„răsplătirile naționale". Se interzicea ca, în afara unor „simple poronci", puterea executivă să evite supunerea proiectelor de legi puterii legislative, ale cărei ample atribuții sunt cuprinse în articolul 28.

Capitolul al III-lea era consacrat puterii executive, respectiv domnului, care urma să fie ales din „toate stările țării" de majoritatea absolută a deputaților, pe termen de cinci ani, dintre românii având minimum 30 de ani și având dreptul de a-și exersa „drepturile țivile și politice". Primea o listă civilă de 12 000 galbeni pe an, era „inviolabil", responsabilitatea căzând asupra miniștrilor, dar drepturile sale erau destul de limitate: domnul nu putea exersa direct comanda armatei, nu putea închide sau prelungi lucrările Adunării Obștești și nici ignora Constituția și legile. Dreptul de iertare îl putea exercita numai la propunerea ministrului Justiției și a Sfatului Miniștrilor. Domnului îi revenea „a întări" și „a publica" legile; le putea respinge, motivat, dar la a doua adoptare a lor de către Adunare ele intrau în vigoare. Domnul numea și „depărta" pe miniștri și pe funcționari, dar actele sale n-aveau „putere" decât subscrise și de ministrul de resort; el „prezida" sărbătorile naționale și primea pe reprezentanții puterilor străine.

În capitolul IV se înfățișau atribuțiile „Sfatului Miniștrilor", prezidat „de drept" de ministrul „din Lăuntru". Sfatului îi revenea a întocmi proiectele de legi, a redacta „reglemente de administrație publică", ținând însă seama de „comisiile consultative", a propune numirile de funcționari; îi erau interzise „atribuții judecătoresci". Capitolul următor era consacrat „administrației din lăuntru", ținutale și comunale, întemeiată mai ales pe principiul eligibilității de către cetățeni.

Justiția, potrivit proiectului — capitolul VI —, urma a se face „gratuit", ședințele instanțelor fiind publice, iar procedurile simplificate. Apărarea celor supuși judecății trebuia asigurată, urmând a se crea „un ordin de advocați"; de asemenea, se prevedea numirea de procurori pe lângă toate instanțele. Se mai prevedea instituirea curții cu juri, ca și constituirea unor „judecători pacinici" aleși de concetățenii

din târguri. Magistrații diferitelor instanțe urmau a fi numiți de domn, cu excepția celor ai Curții Înalte desemnați de către Adunarea Obștească. Era avută în vedere și constituirea unei Curți de Casație, ca și al unui „Tribunal de administrație" și a unei „Curți de control" Era interzis amestecul domnului „în hotărârile judecătoresci", ca și instituirea de tribunaluri ori comisii excepționale. Magistraților le era asigurată funcționarea până când urmau să fie puși în retragere din motive de vârstă.

Potrivit capitolului VII, puterea armată era formată din armata activă și din garda națională. Serviciul militar în armata activă era de cinci ani, dar numai pentru cei ieșiți la sorți, restul românilor având minimum 21 de ani erau membri ai gărzii naționale, urbane sau rurale. Puterea armată era subordonată autorităților civile.

Capitolul VIII referitor la „drituri și datorii" proclama egalitatea cetățenilor, suspenda pentru viitor titlurile nobiliare, desființa boierescul (claca), hotăra împroprietărirea țăranilor, sfințind totodată proprietatea, desființa robia țiganilor, ca și pedepsele cu moartea sau cu bătaia, interzicea confiscarea averilor, proclama libertatea exercitării credințelor. Se avea în vedere „reîntoarcerea" către stat a averilor mănăstirilor închinate, ca și elaborarea unei legi privind emanciparea „graduală" a evreilor, cărora li se interzicea însă „a cumpăra moșii". Intrucțiunea era „gratuită" și de asemenea „egală și întreagă pentru tot românul de ambe sexele"; Statul urma a priveghia instrucțiunea publică; erau preconizate și înființarea unei Universități, unei Școli politehnice și a unor școli speciale (printre care o școală de comerț și navigație); era introdus și principiul „examenului" într-un viitor apropiat „pentru toți aspiranții la slujbele Statului". Era avută în vedere și „ridicarea morală și soțială a clerului".

Libertatea tiparului — interzicându-se cenzura —, libertatea individuală, dreptul la justiție, o „contribuție generală", plătită de fiecare „în proporția facultăților și a averii sale", interzicerea perceperii unor impozite neaprobate în prealabiul de Adunarea Obștească erau, de asemenea, prevăzute în proiect. Erau avute în vedere întemeierea unei bănci națio-

nale şi de scont, a unor case de păstrare, a şcolilor profesionale, a unor aziluri „pentru muncitorii neputincioşi". Nu erau uitate nici îmbunătăţirea sistemului penitenciar şi nici „secarea corupţiei" şi de asemenea constituirea unor comisii pentru reformarea codurilor de legi.

Ultimele două capitole, mai scurte, priveau revizuirea Constituţiei şi „Dispoziţii provizorii".

Proiectul de Constituţie, ca şi „Dorinţele partidei naţionale în Moldova" au reprezentat documente de excepţională importanţă. Ele au însumat obiectivele revoluţiei, dar totodată au deschis perspectivele asupra a ceea ce avea să urmeze. Cele două documente au încununat ansamblul de documente programatice din timpul revoluţiei şi au stabilit temeiuri constituţionale şi legislative pentru perioada când idealurile revoluţiei aveau să poată fi concretizate în realitatea statului naţional şi modern.

În ansamblul lor, prin problemele abordate şi soluţiile propuse, documentele programatice româneşti reflectă, pe de o parte, *integrarea europeană,* revoluţia română alăturându-se şi pe acest plan celorlalte revoluţii de pe continent, iar, pe de alta, ele adaugă un şir de *elemente originale,* care reflectă specificităţile şi necesităţile româneşti; este de remarcat şi o operaţie de „românizare", de adaptare a punctelor programatice preluate de aiurea la realitatea românească. De asemenea, similitudinile, paralelismele şi — evident — transferul ideologic între documentele programatice din ţările române sunt izbitoare, evidenţiind procesul de constituire a unui *program revoluţionar românesc unic* devenit, în bună măsură, în perioada următoare, programul de edificare a României.

*

În timpul revoluţiei, sub flăcările ei, s-a desăvârşit *făurirea naţiunii moderne româneşti*. Sentimentul *unităţii* românilor a căpătat noi dimensiuni. În ideologie şi prevederi programatice, în articole în presă, în corespondenţa fruntaşilor revoluţionari şi în acţiuni ale lor concrete, în fluxul şi

refluxul revoluționar al românilor dintr-o țară în alta, potrivit împrejurărilor și necesităților concrete, totul a demonstrat apoi, în vremea evenimentelor revoluționare, forța pe care o căpătase ideea fundamentală a unității în procesele în curs de desfășurare. Hotarele care despărțeau pe români s-au dovedit a fi anacronice, iar muntenii, moldovenii și transilvănenii s-au apropiat, idealul unității făcându-și loc în mentalul colectiv al națiunii. De la strigătul înregistrat de Bălcescu „Noi vrem să ne unim cu Țara!" al țărănimii strânsă pe Câmpia libertății a Blajului[51] și până la „regatul rotund" ori la „frăția grandioasă, care să se întindă peste toate părțile Românimei" evocați și evocată de Dimitrie și Alexandru Golescu-Negru[52], o prefigurare a statului unitar român, fie încă și în forme parțial nesigure, s-a impus poporului român ca o sarcină a viitorului. Nu întâmplător mărturisea, pragmatic, într-o scrisoare transilvăneanul Constantin Roman: „Toți ne strigă că voim să formăm o Dacie, pentru ce să mai ascundem pisica în sac ?"[53], iar Alecu Russo scria patetic lui Bălcescu, descriindu-i entuziast viitorul națiunii: „Un mare popor, având ca baricadă o mare, două fluvii, numite Dunăre și Istru (sic) ca cingătoare, sânge roman în vine și nu o Moldovă și fiicele sale, o Transilvanie sau Banat, ci *o țară românească* cu o mare capitală care se va numi Roma, dacă vrei, cu mari piețe numite Piața Poporului, Piața Traiană, Piața lui Ștefan, Piața lui Mihai, Piața Moldovei, Piața Banatului, Piața Ardealului ș-apoi forță, fericire, măreție, glorie! Ferice de nepoții noștri! și noi fericiți de a fi putut contribui, bine sau rău, mult sau puțin, la acest lucru!"[54].

Problema autonomiei și în perspectivă a independenței, cea *a unității*, ca și cea *a modernizării instituționale* sunt reflectate în documentele revoluției, fie ele moldovene, transilvane sau

[51] N. Bălcescu, *Opere*, București, 1982, vol. II, p. 115.

[52] Ion Ghica, *Amintiri din pribegia după 1848*, Craiova, f. a., vol. I, p. 31–32; *Anul 1848 în Principatele Române*, București, 1902, vol. II, p. 616.

[53] *Ibidem*, vol. II, p. 137.

[54] Cornelia Bodea, *1848 la români...*, vol. II, p. 789, 790–791.

muntene, în Ardeal problema dominantă fiind însă cea a alinierii majorității românești, pe planul drepturilor, naționalităților conlocuitoare. În perspectiva a 150 de ani, diferențele minore între obiectivele unora sau altora dintre locuitorii părților Daciei, se estompează, mai ales că *rezultanta* țelurilor pe care românii le-au slujit în revoluție conduce inevitabil spre ceea ce a avea să fie *România*.

În orice caz, revoluția a mai contribuit în a demonstra românilor că erau capabili de a-și realiza, prin forțe proprii, obiectivele ce și le propuneau a înfăptui, că ei se puteau alătura și în această privință marilor națiuni ale continentului, că traducerea în viață a unor idealuri îndrăznețe nu reprezenta o utopie ci o posibilitate și că înfăptuirea năzuințelor stătea deci în putința lor. Mai mult ca oricând până atunci, au fost dezvăluite în 1848 energiile poporului român. Zecile de mii de participanți la adunările de la Blaj, miile și zecile de mii de oameni de la Islaz și București la 9 și 11 iunie, iar apoi fidela slujire a cauzei revoluționare de către mulțimi în adunările de pe Câmpul Libertății de la Filaret sau mai ales în ceasurile grele ale represiunii din septembrie 1848, dăruirea până la jertfa supremă a miilor de țărani transilvani, a moților în primul rând, au demonstrat o extraordinară implicare. Drumul spre România modernă, în varianta mai modestă a unificării principatelor Moldovei și Țării Românești și apoi în cea a desăvârșirii unității statale a românilor era astfel deschis.

În 1848–1849 a fost făcută de către români nu numai o „școală a revoluției“, ci a avut loc o operă de conștientizare cu urmări uriașe în procesele istorice următoare. „Țara — scria tot Bălcescu în decembrie 1848, două luni după reprimare din Țara Românească — e gata și credincioasă revoluției... numai atât ne-a rămas și e mult“[55]. „Starea de „revoluționare“ s-a menținut și după intervențiile represive, pe tot ansamblul spațiilor românești. În perioada următoare — ori de câte ori împrejurările aveau să fie favorabile — na-

[55] N. Bălcescu, *Opere*, București, 1964, vol. IV, p. 120.

țiunea română va acționa pentru a concretiza programul revoluției care a devenit cel de constituire a noii Românii.

Revoluția de la 1848 rămâne ca o pagină luminoasă în memoria colectivă a națiunii române. A fost momentul istoric în care românii au pășit pe deplin în modernitate și în care, totodată, ei s-au regăsit într-o frățietate cum nu mai cunoscuseră până atunci. De data aceasta nu s-au mărginit doar să se recunoască ca izvorând de la o tulpină comună, ci mai mult ca oricând până atunci, a început să se afirme sentimentul necesității strângerii laolaltă în unice hotare și în cadrele nu numai ale unui stat național, dar și ale unui stat *nou*, corespunzător evoluției țărilor mai înaintate ale lumii din acea vreme. Un proces istoric a fost declanșat cu 150 de ani în urmă. Corespunzând sensului de evoluție a istoriei, el n-a putut mai fi stăvilit și constituirea României moderne s-a desfășurat sub semnul revoluției din 1848, care și astăzi se afirmă, ea cea aparent înfrântă, drept *marea biruitoare!*

Acad. DAN BERINDEI

Rezumatul anexelor

I

Iași, 28 martie/9 aprilie 1848: Petiția-proclamație a comitetului desemnat a prezenta revendicările moldovenilor, ca „neapărate îmbunătățiri ce cere starea țării".

II

F.l., mai 1848: „Protestația" adresată de Vasile Alecsandri „fraților români din toată România", în care se denunță domnia lui Mihail Sturdza, se înfățișează istoricul adunării din martie 1848 de la Iași, se prezintă și se explică cele 35 de puncte ale petiții-proclamații din 28 martie/9 aprilie, se relatează acțiunea represivă ordonată de domnitor și se îndeamnă la protest general.

III

Blaj, 3/15–5/17 mai 1848: Petiția națională adoptată de adunarea de la Blaj prin care sunt exprimate revendicările românilor transilvani.

IV

Pesta, 9/21 mai 1848: Reprezentanți ai românilor din Ungaria și Banat expun miniștrilor din guvernul ungar un număr de revendicări referitoare la reglementarea relațiilor românilor cu sârbii și la îmbunătățirea situației lor, pe plan național, în Ungaria.

V

Brașov, 12/24 mai 1848: „Prințipiile noastre pentru reformarea patriei“, program al unui grup de revoluționari moldoveni deștărați, prevăzând, între altele, „nimicirea tuturor privilegiilor“, împroprietărirea sătenilor fără despăgubire și unirea Principatelor „într-un stat neatârnat“.

VI

Islaz, 9/21 iunie 1848: Proclamația și programul revoluționar în care „popolul român“ este ridicat la luptă revoluționară, înfățișându-se obiectivele revoluției, sintetizate în 22 puncte, comentate și explicate.

VII

Timișoara, 13/25 iunie 1848: Petiția adresată Dietei Ungariei de „românii ortodocși“, solicitându-se recunoașterea naționalității, accesul proporțional la funcții și ținerea unor adunări eparhiale.

VIII

Lugoj, 15/27 iunie 1848: Rezoluția adunării române vestind „decretarea“ de către ea a opt puncte, printre care: înarmarea românilor bănățeni sub comanda lui Eftimie Murgu, depunerea episcopilor în funcție, recunoașterea naționalității române și utilizarea limbii române în „dicasterialele“ banatice și în miliție.

IX

Cernăuți, iunie 1848: „Dorințele și rugămințile“ românilor bucovineni supuse împăratului Austriei, printre care: convocarea Dietei Bucovinei, învățământul în limba română și utilizarea limbii române în relațiile publice, înființarea unei instituții de credit bucovinene, reglementarea situației țăra-

nilor, măsuri privind uşurarea circulaţiei spre Moldova, alegerea unui episcop bucovinean de către un sinod naţional.

X

Bucureşti, 4/16 august 1848: Adresa Locotenenţei domneşti din Ţara Românească prin care înaintează Porţii otomane textul programului constituţional de la Islaz cu unele retuşuri şi completări.

XI

Cernăuţi, august 1848: „Dorinţele Partidei naţionale în Moldova", redactate de Mihail Kogălniceanu, în care se înfăţişează evenimentele petrecute în Moldova începând cu luna martie şi se prezintă larg şi istoric comentate revendicările românilor în viziunea Partidei naţionale; de asemenea, tot pe larg şi polemic sunt analizate relaţiile româno-ruse, răspunzându-se notei ruse din 19/31 iulie 1848 referitoare la situaţia din Principatele Române.

XII

/Cernăuţi/, august 1848: Proiectul Constituţiei Moldovei, întocmit de Mihail Kogălniceanu; alcătuit din 120 articole, proiectul afirmă suveranitatea ţării şi se referă la puterile legislativă şi executivă, la sfatul miniştrilor, la administraţia internă, la puterea judecătorească, la puterea armată, la drepturile şi datoriile cetăţenilor şi la revizuirea Constituţiei.

Anexe

I

Iași, 28 martie/9 aprilie 1848:

PETIȚIA-PROCLAMAȚIE A COMITETULUI DESEMNAT A PREZENTA REVENDICĂRILE MOLDOVENILOR, CA „NEAPĂRATE ÎMBUNĂTĂȚIRI CE CERE STAREA ȚĂRII"

Fraților!

În preajma dovezilor vederate de suferințele ce se simt de poporul Moldovei și a neapăratelor îmbunătățiri ce cere starea țării, Ocârmuirea, prin organul d-lui Ministru, s-au adresat la câteva persoane din locuitori spre a se da opinia publică în privirea suferințelor și a îmbunătățirii stării poporului Țării Moldovei. Acele persoane, răspunzând d-lui Ministru că nu pot lua asupra lor însărcinarea de a arăta opiniile obștii până a nu o cerceta în sânul ei, s-au îndatorit a merge în sânul obștii și a asculta glasurile sale spre a le împărtăși Ocârmuirii. D-l Ministru (Ștefan Catargiu) nu numai că a primit această propunere, cunoscând singur boala țării și neapărata ei trebuință de vindecare, ci a făgăduit să vie însuși în mijlocul fraților săi, ca un om ce, fiind însărcinat a păzi Regulamentul țării, trebuie să fie însuflețit de dorința binelui obștesc.

Deci în 27 martie 1848, seara, pe la 7 ceasuri, adunându-se numeroasă obște alcătuită de toate stările din țeară, precum și de străini de toate națiile ce locuiesc în Moldova, acea obște au ales un comitet, în care și-au depus toată încrederea sa și l-au însărcinat a arăta Ocârmuirii simțirile și dorințele de care este pătruns fiecare.

Comitetul dar, adunându-se astăzi în 28 martie 1848 și cercetând starea critică de astăzi a societății, s-au încredințat în cuget curat și nemișcat de patimi, că pentru de a ne pune

Moldova pe o cale de fericire, mijloacele cele mai sigure și mai neapărat trebuitoare sunt următoarele:

1. Sfânta păzire a Regulamentului în tot cuprinsul său și fără nici o răstălmăcire.

2. Secarea corupției prin pravile înadins făcute și a abusurilor ce izvorăsc din acea corupție.

3. Siguranța personală, adecă nimeni să nu poată fi pedepsit decât pe temeiul legilor și în urmarea unei hotărâri judecătorești.

Fieștecare arestuit să fie înfățișat în vreme de 24 ceasuri dinaintea tribunalului competinte.

4. Grabnică îmbunătățire a stării locuitorilor săteni, atât în relația lor cu proprietarii moșiilor, cât și în acelea cu cârmuirea, precum contenirea tuturor beilicurilor sub numirea de plată și celelalte.

5. Alcătuirea unei noi catagrafii spre a scăpa de împilare pe toți nenorociții locuitori care sunt astăzi asupriți prin măsurile catagrafiei trecute.

6. Mazilii, ruptașii, ruptele visteriei și celelalte clasuri privilegiate să fie ocrotiți potrivit Regulamentului și să nu mai fie întrebuințați în trebile particulare.

7. Privighetorii să se aleagă, după glăsuirea Regulamentului, fără nici o înrâurire a cârmuirii.

8. Reforma școalelor pe o temelie largă și națională spre răspândirea luminărilor în tot poporul.

9. Dezarmarea grabnică a arnăuților și a altora ce s-au înarmat de Ocârmuire și închezășluirea lor pentru viitor că nu vor mai fi pricină de turburare publică.

10. Ridicarea pedepselor trupești înjositoare caracterului de miliție națională, îmbunătățirea hranei sale și mai ales dreapta înaintire în ranguri după merituri personale.

11. Militarii cari au slujit patriei și cari au câștigat recunoștința obștească să fie scutiți de orice dăjdii când vor ieși din slujbă.

12. Miniștri să aibă deplină libertate pravilicească în lucrările lor, pentru ca să poarte toată răspunderea acestor lucrări.

13. Desființarea poșlinei, ca una ce este vătămătoare agriculturii și comerțului țării.
14. Îmbunătățirea portului Galații, ca cel mai mare canal al înfloririi comerțului și agriculturii țării.
15. Ridicarea morală și soțială a clerului.
16. Păzirea cu sfințenie a legilor pe care se reazemă creditul public și aceasta în privirea tuturor fără osebire, pentru siguranța relațiilor comerciale.
17. Informarea unui tribunal de comerț la Iași; codul de comerț al Franței, consfințit de Regulament, să fie tălmăcit în limba țării.
18. Banii de rezervă să fie întrebuințați în formarea unei bănci de scont pentru înlesnirea neguțătorilor în înflorirea comerțului.
19. Hrana obștei de prin târguri să fie subt cea mai de aproape îngrijire a stăpânirii spre a nu se face un mijloc de îmbogățire particulară
20. Așezarea poliției târgurilor pe principii de omenire în privirea nenorociților arestuiți.
21. Liberarea tuturor arestuiților în pricini politice atât civile, cât și militare; reîntoarcerea driturilor politice acelor cărora li s-au ridicat nedrept pentru asemenea pricini.
22. Nestrămutarea din posturi a amploiaților vrednici și cinstiți și înaintarea lor în posturi potrivit Regulamentului, precum și sporirea lefilor lor, spre a le înlesni mijloace de o viețuire cinstită și neatârnată.
23. Toți amploiații să fie răspunzători pentru faptele lor în lucrările slujbelor.
24. Înființarea unui banc național pe cel mai sigur temei.
25. Grabnicele forme de îmbunătățire ale condicei criminale, ale procedurei și ale sistemului pedepsitor.
26. Împărțirea dreaptă și potrivit Regulamentului banilor pensiilor și îndreptarea abuzurilor ce s-au introdus în împărțirea acestor bani.
27. Ofisurile slobozite până acum de Ocârmuire în ramul judecătoresc și administrativ să se supue voturilor Obșteștii Adunări și de acum să se contenească de a se slobozi asemenea ofisuri fără a fi cercetate de adunare.

28. Seanțele tribunalelor să fie publice.

29. Seanțele Obșteștii Adunări să fie publice. Ținerea rânduielii în sânul ei să atârne de însăși adunarea, iar nu de vornicia de aprozi, potrivit Regulamentului.

31 Deputații să nu poată fi în slujbă, să nu poată primi nici ranguri, nici mulțămire bănească în vremea deputăției lor.

32. Chipul ce s-a întrebuințat la alegerile deputaților, fiind împotriva legilor și, în urmare, și Obșteasca Adunare de astăzi fiind rodul acestui chip, nu insuflă nici o încredere obștei, deci această adunare să se desființeze și îndată să se înjghebe o nouă Cameră, fără nici o înrâurire asupra alegătorilor din partea Cârmuirii, pentru ca acea Cameră să fie adevărată reprezentație a nației și adevărată închezășluire a fericirii patriei.

33. Pe temeiul art. 57 din Regulament, Camera să aibă dreptul de a face domnului punere înainte a tot felul de lucruri privitoare la folosul obștesc.

34 Ridicarea censurei în privirea tuturor trebilor și a interesele dinlăuntrul țării.

35. Informare grabnică a unei garde cetățenești prin toate târgurile țării alcătuită atât de români, cât și de străini proprietari.

IORGU STURDZA, C. GHEORGHE CANTACUZINO,
mădulari ai comitetului.
Pentru întocmai cu originalul,
GHEORGHE SION, DR. VÂRNAV.

Anul 1848 în Principatele Române, București, 1902, I, p. 176–179; *Documente privitoare la anul revoluționar 1848* în Moldova, București, 1960, p. 200–201; Cornelia Bodea, *1848 la români*. București, 1982, vol. I, p. 359–361.

II

F.l., mai 1848:

„PROTESTAŢIA“ ADRESATĂ DE VASILE ALECSANDRI „FRAŢILOR ROMÂNI DIN TOATĂ ROMÂNIA“, ÎN CARE SE DENUNŢĂ DOMNIA LUI MIHAIL STURDZA, SE ÎNFĂŢIŞEAZĂ ISTORICUL ADUNĂRII DIN MARTIE 1848 DE LA IAŞI, SE PREZINTĂ ŞI SE EXPLICĂ CELE 35 DE PUNCTE ALE PETIŢII-PROCLAMAŢII DIN 28 MARTIE/9 APRILIE, SE RELATEAZĂ ACŢIUNEA REPRESIVĂ ORDONATĂ DE DOMNITOR ŞI SE ÎNDEAMNĂ LA PROTEST GENERAL.

V. ALECSANDRI,
În numele Moldovei, a omenirei și a lui Dumnezeu

Frații români din toată România! Vă chem să fiți martori la nelegiuirile guvernului Prințului Moldovei, Michail Sturdza, carele de patrusprezece ani s-a arătat prin toate faptele sale dușmanul cel mai aprig al nației noastre! Veniți cu toți să protestăm în fața lumii împotriva sistemului varvar și corumpător, ce a întrebuințat până acum acest Domnitor pornit de patimi spre a ține Moldova în lanțuri și în întunecime! Veniți cu toții să protestăm în numele patriei, al omenirii și al lui Dumnezeu, împotriva tiraniei machiavelice, a acestui om care nu respectează nici patria, nici omenire, nici Dumnezeu.

De 14 ani, Michail Sturdza, stăpânit de nesațiul iubirii de argint, se slujește de măsurile cele mai arbitrare și de chipurile cele mai nerușinate, pentru de a-și îndestula patima răpirii; dar spre nenorocirea țării, acea patimă este neîndestulată, căci ea nu are hotare.

De 14 ani, Michail Sturdza, înarmat cu otrava corumperii, stinge simțirile de omenire și de cinste din inimile supușilor săi, degradează caracterul nației, îl comprometează în ochii Europei și îi dă o direcție care îl duce pe calea peirii.

De 14 ani, Michail Sturdza răstălmăcește și calcă cuprinsul Reglementului Organic în interesul său particular. El vinde rangurile boerești; vinde posturile Statului de la cele mai mici până la cele mai înalte; vinde scaunele clerului;

vinde hotărârile judecătorești; vinde măsurile administrative; vinde cinstea, vinde cugetul oamenilor; vinde drepturile patriei noastre! El vinde orice se poate vinde sau nu și adună aur peste aur, milioane peste milioane, pe care le scoate afară din țeară, pentru ca să o sărăcească încă mai mult!

De când s-a suit pe tron, Michail Sturdza a luat Moldova în arendă și așa de strașnic a stors-o în mânile sale *părintești*, că din venitul de 12 000 galbeni ce avea la anul 1834, el a isbutit a avea în ziua de astăzi, 1848, un venit de mai mult de 200 000 galbeni.

De când a apucat sceptrul în mână, Michail Sturdza, nemulțumindu-se numai cu înmulțirea averilor sale din averea țării, a țintit necontenit la dărâmarea nației noastre. Pe toți oamenii cu iubire de dreptate i-a depărtat din slujbele Statului, sau, deși a încredințat posturi la unii din ei, a căutat să-i comprometeze în ochii obștei, pentru ca nici un moldovan să nu rămâie nepătat și pentru ca toți să fie instrumenturi oarbe ale patimilor sale. Pe toți bunii patrioți ce s-au împotrivit sistemului său de corumpere, i-a prigonit și-i prigonește încă cu o dușmănie neîmpăcată. Pe mulți răi, huliți de opinia publică, i-a adunat pe lângă tronul său și le-a înlesnit mijloace de prădăciuni fără margini. Pe țărani i-a adus în cea mai crudă și mai jalnică stare prin asupriri nesfârșite și la cel mai de pe urmă grad de ticăloșie, prin biruri grele și rău împărțite. Toate mijloacele de propășire a neamului românesc din Moldova le-a nimicit, școalele le-a lăsat în neîngrijire; Academia din Iași a desființat-o pe jumătate; lanțuri tiparului a pus; foile publice cele mai bune le-a închis; întreprinderile de îmbunătățiri publice le-a oprit! Și toate aceste fapte nelegiuite le-a desăvârșit prin porunci arbitrare și împotrivitoare, atât obiceiurilor și pravilelor pământului, cât și cuprinsului Reglementului!

Fraților, în mijlocul atâtor nenorociri, în sânul atâtor rele, țeara noastră geme cu durere, țeara împinsă pe calea peirii de *părinteasca* mână a domnului se sbuciumă în agonie, când deodată soarele libertății, ce s-a ridicat asupra Europei, a aruncat o rază și în părțile noastre.

La acea lumină mântuitoare, toate clasele societății s-au trezit ca dintr-un somn adânc și dureros și, văzând rănile de care erau acoperite, au simțit într-o unire nevoia de o grabnică vindecare. Oamenii, care sunt în stare de a-și scăpa patria de sub asuprire, au început a-și aduce aminte că sunt români, și mai ales tinerimea Moldovei, care varsă lacrimi de sânge în preajma suferințelor obștești, s-a simțit deodată însuflețită de o falnică nădejde. Atunci deodată un mare număr de persoane au alergat la Iași de prin provinții, spre a se uni cu frații lor din Capitalie și a căuta împreună lecuirea boalei ce muncia pe români de atât amar de ani!

La aceată mișcare însă Ocârmuirea, în loc de a liniști obștea prin măsuri înțelepte de îmbunătățiri, s-a cuprins de groază, ca una ce se cunoștea vinovată și în urmare Michail Sturdza, *Părintele patriei*, îngrijindu-se mai mult de averea sa decât de siguranța publică, a adunat într-ascuns pe toți arnăuții și pe toți răii din târg, le-a împărțit arme, le-a hotărât lefi și și-a informat cu ei o gardă personală și tăinuită.

Care a fost gândul său, alcătuind acea ceată numeroasă de hoți în sânul Capitalei, când avea miliția pământească comenduită de însuși fiul său hatmanul Dimitrie Sturdza, pentru ținerea bunei orânduieli? care a fost planul său, încunjurându-se de asemenea ceată de străini fugiți sau alungați din țările lor? Judece lumea și hotărască!

Ceea ce știm este că asemenea dispoziție dușmănească, amerințând siguranța publică a orașului a adus mare împedecare relațiilor comerțiale și a silit pe negutători a se pune sub ocrotirea consulaturilor străine pentru apărarea averii și a vieții lor. Ceea ce suntem siguri este că Vodă, cu toate făgăduințele sale către d-nii consuli, a ținut într-ascuns pe arnăuți înarmați și că s-a slujit cu ei pentru ca să maltrateze pe frații noștri și să le calce și să le prade casele în noaptea de 29 martie[1].

[1] Dovadă la aceasta avem călcarea casei cneazului Gheorghi Cantacuzino și prădările de ceasornice, de bani și de alte lucruri ce s-au făcut de către arnăutul lui beizadea Grigorie... și alte multe...

Ceea ce cunoaştem este că înarmarea vagabonzilor de către Ocârmuire, această măsură nelegiuită într-un stat întemeiat pe legi şi ocrotit de două Curţi Suverane, a deşteptat grija poporaţiei întregi a Capitalei; că duhurile au început a ferbe cu ură; că boerii au început a se gândi serios la soarta ce aşteaptă pe toţi; că mulţi din cei mai însemnaţi amploiaţi, precum Ministrul Dreptăţii, Ministrul Trebilor Străine, Presidentul Divanului Domnesc, Presidentul Divanului Apelativ, mai mulţi judecători şi câţiva deputaţi şi-au dat îndată demisiile din posturi, nevoind a fi instrumente de peire pentru ţeară în mâinile lui Michail Sturdza şi în sfârşit că deosebite mici adunări au început a se întruni cu gând de a găsi chipurile legale de pază pentru fiecare locuitor.

În preajma acestor simptome de nemulţumire obştească, Domnul, urmând pornirilor sale de despotism, a scos un ofis în potriva adunărilor, dar văzând că acea poruncă nu se bagă în seamă de către obşte şi temându-se de a o aţâţa pe aceasta mai mult, a socotit să-şi puie iar masca de *Părinte al patriei* spre a înşela iarăşi pe acei ce-i numia copiii lui şi pentru ca să isbutească mai sigur la acest ţel, a însărcinat pe d-l Ministru din Lăuntru ca să afle dorinţele obştei şi să-i facă tot soiul de făgăduinţe în numele lui.

D-l Ministru s-a adresat îndată către d-nii C. Rolla, Lascăr Roseti, M. Epureanu, P. Casimir, N. Ghica şi V. Alecsandri şi, încredinţându-i de bunăvoinţa stăpânirii, pentru de a împlini dorinţele obştei, i-a întrebat care sunt acel dorinţe?

Ei au răspuns că nu puteau lua asupră-le însărcinarea de a vorbi în numele obştei întregi, până a nu împărtăşi acesteia întrebarea Ocârmuirii şi până a nu consulta glasurile tuturor fraţilor lor. Deci pe la 7 ceasuri de seară, adunându-se un mare număr de persoane de toate treptele şi de toate neamurile în sala lui Regensburg, domnii Rolla, Roseti, Ghica şi ceilalţi s-au înfăţişat dinaintea lor, le-au încunoştiinţat propunere făcută lor de d-l Ministru, şi în urmare adunarea întreagă a ales îndată un comitet însărcinat de a redigia cererile obştei pentru îmbunătăţirea stării românilor din Moldova. Însuşi d-l Ministru şi d-l Aga au fost faţă la acea

adunare și s-au putut încredința că toți mădularii ei s-au arătat însuflețiți de respectul legalității.

Comitetul s-a adunat a doua zi dimineața, 28 mart., în casele Logofătului C. Sturdza și a înaintat lucrarea de care erau însărcinați, cu toată nepărtinirea cugetului curat și cu toată iubirea de binele obștesc.

Iată, fraților, cercetările făcute de el asupra stării nenorocité a tuturor claselor din Moldova și articolele propuse pentru îmbunătățirea acelei stări. Voi toți, locuitorilor săteni, care gemeți sub asupririle cele mai strașnice; voi, militarilor, cari sunteți înstrâmbătățiți cu răsplătirea slujbelor voastre; voi, nevoiașilor, cari v-ați pierdut sau vă perdeți averile în mrejele judecătorești; voi toți, cari iubiți Moldova și-i doriți binele, ascultați și judecați dacă acei ce au lucrat pentru binele vostru au fost niște netrebnici tulburători, precum ei sunt numiți în ofisurile domnești din 29 și 31 martie.

1. Fiindcă Reglementul Organic al Moldovei este temelia pe care stă așezată constituția noastră și fiindcă Michail Sturdza a călcat la prilejuri de interes personal articolele acestui Reglement, precum se dovedește prin chipurile întrebuințate de el la formarea Camerilor de deputați, adecă: prin împărțire de decreturi, de posturi și de bani la alegători; precum se dovedește prin silnica depărtare din sânul Camerii a domnului Lascăr Roseti, deputatul ținutului Fălciu și prin numirea arbitrară a altui deputat în locul său; precum se dovedește prin înființarea unei aspre țensuri de care nici se pomenește în Reglement; precum se dovedește prin toate zilnicile nelegiuiri ce domnesc, atât în ramurile judecătorești și administrative cât și în întrebuințarea banilor budgetului; precum se dovedește prin slobozirea arbitrară de ofisuri, fără de a fi mai întâi supuse Adunării; precum s dovedește prin o mulțime de pedepse făcute fără judecat. pravilicească ș.c.l. Obștea, vroind a pune sfârșit unor asemenea urmări vătămătoare drepturilor poporului, cere: *Sfânta păzire a Reglementului în tot cuprinsul său și fără nici o răstălmăcire!*

2. Fiindcă prin sistemul lui Michail Sturdza, corumperea s-a întins în toată țeara, a pătruns în toate și a ajuns la gradul cel mai primejdios pentru viitorul Moldovei, precum se dovedește prin nerușinatele vânzări a hotărârilor judecătorești și a măsurilor administrative, lucruri cunoscute de toți; precum se dovedește prin obiceiul mituirii, carele în vreme de 14 ani a prins mai adâncă rădăcină în țeară decât însuși în vremea domniei Fanarioților; precum se dovedește prin numeroasele pilde de nepăsare cu cari mulți din alegători își vând voturile, fără a se gândi că își vând cugetul și patria; obștea, spre a stavila întinderea unui rău ca acela, care degradează caracterul nației și îl acopere de rușine în fața lumii, cere: *Secarea corumperii prin pravili înadins făcute și a abusurilor ce isvoräsc din acea corumpere.*

3. Fiindcă în ochii lui Michail Sturdza, cinstea oamenilor, siguranța personală și păzirea formelor sunt nesocotite și fiindcă în mai multe împrejurări a arătat în faptă o mare lipsă de respect pentru drepturile oricărui moldovan, precum se dovedește prin arestuirea și trimitera la mănăstirea Râșcăi a domnului Michail Kogălniceanu, fără nici o cercetare formală și fără nici o judecată pravilicească[2], precum se dovedește prin arestuirea și închiderea în casarmia din Galați a domnilor Toader Sion și Tuchididi, fără nici o cercetare formală și fără judecată pravilicească[3], precum se dovedește prin arestuirea, închiderea în casarmia de la Galați și maltratația neomenească ce s-a făcut domnului Panu, presidentul de Huși, fără nici o cercetare formală și fără nici o hotărâre pravilicească[4], precum se dovedește prin exilarea de demult a logofătului Costachi Sturdza, visternicului Neculai

[2] D-l Kogălniceanu a fost trimis la mănăstire, pentru că a apărat drepturile târgului Botoșani în protiva unor călugări greci.

[3] D-l Toader Sion și Tuchididi au fost închiși în casarmie, pentru că au apărat drepturile nenorociților locuitori ai ținutului Vaslui, ce au fost asupriți prin măsurile catagrafiei trecute.

[4] D-l Panu a fost pedepsit, pentru că, nevoind a-și vinde cugetul stăpânirii, a ales de deputat pe d-l Lascăr Roseti, ce este cunoscut de om cu iubire de patrie. N.B. D-l Rusu și alții au fost încă jertfe ale nedreptății domnești.

Roznovanu și alții, pe la moșiile lor sau pe la mănăstiri, tot fără cercetare și judecată pravilicească; obștea vroind a feri în viitor pe fiecare locuitor de asemenea acte arbitrare, ce sunt neertate de Reglement și nepotrivite cu legiuirile unei țări constituționale ca Moldova, cere: *Siguranția personală adecă: Nime să nu mai poată fi pedepsit decât pe temeiul legilor și în urmarea unei hotărâri judecătorești.* Totodată pentru de a feri pe fiecare arestuit de a aștepta judecata ce i s-ar cuveni, luni și ani întregi prin închisori, precum adeseori s-au văzut pilde, obștea cere: *Ca fiecare arestuit să fie înfățișat în vreme de 24 ceasuri dinaintea tribunalului competent.*

4. Fiindcă locuitorii săteni au ajuns la gradul cel mai mare de ticăloșie prin nepăsarea a mai multor proprietari și mai ales prin măsurile de asuprire ale guvernului lui Michail Sturdza, precum se dovedește prin dările de bani la care sunt supuși, sub cuvânt de plată pentru soldați, plată pentru slujitori, plată pentru cutiile satelor, plată pentru foaea sătească, plată pentru peceți și c.l. (toate aceste pe deasupra birului hotărât de Reglement); precum se dovedește prin nenumăratele beilicuri ce ei sunt siliți a face în orice timp, atât pentru proprietari cât și pentru stăpânire, adecă podvezi grele, cărături de peatră, de lemn și de păcură pentru pavelele din Iași sau din târgurile ținutale, cărături de var, de peatră și de cherestea pentru zidurile particulare ale Domnului, în târguri și pe la moșii; lucrul nemăsurat al boerescului, lucrul șoselelor, lucrul podurilor ș.c.l., toate aceste sub bicele slujitorilor, pe cari ei singuri îi țin cu banii lor; precum se dovedește prin asupririle cunoscute ale unor arendași și mai cu seamă prin tiranicele schingiuiri, ce însuși beizadea Grigori Sturdza face locuitorilor de pe moșiile ce el a luat în arendă; schingiuiri care au înfiorat țeara întreagă, dar pe care Domnul Moldovei le-a îngăduit ca un părinte bun și iubitor de... popor; precum se dovedește, într-un cuvânt, prin plângerile acetui popor fără ajutor și fără nădejde, plângeri drepte, de care se răsună țeara și cari au răsbătut în toată Europa civilisată. Obștea, ce cunoaște pe țărani ca frați buni de același sânge și de același nume, vroind a curma suferințele lor, cere: *Grabnica îmbunătățire a stării*

locuitorilor săteni, atât în relațiile lor cu proprietarii cât și în acele cu Ocârmuirea, precum și contenirea tuturor beilicurilor cunoscute sub nume de plată și celelalte.

5. Obștea cere ca: *Mazilii, ruptașii, ruptele Visteriei și celelalte clase privilegiate, să fie ocrotiți potrivit Reglementului și să nu mai fie întrebuințați în trebi particulare.*

6. Tot în privința ușurării nevoilor ce sunt în spetele țăranilor, obștea cere ca: *Privighitorii să se aleagă după glăsuirea Reglementului, fără nici o înrâurire din partea Ocârmuirii.*

7. Fiindcă prin abusurile catagrafiei trecute, multe nedreptăți s-au introdus în plata birului și fiindcă prin urmare mulți din locuitori ce sunt apărați de Reglement pentru acea plată se găsesc astăzi silnic cuprinși între birnici, precum se dovedește prin nenumăratele jalbe ce sunt în arhiva Visteriei și mai cu seamă prin obșteasca jăluire a locuitorilor ținutului Vasluiului, în urma căreia d-l Toader Sion și d-l Tuchididi, împuterniciții lor, au fost închiși la casarmia din Galați, obștea cere: *Alcătuirea unei nouă catagrafii, spre a scăpa de împilare pe toți nenorociții locuitori, care sunt asupriți prin abusurile catagrafiei trecute.*

8. Fiindcă școalele, singurul mijloc de luminare pentru popor, au fost totdeauna neîngrijite de Ocârmuire și fiindcă Michail Sturdza nu numai că nu a urmat glăsuirii Reglementului despre informarea școalelor, ci dinpotrivă a înădușit pre cât a putut desvoltarea învățăturilor în țeară, precum se dovedește prin desființarea claselor celor mai însemnate din Academie și prin nepunerea în lucrare a reformelor propuse de către comisia școalelor, obștea cere: *Reforma școalelor pe o temelie largă și națională, spre răspândirea luminilor în tot poporul,* căci acum învățarea limbii românești este desprețuită și intrarea în Academie este ertată numai celor care au bani, iar nu poporului sărac.

9. Fiindcă prin armarea arnăuților, Michail Sturdza a călcat Reglementul, a batjocorit miliția pământească și a pus în pericol atât averile cât și viețile oamenilor, împedecând totodată și relațiile comerțiale, lipsite de orice siguranție prin asemenea măsură primejdioasă, obștea cere: *Desarmarea grabnică a arnăuților și a altor inși ce s-au înarmat de către Ocârmuire*

şi închezăşuirea lor pe viitor, că nu vor mai fi pricină de tulburare publică.

10. Fiindcă ostaşii româneşti însărcinaţi cu paza patriei merită a fi sub cea mai de aproape îngrijire a ei şi fiindcă până acum ei au fost supuşi unui sistem de disciplină aspru şi înjositor caracterului militar, precum şi înstrâmbătăţii în răsplătirea slujbei lor, prin nedreptatea favorului, obştea cere: *Ridicarea pedepselor trupeşti, înjositoare caracterului, din disciplina miliţiei naţionale; îmbunătăţirea hranei sale şi mai ales dreapta înaintare în ranguri, după vechimea slujbei şi după meritele personale.*

11. Totodată, spre a îndemna pe locuitori a nu mai fugi de ostăşie, obştea cere: *Ca militarii cari au slujit patriei şi cari au câştigat recunoştinţă obştească să fie scutiţi de orice dăjdii, când vor eşi din slujbă.*

12. Fiindcă până acum miniştrii nu au fost altă decât împlinitorii vrointelor Domnului, deşi după Reglement ei au fost răspunzători de toate lucrările lor şi fiindcă o asemenea anomalie a fost totdeauna vătămătoare interesurilor ţării, obştea cere ca: *Miniştrii să aibă deplina libertate pravilicească în lucrările lor, pentru ca să poarte cu drept răspunderea acestor lucrări.*

13. Fiindcă banii ridicaţi asupra poşlinei grânelor împedică pe de o parte înlesnirea comerţului şi înflorirea agriculturii, iar pe de altă parte nu aduc nici un folos ţării, ci numai Domnului singur, căruia acei bani sunt hărăziţi de către Adunarea obştească, obştea cere: *Desfiinţarea poşlinei, ca una ce este vătămătoare agriculturii şi comerţului.*

14. Tot pentru înlesnirea negoţului, obştea cere, potrivit Reglementului: *Îmbunătăţirea portului Galaţi, ca cel mai mare canal al înfloririi comerţului şi agriculturii Moldovei.*

15. Fiindcă clerul Moldovei se află în cea mai proastă stare prin neîngrijirea Ocârmuirii; fiindcă Michail Sturdza nu şi-a împlinit, în vreme de 14 ani, datoria sa de domn creştin, datorie sfântă, ce-i poruncia să ridice starea morală socială şi intelectuală a preoţilor, adecă: a acelor oameni ce sunt îndatoriţi prin misia lor de a propovădui popoarelor iubirea de oameni, de patrie şi de Dumnezeu; şi fiindcă în

urmarea acelei nepăsări a Ocârmuirii, poporul Moldovei a perdut tot respectul către tagma preoțească de astăzi, obștea cere: *Ridicarea morală, socială și intelectuală a clerului.*

16. Fiindcă prin neorânduelile ce domnesc în ramurile judecătorești și administrative și prin sistemul de hatâruri, adoptat de Ocârmuire, creditul public s-a desființat cu totul; fiindcă o mulțime de datorii rămân neplătite la vadele și peste vadele din pricina nepăzirii legilor; fiindcă împrumuturile de bani au ajuns a fi nesigure, deși ar fi legalisate de judecătorii și închezășuite pe amaneturi; și, în sfârșit, fiindcă asemenea neorândueli sunt menite a dărâma negoțul țării, obștea cere: *Păzirea cu sfințenie a legilor pe cari se reazămă creditul public, și aceasta în privirea tuturor, fără osebire pentru siguranția relațiilor comerțiale.*

17. Tot spre înlesnirea negoțului, obștea cere: *Informarea unui tribunal de comerț în Iași și tălmăcirea în limba națională a codului de comerț franțes ce este primit de Reglement.*

18. Fiindcă Michail Sturdza, nemulțumindu-se de toate mijloacele legiuite și nelegiuite, ce întrebuințează spre mărirea averilor sale, a pus mâna și pe o parte însemnătoare din banii țării, intrigând prin Obșteasca Adunare ca să i se hotărască și banii reservei, sumă de mai mult de un milion afară de lista civilă și de banii poșlinei; și fiindcă reserva în oricare țeară este hotărâtă pentru îmbunătățiri obștești, iar nu pentru îmbogățiri particulare, obștea cere ca: *Banii de reservă să fie întrebuințați în formarea unei bănci de scompt pentru înlesnirea negoțului țării.*

19. Fiindcă până acum hrana obștei de prin târguri a fost speculată de oamenii Ocârmuirii, de ispravnici și de agi cari, având puterea în mâinile lor, au fost volnici de a face tot soiul de abusuri spre câștigul lor particular; și fiindcă prin îngăduirea acelor neorânduieli din partea Ocârmuirii, locuitorii târgurilor au fost totdeauna nedreptățiți, obștea, spre a opri asemenea abusuri, cere ca: *Hrana obștei de prin târguri să fie sub cea mai de aproape îngrijire a Guvernului, pentru de a nu se mai face un mijloc de îmbogățire particulară.*

20. Fiindcă poliția este în cea mai mare neorânduială, încât comisarii au ajuns a fi tiranii claselor de jos și fiindcă

soartea arestanților, supusă voințelor acelor comisari, înfiorează omenirea, obștea cere: *Așezarea poliției pe principii omenești în privirea nenorociților arestuiți*[5].

21. Fiindcă Guvernul, călcând legile, a îndrăsnit a pedepsi fără a-i judeca pe toți câți s-au cercat a manifesta în public dorințele lor de îmbunătățiri obștești și fiindcă a îndrăsnit a se arăta atât de arbitrar în actele sale, până și de a ridica drepturile politice ale unor boeri, precum se dovedește prin publicarea în „Buletin“ a ridicării drepturilor politice ale hatmanului Alecu Aslan și ale d-lui Moldovanu[6], obștea cere: *Liberarea tuturor arestaților civili și militari în pricini politicești și reîntoarcerea drepturilor politice acelor cărora li s-au ridicat nedrept pentru asemenea pricini.*

22. Fiindcă s-au văzut multe pilde de scoatere din slujbă a amploiaților vrednici și cinstiți, care n-au vroit a fi instrumenturi oarbe ale nedreptăților Ocârmuirii, precum se dovedește prin depărtarea din postul de president a domnului Panu (pentru că acesta a ales deputat pe d-l Lascăr Roseti) precum se dovedește prin o mulțime de alte pilde cunoscute de toți, și fiindcă asemenea nelegiuiri sunt menite a stinge simțirile de cinste din inimile amploiaților care se țin cu slujba, obștea cere: *Nestrămutarea din posturi a amploiaților vrednici și cinstiți și înaintarea lor în posturi mai înalte, potrivită meritelor și cuprinsului Reglementului.* Totodată spre a pune pe amploiați în stare de a nu fi siliți să primească mită de la împricinați, obștea cere: *Sporirea lefilor amploiaților pentru de a le înlesni mijloace de viețuire cinstită și neatârnată.*

23. Asemenea spre contenirea abusurilor ce s-au introdus în administrație, obștea cere: *Ca toți amploiații să fie răspunzători pentru faptele lor în lucrările slujbelor ce le vor fi încredințate.*

[5] Acești nenorociți, bătuți și schingiuiți ca în vremurile cele mai barbare, mor de foame și de neîngrijire în întunericul temnițelor.

[6] Hatmanul Alecu Aslan, fără a avea altă vinovăție decât pentru că a vroit a se alege deputat de Bacău, în contra poruncii Stăpânirii și fără a fi nicidecum judecat potrivit Reglementului, i s-au ridicat drepturile politice.

24. Fiindcă din lipsa unui banc național, toată înlesnirea bănească a negoțului se află în mâinile zarafilor jidovi, care speculează cu camete nelegiuite obștea, spre a dărâma acel sistem de tâlhării ce domnește în toată țeara sub ochii Ocârmuirii, cere: *Înființarea unui banc național pe cel mai sigur temei.*

25. Fiindcă Condica criminală și Procedura cer o reformă radicală și fiindcă sistemul pedepsitor, adecă: starea ticăloasă a închisorilor, lipsa de hrană îndestulătoare pentru arestuiți, bătăile de biciul călăului, pe uliți și celelalte sunt acturi ce degradează omenirea în veacul acest de civilisație, obștea cere: *Grabnice reforme de îmbunătățiri în Condica criminală, în Procedură și în sistemul pedepsitor.*

26. Fiindcă banii pensiilor, în contra cuprinsului Reglementului, s-au împărțit nedrept și pe hatâruri și fiindcă multe persoane înavuțite primesc pensii mari, iar nevoiașii, care prin slujbele lor au câștigat dreptul de ajutor, sunt nedreptățiți, precum se dovedește prin pensiile de zece lei pe lună, ce sunt hotărâte pentru unii din soldații răniți în deosebite întâmplări, unde s-au purtat cu vitejie; precum se dovedește prin o mulțime de alte pilde obștea cere: *Împărțirea dreaptă a banilor pensiilor și îndreptarea abusurilor ce s-au introdus în împărțirea acelor bani.*

27. Fiindcă după cuprinsul Reglementului, ofisurile domnești nu pot avea putere pravilicească până a nu fi supuse cercetării Obșteștii Adunări și fiindcă Michail Sturdza de mai mulți ani sloboade necontenit ofisuri și le pune în lucrare, ca când Moldova nu ar fi o țeară constituțională, ci o monarchie absolută, obștea, dorind contenirea de asemenea călcări în drepturile patriei sale, cere ca: *Ofisurile slobozite până acum de Ocârmuire în ramurile judecătoresc și administrativ să se supue voturilor Obșteștii Adunări și pe viitor să se contenească de a se slobozi asemenea ofisuri, fără de a fi cercetate de Adunare.*

28. Fiindcă sfânta dreptate trebuie să domnească la lumina soarelui și în urmare, fiindcă lucrările judecătorești trebuie să nu se facă în taină obștea cere ca: *Seanțele tribunalelor să fie publice.*

29. Fiindcă după Reglement toți românii au dreptul de a fi față la lucrările Obșteștii Adunări, lucrări ce privesc însăși pe soartea lor și fiindcă Stăpânirea a cercat în mai multe rânduri a opri publicului intrarea în sala Camerei, obștea cere ca: *Seanțele Obșteștii Adunări să fie publice.* Totodată potrivit Reglementului cere ca: *Ținerea bunei orândueli în sânul Camerei să atârne de aceasta însăși, iar nu de Vornicia de aprozi.*

30. Fiindcă Obșteasca Adunare este reprezentația nației și are de sfântă îndatorire întemeierea fericirilor patriei și sprijinirea drepturilor fiecărui român, obștea cere ca: *Tot pământeanul să aibă dreptul de a adresa jalbă Obșteștii Adunări* (spre a putea găsi ocrotire în protiva nedreptăților ce ar pătimi din partea Stăpânirii).

31. Fiindcă prin împărțire de posturi, de ranguri și de răsplătiri bănești la deputați, Domnul are mijloace de a-și forma o majoritate favoritoare intereselor sale și vătămătoare intereselor țării, precum se poate dovedi prin actele Camerelor trecute cari, fără nici un drept, au hărăzit lui Michail Sturdza banii poșlinei și ai reservei și cari, mărindu-i lista țivilă, i-au mai încuviințat încă a lua din Vistierie suma de aproape 40 000 galbeni, sub cuvânt de chirie de palat, — obștea, spre a pune stavilă corumperii deputaților, cere ca: *Deputații să nu poată fi în slujbă și să nu poată primi nici ranguri, nici răsplătire bănească în vremea deputăției lor.*

32. Fiindcă chipurile întrebuințate de Ocârmuire în alegerea deputaților Obșteștii Adunări de acum au fost cu totul ilegale și în potriva glăsuirii Reglementului, adecă: fiindcă Michail Sturdza a trimis în ținuturi pe d-l Visternic și pe d-l Postelnic ca să influeze voturile alegătorilor prin împărțire de bani, de posturi și de decreturi și fiindcă afară de aceste mijloace de corumpere a mai întrebuințat încă și îngrozirea trimițând la Bacău pe d-l Aga din Iași[7] cu arnăuți și pompieri înarmați, ca să fie față la alegere și fiindcă fără nici o dreptate Michail Sturdza a depărtat din sânul Camerei pe d-l Lascăr Roseti, deputatul Hușului și a numit de la sine pe altul în loc; și fiindcă o asemenea Adunare alcătuită prin

[7] Toderiță Ghica.

chipuri arbitrare și nelegiuite nu insuflă nici o încredere țării, obștea cere: *Desființarea acestei Camere* (ce nu poate exista după Reglement, fiind ilegală) și *înjghebarea unei nouă Adunări fără nici o înrâurire asupra alegătorilor din partea Guvernului, pentru ca aceasta să fie adevărata representație a nației și adevărata închezășluire a fericirii patriei.*

33. Fiindcă până acum articolul 57 din Reglement a fost nebăgat în seamă, obștea cere ca: *În puterea acelui articol, Camera să aibă dreptul de a face Domnului punere înainte a tot felul de lucru privitor la folosul obștesc.*

34. Fiindcă Michail Sturdza, urmând sistemului său de dărâmare a nației, a căutat a opri dezvoltarea inteligenței, spre a ține pe popor în întunecime și fiindcă de când s-a suit pe tron, el a înădușit orice încercare de propășire, prin înființarea unei censuri aspre și despotice (de care nici se pomenește în Reglement), și prin închiderea arbitrară a acelor mai bune foi publice, precum: „Alăuta românească", „Dacia literară" și „Propășirea"[8], obștea, dorind luminarea poporului și înflorirea literaturii românești, cere: *Ridicarea censurei în privirea tuturor trebilor și a intereselor din lăuntrul țării.* Și aceasta pentru ca pe viitor toate actele ce s-ar face în protiva legilor să fie supuse publicității, iar nu să rămâie ascunse și necensurate.

35. Fiindcă înarmarea arnăuților de către Stăpânire a arătat vederat țării întregi cari sunt simțirile adevărate ale părintelui Moldovei Michail Sturdza pentru obște și fiindcă sumeția unei asemenea măsuri dușmănești a îngrijit pe toți locuitorii, atât pentru vremea de față cât și pentru viitor, obștea, spre a se pune în stare de apărare a averilor și a vieții, cere: *Informarea grabnică a unei garde cetățene prin toate târgurile țării, alcătuită atât de români cât și de străini proprietari.*

Aceste sunt, fraților, cererile obștei pentru folosul și siguranța patriei. Judecați acum, în cuget curat, care a fost dușmanul vostru? Obștea ce le-a propus Domnului sau Michail Sturdza care nu a vroit să le încuviințeze?

[8] Asemenea și „Foaea de Transilvania" a fost oprită de a mai intra în țară.

După săvârșirea redacției acestor articole lucrate în grabă, pentru că Stăpânirea amerința adunările obștei, s-a făcut cetirea lor în fața unui mare număr de boeri însemnați, de neguțători și de străini adunați în sala logofătului Costachi Sturdza și, încuviințându-se ele de către toți, cu toții au cerut să adaoge iscăliturile lor la iscăliturile mădulărilor comitetului. Peste 800 de numere s-au subscris până în seară și au întărit valoarea acelei lucrări. Însuși Prea Sfinția Sa Mitropolitul Moldaviei a consfințit prin a sa iscălitură dreptele cereri ale obștei[9].

A doua zi, comitetul a împărtășit Ministrului copie de articolele pomenite, pentru ca să o arate Domnului, nădăjduind că Domnul s-ar ține de făgăduința ce dase de a împlini dorințele poporului.

Însă Michail Sturdza, care acum își pregătise puterile armate, bizuindu-se în oarecare notă a Rusiei atingătoare de Prințipatele Dunărei, își asvârle deodată masca de părinte al patriei, și deodată s-arată în toată furia sa. Ura lui asupra bunilor patrioți, ațâțată prin reclamațiile drepte ale nației se trezește mai înveninată decât oricând! Stăpânit de interesul său particular, temându-se de a perde mijloacele sale de îmbogățire prin încuviințarea acelor 35 de puncturi și mai cu seamă îngrozindu-se la ideia de a fi silit prin o nouă Cameră să dea socoteală de toți banii țării în vreme de 14 ani, Michail Sturdza se face surd la plângerile patriei sale, desprețuește cererile ei și poruncește fiilor săi, beizadelele Dimitrie și Grigorie, să pornească miliția asupra obștei, oriunde ar găsi-o adunată! *Părintele patriei* fără a se îngriji de ideia răsboaielor țivile, poruncește uciderea între frați de același sânge, de același nume, de aceeași lege!

Odată cu această poruncă, el fuge de la palat, se închide în casarmie, și acolo, ațâțând soldații prin băuturi îmbătătoare și prin răstălmăcirea punctului glăsuitor despre garda

[9] Am auzit că vreo câțiva din cei ce au iscălit în hârtia obștei s-au dus de și-au cerut iertare de la Vodă, zicând că au fost siliți să iscălească. Nenorociți acei cari și-au pătat numele familiei prin asemenea faptă înjositoare și prin o minciună atât de ticăloasă!

cetățeană; făcându-i să creadă că obștea vroește să desființeze miliția prin formarea acelei garde; înșelându-i cu tot soiul de clevetiri în protiva acelor ce vroiau binele lor, îi repede asupră-le ca asupra unei bande de *hoți răsvrătitori*.

Șease sute de soldați, întovărășiți de pompieri cu topoare, de arnăuți înarmați și de un tun, se pornesc sub comanda beizadelelor, merg de calcă casa logofătului Costachi Sturdza și, negăsind acolo decât pe stăpânii casei, se înaintează spre locuința d-lui Aleco Mavrocordat.

În vremea aceasta, un mic număr de persoane adunate la d-l Mavrocordat aștepta răspunsul Ocârmuirii, fără a avea nici un prepus de măsurile ce se pregăteau la casarmie; când deodată câțiva mădulări a comitetului întorcându-se de la d-l Ministru, le spun că Vodă nu voește a încuviința unele din cele mai drepte cereri ale obștei. Totodată sosește vuetul că miliția s-a înarmat și s-a pornit din casarmie!

La aflarea acestor vești, o indignație grozavă pătrunde pe toți. Toți într-un glas strigă: „La arme, fraților! Vodă ne-a înșelat! Vodă vrea să ne omoare! la arme, la arme, să ne apărăm vieața!" Dar până a nu apuca încă de a se pune în stare de apărare, miliția sosește și, urmând poruncile lui beizadea Grigori, se aruncă asupra tinerilor neînarmați ce găsește în casa lui Mavrocordat și măcar că aceștia strigau la soldați: „Fraților! noi vrem binele vostru! noi suntem frații voștri!" soldații turbați îi lovesc cu straturile și cu baionetele puștilor, rănesc vreo câțiva din ei, îi leagă ca pe nisce hoți și îi duc la casarmie, după ce au sfărâmat toate mobilele din casă![10]

După această isbândă, în care șefii miliției au câștigat hula lumii prin cruzimea poruncilor lor, oamenii poliției comenduiți de aga și soldații cu arnăuți comenduiți de beizadea Grigori încep a se abate ca cete de hoți pe la birturi și pe la casele boerilor, strică ușile, sfarmă mobilele, pradă lucrurile și leagă pe toți câți găsesc înlăuntru. Târgul întreg

[10] Tinerii maltratați în casa lui Mavrocordat fac parte din cele mai bune familii și sunt anume: A. Muruzi, A. Cuza, Iorgu Sturdza, Romalos, Filipescu, A. Catargiu, Nicu Catargiu, A. Mavrocordat, D. Cuza și alții.

este luat în asalt de bande de slujitori beți și de arnăuți aprinși de dorul prădăciunii.

Casa cneazului Gheorghe Cantacuzin este călcată noaptea, deși stăpânul casei este sudit rusesc. Armele cneazului, ceasornice de preț și alte, tot ce se găsește sub mânile arnăuților este prădat. Casa Roseteștilor este călcată și tuspatru frați arestuiți și închiși la casarmie. Casele lui Nicolae Docan, ale logofătului Lupu Balș, ale lui Harnav și alte multe sunt călcate fără sfieală și într-o singură noapte peste 200 de oameni sunt prinși legați și aruncați în închisori. Iar 13 din tinerii cei mai însemnați din Moldova sunt legați în căruțe de poștă și duși la Galați, fără a li se da nici apă măcar într-un drum de 14 poște, fără a li se da nici mantale de coperit, spre a fi feriți de răceala nopții[11]! De la casarmia din Galați ei sunt transportați la cetatea Măcinu de pe malul drept al Dunării, fără să fi fost nici judecați, nici osândiți de vreun tribunal după pravilele țării. Cât pentru ceilalți nenorociți de prin temnițele Iașului, numai ei și Michail Sturdza și Dumnezeu știe ce năcazuri au pătimit, ce pedepse au suferit și sufer încă poate, pentru că au manifestat nobila dorință de îmbunătățiri în patria lor.

Iată, fraților, resultatele făgăduințelor lui Michail Sturdza! Înșelăciuni nelegiuiri, călcări de case, prădăciuni, risipiri, schingiuiri, închideri prin temnițe, bătăi cu bicele prin închisori, exiluri, călcări de drepturi ale tuturor, desprețuirea legilor țării, osânde fără judecată pravilicească, pedepse barbare în protiva tuturor așezămintelor țării noastre!

Și încă nu-i tot! Michail Sturdza, nemulțumindu-se cu toate jertfele ce au picat în mânile sale și voind a se desbăra odată pentru totdeauna de tinerimea țării, de acea *bandă de răsvrătitorii* ce avea curagiu a protesta în protiva nelegiuirilor Ocârmuirii, Michail Sturdza, zic, vroind a secera cu o singură lovitură toată nădejdea patriei, face liste de proscripții și le trimete pe la ținuturi cu porunci aspre de prigonire

[11] Aceștia sunt: Alecu Muruzi, Lascăr Roseti, Răducanu Roseti, Dimitrie Roseti, Alecu Cuza, Romalo, M. Epureanu, Moldovanu, N. Catargiu, Filipescu, V. Cantacuzin, P. Balș și S. Miclescu.

asupra celor cuprinși în ele, închide granițele pentru ca nimeni să nu poată scăpa de sbirii lui nici să poată intra în țeara lor tinerii ce se întorceau din străinătate[12], făgăduește prețuri mari pentru capetele unora din frații noștri, anume Costachi Moruzi, V. Ghica și alții și totodată, profitând de groaza obștească și întrebuințând toate mijloacele de corumpere și amerințare, adună prin țeară iscălituri de mulțumire pentru *părinteasca lui oblăduire*!

Iată, fraților, faptele cu care Domnul Moldovei s-a făcut răspunzător către omenire și către Dumnezeu. Aceste sunt petele neșterse cu cari el s-a acoperit în ochii lumii de față și ai viitorimii!

Acum, Michail Sturdza triumfează, căci au ajuns la scopul său! Tinerimea, nădejdea țării, este proscrisă! Patrioții cei mai vrednici sunt depărtați de la sânul patriei, încât cei dintre dânșii cari sunt încă pe loc au rămas fără ajutor și fără putere! Acum Domnul Moldovei triumfează, căci Moldova poartă doliul copiilor săi!

Fraților Români din toată România!

Voi locuitori săteni din Moldova, ale căror drepturi au fost desprețuite de acel ce se numește părintele vostru;

Voi neguțătorilor, cari ați fost jicniți în interesele voastre prin pustiirea Capitalei;

Voi boerilor, cari ați câștigat cinstirea lumii întregi, sprijinind drepturile poporului;

Voi toți, cari vă jăliți frații, părinții, rudele și copiii depărtați de la sânurile voastre prin tirania Ocârmuirii;

Veniți să unim cu toții glasurile noastre și să protestăm în protiva lui Michail Sturdza! Să protestăm în numele fraților noștri, care au fost și sunt încă pedepsiți prin închisori și exiluri, fără de a fi fost judecați! În numele patriei noastre ce este în agonie! În numele omenirii batjocorite! În numele lui Dumnezeu care ne privește!

Veniți să unim cu toții glasurile noastre și să le înălțăm ceruri, pentru ca să se coboare în patria noastră sfânta

[12] Sunt porunci înadins pentru tinerimea din Paris, ca să-i oprească intrarea în Moldova.

dreptate, ce judecă pe cei răi și îi supune la pedepse înfricoșate, spre a-i face pilde de îngrozire omenirii în toate veacurile.

VASILI ALECSANDRI
(Mădular al comitetului ales de obște
pentru redacția cererilor sale)

V. Alecsandri, *Protestație în numele Moldovei, a omenirii și a lui Dumnezeu*, f. l. 1848; *Anul 1848 în Principatele Române*, București, 1902, vol. I, p. 414–430; Cornelia Bodea, *1848 la români*, București, 1982, vol. I, p. 385–397.

III

Blaj, 3/15—5/17 mai 1848:

PETIŢIA NAŢIONALĂ ADOPTATĂ DE ADUNAREA DE LA BLAJ PRIN CARE SUNT EXPRIMATE REVENDICĂRILE ROMÂNILOR TRANSILVANI

Punturile naţiunii române transilvane votate în Adunanţa Naţională de la Blaj în 15–17 Mai c.n. 1848

1. Naţiunea română, răzimată pe principiul libertăţii, egalităţii şi fraternităţii, pretinde independenţa sa naţională în respectul politic ca să figureze în numele său ca naţiune română, să-şi aibă reprezentanţii săi la dieta ţării în proporţiune cu numărul său, să-şi aibă dregătorii săi în toate ramurile administrative, judecătoreşti şi militare în aceeaşi proporţiune, să se servească cu limba sa în toate trebile ce se ating de dânsa, atât în legislăţiune, cât şi în administraţiune. Ea pretinde pe tot anul o adunare naţională generală. La acestea s-au adaos că de aici înainte în lucrările legale ale celorlalte naţiuni transilvane şi în limbile lor românii să se numească români, iar nu oláh, walach şi bloch.

2. Naţiunea română pretinde ca beserica română, fără distinţiune de confesiune, să fie şi să rămână liberă, independintă de la oricare altă biserică, egală în drepturi şi foloase cu celelalte biserici ale Transilvaniei. Ea cere restabilirea mitropoliei române şi a sinodului general anual după vechiul drept, în care sinod să fie deputaţi bisericeşti şi mireneşti. În acelaşi sinod să se aleagă şi episcopii români, liber, prin maioritatea voturilor fără candidaţie.

(La aducerea-aminte despre vechiul drept al românilor de a avea mitropolie şi sinod general anual s-a proclamat de popor mitropolia română transilvană cu aplaus unanim. Dacă episcopii celorlalte naţiuni şi confesiuni vor avea pe

venitoriu scaun în dietă ca reprezentanți ai bisericii lor și dacă capitulurile lor vor fi reprezentate, națiunea română cere aceleași drepturi pentru episcopii și capitulurile lor).

3. Națiunea română, ajungând la conștiința drepturilor individuale, cere fără întârziere desființarea de iobăgie fără nici o despăgubire din partea țăranilor iobagi atât în comitate, cât și în districte, scaune și granița militară. Ea cere tot deodată și desființarea dijmelor ca a unui mijloc de contribuire împedecătoriu economiei.

4. Națiunea română poftește libertatea industrială și comercială cu ridicarea țehurilor și a privilegiurilor și a tuturor pedecelor și stavilelor cu țările convecine de care se ține desființarea vămilor la graniță.

5. Națiunea română poftește ca dajdea ce s-a pus de la un timp încoace asupra vitelor — care din pricina strimtorii hotarelor gremiale se țin și se pasc în țările vecine cu mari cheltuieli și nespusă greutate și însuși cu periculul vieței —, ca o vederată pedecă a industriei și a comerciului activ, să se șteargă cu totul, și tractatele care s-au încheiat între înalta Casă austriacă, Poarta otomană și Principatele Române pentru economia vitelor să se păzească cu toată scumpătatea.

6. Națiunea română cere desființarea dijmei, adică a zeciuielei (*Zehendt*) metalelor create în patria aceasta, care zeciuială e o adevărată pedecă pentru lucrarea minelor. La toți proprietarii de fodine* să li se dea același drept în privința măsurei hotarului fodinei.

7. Națiunea română cere libertatea de a vorbi, de a scrie și a tipări fără nici o censură, prin urmare pretinde libertatea tipariului pentru orice publicare de cărți, de jurnale și de altele, fără sarcina cea grea a cauțiunii, care să nu se ceară nici de la jurnaliști, nici de la tipografi.

8. Națiunea română cere asigurarea libertăței personale; niminea să nu se poată prinde supt vreun pretest politic. Cu acestea dinpreună cere libertatea adunărilor ca oamenii să nu cadă la nici un prepus dacă se adună numai ca să vorbiască și să se înțeleagă în pace.

* Mine.

9. Națiunea română cere tribunale de jurați (*Jurye*) cu publicitate, în care procesele să se facă verbale.

10. Națiunea română cere înarmarea poporului sau gardă națională spre apărarea țărei în lăuntru și din afară. Miliția română să-și aibă ofițerii săi români.

11. Națiunea română cere denumirea unei comisiuni mixte compusă din români și alte națiuni transilvane pentru cercetarea causelor de mezuine ale moșiilor și pădurilor, de ocuparea pământului comun și a sesiunilor colonicale și altele câte se țin de categoria aceasta.

12. Națiunea română cere dotarea clerului român întreg din casa statului, întocma cu clerurile celorlalte națiuni.

13. Națiunea română cere înființarea școalelor române pe la toate satele și orașele, a gimnasiilor române, a institutelor militare și tehnice și a seminarelor preoțești, precum și a unei universități române dotate din casa statului în proporțiunea poporului contribuent, în dreptul deplin de a-și alege directori și profesori și de a-și sistemisa învățăturele după un plan școlastic și cu libertate de a învăța (*docere*).

14. Națiunea română pretinde purtarea comună a sarcinelor publice după starea și averea fiecăruia și ștergerea privilegiurilor.

15. Națiunea română poftește ca să se facă o Constituțiune noă pentru Transilvania prin o adunare constituentă din națiunile țărei, care Constituțiune să se întemeieze pe principiile dreptății, libertății, egalității și fraternității, să se lucreze codici noă de legi civile, criminale, comerciale ș.c.l. tot după acelea principii.

16. Națiunea română cere ca conlocuitoarele națiuni nicidecum să nu ia la dezbatere cauza uniunii Transilvaniei cu Ungaria, până când națiunea română nu va fi națiune constituită și organisată cu vot deliberativ și decisiv, reprezentată în Camera legislativă; iar din contră, dacă dieta Transilvaniei ar voi totuși a se slobozi la pertractarea aceleiași uniuni de noi fără noi, atunci națiunea română protestează cu solenitate.

„Foaie pentru minte", XI (*1848*), nr. 20 din 17 mai, p. 153–155; T.V. Păcățian, *Cartea de aur*, vol. I, p. 330–332; Cornelia Bodea, *1848 la români*, vol. I, București, 1982, p. 484–486.

IV

Pesta, 9/21 mai 1848:

REPREZENTANŢI AI ROMÂNILOR DIN UNGARIA ŞI BANAT EXPUN MINIŞTRILOR DIN GUVERNUL UNGAR UN NUMĂR DE REVENDICĂRI REFERITOARE LA REGLEMENTAREA RELAŢIILOR ROMÂNILOR CU SÂRBII ŞI LA ÎMBUNĂTĂŢIREA SITUAŢIEI LOR, PE PLAN NAŢIONAL, ÎN UNGARIA.

Domnilor miniştri!

Naţia română şi după mărturisirea istoriei e una dintre cele mai vechi naţii în Ungaria. De la început, după făcuta legătură, dând mâna cu ungurii a apărat patria şi pentru bunul aceleia lucrând cu nemişcată statornicie nu numai sângele şi averea şi-a jertfit, ba încă împotriva musulmanilor şi a altor barbari dimpreună cu neamul unguresc a fost zid apărător patriei acesteia şi prin aceasta a toată Europa, care urmă după lumina civilizaţiei.

Naţia aceasta asuprită de valurile veacurilor multe a răbdat, fiind amurţită de patimile strâmbătăţii şi ale nerecunoştinţei.

Zioa de pofte a neamurilor, întemeiată pe vecinica dreptate, s-a ivit şi anul 1848 urmând îmboldirei geniului patriei acesteia în binecuvântarea libertăţii pe toţi cetăţenii patriei fără osebire de religie asemenea împărtăşindu-i, de simţul acesta al libertăţii să bucură şi naţia română şi timpul acesta după lipsiri de multe veacuri cu piept înflăcărat salutându-l:

Noi, în numele naţiei române din Ungaria, ca trimişii aceleia, declarăm coronatului împărat din Ungaria şi până aci neprecurmat arătată credinţă, însufleţitori lupătători pentru dreptate, mulţumire, către fraţii noştri unguri dragoste, ear către întâiul neatârnătoriu ministeriu unguresc simpatie şi încrezământ, mărturisind cum că ne ţinem de cea mai

sfântă datorie, cu patriotică jertfire a ne lupta pentru mărirea coroanei ungurești și pentru întregimea împărăției.

Deci dară când principiile aceste le așternem și hotărât după chemarea noastră, în numele nației, cu cuvinte fierbinți înaintea ministeriului petrecut de dragostea nației, totdeodată suntem datori a mărturisi, cum că umblarea noastră nu să întemeiază pe acea ticăloșie omenească, care în orele mărimei însătoșată fiind de cercarea grației însuși de sine să supune, ci potrivit cu originea noastră romană, în timpul lipsei arătăm ungurilor cum că noi suntem adevărați prieteni.

Atâta e ce în numele nației, după lipsă și în faptă arătând, cu cuvinte descoperim. Și acuma:

Ce să atinge de soartea noastră ne apropiem cu cumpătatele noastre dorințe cătră ministeriul național.

Avem și noi dureri urmate din răutățile timpurilor. Avem și legiuite pofte, a căror lecuire și împlinire, potrivit timpurilor, a o lua în socotință cu atâta mai puțin o putem trece cu vederea, cu cât mai tare suntem încredințați despre aceea, cum că prin țintita lucrare și astfel de încercare se va nimici, care fiind povățuită de o mână nevăzută a stării ce a urmat din răutățile timpurilor, ar putea fi și spre primejdia țării noastre.

Durerile cari le pomenirăm să ating de soartea interselor noastre naționale și să nasc de acolo că slavismul încă înainte de câteva sute de ani lipsindu-ne de literile noastre cele românești și vârând în toate cărțile noastre cele bisericești și școlasticești slovele lui Kiril, a voit nația noastră a o despărți de cătră Europa civilisată, pentru aceea ca așa prin o silă morală să o poată trage în cursa slavismului; și fiindcă originalul caracter al nației noastre nu s-a putut strămuta, a întrebuințat și starea noastră cea isolată, fără de-a fi fost noi întrebați, acel soi al slavilor, care în anul 1690 a venit în pământul unguresc, a tras și pe nația românească cea de o lege cu sine sub aripile așa numitului *Declaratorium Illiricum*, de la care timp hierarchia (preoțimea) sârbească a monopolisat toate trebile bisericești și școlastice, cu cea mai mare stricare a nației noastre. Libertatea, egalitatea și frățietatea nu sufere ca într-o patrie să domnească un popor asupra

altuia și fiindcă firea, caracterul și deosebirea în limbă, cu un cuvânt, datorința politică a nației românești, poftește ca să se nimicească amestecarea laolaltă, la care ţintește panslavismul, pentru aceea:

Din datorința care avem către bunul nației noastre, mărturisim că avem nestrămutată voință *a ne despărți de către sârbi* în toate trebile bisericești și școlastice. Și după ce din împrejurările mai de curând ivite apriat să vede, cum că sârbii prin lucrarea lor voesc a surpa întregimea crăimei unguresti și după ce și metropolitul sârbesc, care să află sub constituția ungurească, s-a făcut părtaș lucrărei acesteia, noi pe dânsul ca pe unul care s-a îndepărtat de la calea legii nu-l putem cunoaște mai mult de cap bisericesc al concetățenilor și al neamului nostru.

Așadară, poftim:

1. Ocârmuire bisericească cu totul neatârnată de la mitropolitul Carlovițului, care și până atunci, până ce legiuitul nostru sinod în privința aceasta va hotărî, să ocârmuiască provisorie, sub nume de *vicar-mitropolit*, luând lângă sine doi bărbați adevărați români, unul din ceata preoțească, iară altul dintre mireni.

2. Să se trimită sub președinția unui comisar ministerial o comisie aleasă din români și sârbi la număr deopotrivă, care cercând starea fundațiilor bisericești și școlastice, precum și starea și diplomele mănăstirilor, iară mai vârtos că cine au fost fondatorii acelora, să poată sfârși mijlocirea despărțirei, ca să poată căpăta fieștecare parte, partea sa.

3. Să avem sinod dechilin și ocârmuire bisericească și școlastică neatârnată, ai căreia mădulari să fie aleși numai dintre fiii nației noastre.

După credința ce o avem către frații noștri unguri și cu care credință, precum tare credem, și din partea lor vom fi întâmpinați, poftele noastre cele în următoarele puncturi le cuprindem:

a) Concetățenii români limba ungurească o cunosc de diplomatică, însă și ei așteaptă aceea, ca întrebuințarea limbei sale naționale neîmpedecată să se lase în biserici, la învăță-

tura fiilor săi și pretutindenea și în toate trebile nației noastre, cele din lăuntru;

b) Să se arădice lângă ministrul culturii o secție (clasă) deosebită, care să ocârmuiască trebile românilor, cele bisericești și școlastice și în care să se așeze numai români adevărați de legea răsăritului în care poporul are increzământ;

c) Să se întoarcă mai mare băgare de seamă de aci înainte asupra fiilor nației românești, care până acum nu fără durere să priveau a fi trecuți cu vederea;

d) La regimentele militărești mai cu seamă să se așeze (aplicheze) ofițeri de români.

Care pofte drepte și eșite din suflet adevărat grăbind a le așterne înaltului ministerium, care e încungiurat de credință și dragoste, noi în numele nostru și în numele nației, care pe noi aicea ne-a trimis, cu cucernicie poftind și dorind fericirea patriei noastre, din toată inima și din tot sufletul strigăm: Să trăească țara, să trăească craiul, să trăească libertatea, egalitatea și frățietatea!

Datu-s-a în Pesta, din ședința românilor adunați de prin comitaturile ce mai jos se vor însemna, în 21 mai 1848.

EMANUIL GOZSDU, *președinte;*

Reprezentanții *din comitatul Aradului:* GEORGE ȚAPOȘ (protopresbiter), PAVEL BOȚCO (preot în Chișineu-Criș), IOAN ARCOȘI și PAVEL PETRILĂ; *din comitatul Bihorului:* IOAN DRAGOȘ, GEORGE FONNAI și NICOLAE JIGA; *din comitatul Bichișului:* DAVID NICOARĂ, MOISE SUCIU și IOAN SZABO; *din comitatul Timișului și Torontalului:* IOAN MISSICI, PETRU CERMENA, GHEORGHE MUNTEAN, BLASIU BRANCOVAN, SIMEON POPOVICI, ATHANASIU RAȚIU, IOAN PETROVICI, ȘTEFAN ILICI, NICOLAE IORGOVAN, NICOLAE ȚĂRAN, VICENȚIU BOGDAN, LADISLAU BOGDAN și IULIAN IANCULESCU.

din orașul Pesta: GEORGE STUPA, TEODOR SERB, IOAN AURAN, SIGISMUND PAP, IOAN PUTICI, PETRU FARCHICI și FRITA ȘAGUNA;

din comitatul Carașului: BLASIU FOGARAȘI, GRIGORE RADULOVICI, GEORGE FOGARAȘI, IGNATIE VUIA (protopresbiter în

Vărădia), AUXENŢIU BOJINCA, TEODOR FOGORAŞI, MIHAI VELIA [N. TINCU-VELIA] (învăţător de teologie), IOAN MARCU (protopresbiterul Lugojului) şi MACRSIM PASCUL.

T.V. Păcăţianu, *Cartea de aur,* vol. I, ed. a II-a, p. 344–347; Silviu Dragomir *Studii şi documente privitoare la revoluţia românilor din Transilvania în anii 1848–49,* Sibiu, 1944, vol. II, p. 21–23 (text maghiar); Cornelia Bodea, *1848 la români,* Bucureşti, 1982, vol. I, p. 509–511.

V

Brașov, 12/24 mai 1848:

„PRINȚIPIILE NOASTRE PENTRU REFORMAREA PATRIEI", PROGRAM AL UNUI GRUP DE REVOLUȚIONARI MOLDOVENI DESȚĂRAȚI, PREVĂZÂND, ÎNTRE ALTELE, „NIMICIREA TUTUROR PRIVILEGIILOR", ÎMPROPRIETĂRIREA SĂTENILOR FĂRĂ DESPĂGUBIRE ȘI UNIREA PRINCIPATELOR „ÎNTR-UN STAT NEATÂRNAT".

Prințipiile noastre pentru reformarea patriei!

1. Desființarea boierescului și a orice alte dări a lăcuitorilor săteni către proprietari.

2. Ridicarea beilicurilor, a lucrului șoselelor și a tuturor împovărărilor fără plată către stăpânire.

3. Împroprietărirea lăcuitorilor săteni fără nici un fel de răscumpărare din partea lor.

4. Nimicirea tuturor privilegiilor și, prin urmare, deopotriva purtare a sarcinilor statului de către tot poporul îndeobște, precum și deopotriva împărtășire a lui la toate driturile politice și țivile.

5 Întemeierea instituțiilor țării pe toate prințipiile de libertate, de egalitate și de frățietate, dezvoltate în toată întinderea lor.

6. Unirea Moldovei și a Valahiei într-un singur stat neatârnat românesc.

12/24 Maiu 1848

Brașău

TEODOR SION, COSTACHI NEGRI, L. ROSET,
FRAȚII VASILI ȘI ION ALECSANDRI,
GEORGE CANTACUZIN, M. COSTACHE, A. RUSU, GRIGORI BALȘ, ZAHARIA MOLDOVANU, P. CAZIMIR, IOAN T. CURIUS, GEORGIE SION, N. IONESCU

Gheorghe Bogdan-Duică, *Viața și opera întâiului țărănist român, Ion Ionescu de la Brad*. Craiova, 1922, p. 121; Gh. Ungureanu, *Familia Sion, Studii și documente*, Iași, 1936, facsimil, p. 86; Cornelia Bodea, *1848 la români*, București, 1982, vol. I, p. 507–508.

VI

Islaz, 9/12 iunie 1848:

PROCLAMAȚIA ȘI PROGRAMUL REVOLUȚIONAR ÎN CARE „POPOLUL ROMÂN" ESTE RIDICAT LA LUPTĂ REVOLUȚIONARĂ, ÎNFĂȚIȘÂNDU-SE OBIECTIVELE REVOLUȚIEI, SINTETIZATE ÎN 22 PUNCTE, COMENTATE ȘI EXPLICATE.

În numele poporului român
„Dumnezeu e Domnul și s-a arătat nouă;
bine este cuvântat cel ce vine întru numele Domnului"

Respect către proprietate. Respect către persoane

Fraților români,

Timpul mântuirii noastre a venit; popolul român se deșteaptă la glasul trâmbiței îngerului mântuirii și își cunoaște dreptul său de suveran. Pace vouă, pentru că vi se vestește libertate vouă!

Popolul român se scoală, se armează și nu spre a se lupta o clasă asupra alteia, nu spre a rumpe legăturile sale de relații din afară, ci ca să ție în frâu și în respect pe voitorii de rău ai fericirii publice. Strigarea românilor e strigare de pace, strigare de înfrățire. La această mare faptă a mântuirii, tot românul are dreptul de a fi chemat, nimeni nu este scos afară; tot românul este un atom al întregii suveranități a popolului; sătean, meserian, neguțător, preot, soldat, student, boier, domn, e fiu al patriei și, după sfânta noastră credință, e și mai mult, e fiu al lui Dumnezeu. Toți avem același nume de român. Aceasta ne înfrățește și face să înceteze toate interesele, să se stingă toate urile. Pace dar vouă! Libertate vouă!

Scularea aceasta e pentru binele, pentru fericirea tutulor stărilor soțietății, fără paguba vreuneia, fără paguba însăși a nici unei persoane. Nu se cuvine a perde cei mai mulți

pentru cei mai puțini, căci este nedrept; nu se cuvine iară a perde cei mai puțini pentru cei mai mulți, căci este silnic.

Popolul român, în cât către cele din afară nu supără pe nimeni, respectă toate puterile și cere a respecta și ele drepturile stipulate prin tractaturile lui Mircea și Vlad V, recunoscute de toate tractatele încheiate apoi între Î. Poartă și Rusia și protestă asupra oricărei fapte ce s-a făcut în protiva acestor tractate. Popolul român voiește cu o voință tare a-și păstra neatârnarea administrației sale, neatârnarea legiuirii sale, dreptul său suveran în cele din năuntru și rămâne în aceleași legături, și mai strânse prin luminile veacului, cu Î. Poartă. Această voință e legală, e pe credința tractatelor și nu e în paguba nimului.

Popolul român leapădă un Regulament care este în protiva drepturilor sale legislative și în protiva tractatelor ce-i recunosc autonomia. Această lepădare este însuși în folosul Înaltei Porți, ce va fi arbitrară dimpreună cu Franța, Germania și Englitera, cărora românii le reclamă judecată și ajutor la orice asuprire ce li s-ar face.

Popolul român decretă și hotărăște responsabilitatea miniștrilor și cu un cuvânt a tutulor foncționarilor publici și fiindcă neresponsabilitatea nu este drept al nimului nici de moștenire, nici de învoire, prin urmare nimeni nu perde nimic și hotărârea popolului e sfântă.

Popolul român voiește o patrie tare, unită în dragoste, compusă de frați, iar nu de vrăjmași, prin urmare decretă, după vechile sale datine, aceleași drepturi civile și politice pentru tot românul.

Cine nu voiește aceasta e vrăjmaș al fericirii publice, e un alt Cain ucigător de frate în sânul mamei noastre patrii.

Popolul român va să dea dreptate și dreptatea e a lui Dumnezeu. Dreptatea nu sufere a purta numai săracii sarcinele țării și bogații să fie scutiți. Prin urmare decretă contribuție generală după venitul fiecăruia. Aceasta înavuțește patria și o patrie avută e în folosul tutulor și, prin urmare, în paguba nimului. Aceasta cheamă pe toți la aceleași drepturi și datorii într-o patrie dreaptă, înfloritoare și care cu tot dreptul nu va mai putea suferi control străin.

Popolul român dă înapoi la toate stările dreptul cel vechi de a avea reprezentanţi în Generala Adunare, decretă de azi înainte alegerea largă, liberă, dreaptă, unde tot românul are dreptul de a fi chemat şi unde numai capacitatea, purtarea, virtuţile şi încrederea publică să-i dea dreptul de a fi ales. Aceasta pe cei buni, pe cei drepţi nu-i păgubeşte întru nimic şi românii au fost totdauna buni. O ştiu străinii şi o ştie proverbul cel vechiu: „Bună ţeară, rea tocmeală". Această decretare nu e în paguba nimului, va să schimbe numai tocmeala.

Popolul român decretă tipar liber, cuvântare liberă, adunări libere, spre a vorbi, a scrie cele de folos, spre a arăta adevărul. Adevărul, ideile, cunoştinţele vin de la Dumnezeu în folosul general al oamenilor, ca soarele, ca aerul, ca apa şi, prin urmare, sunt proprietate universală şi dacă se cuvine a fi respectată însăşi proprietatea particulară, cu atâta mai vârtos este sacră şi neatinsă proprietatea universală. A îneca adevărul, a stinge luminile, a împedeca foloasele prin împedecarea tiparului este o vânzare către patrie, o apostasie către Dumnezeu. Libertatea tiparului nu poate păgubi pe nimeni decât pe fiii întunerecului.

Popolul român voieşte pace, voieşte tărie, voieşte garanţia averilor sale materiale, morale şi politice; decretă dar gvardie naţională, în care tot românul se naşte al ei soldat, tot românul e un gvardian al fericirii publice, un garant al libertăţilor publice. Aceasta nu păgubeşte pe nimeni decât pe conspiratorii asupra drepturilor patriei.

Popolul român cheamă toate stările la fericire, recunoaşte facerile de bine ale comerciului, ştie că sufletul lui este creditul, care niciodată n-a vrut să i-l înlesnească sistema trecută. Decretă dar o bancă naţională, însă cu fonduri naţionale.

Popolul român, în generozitatea şi evlavia sa, se închină locurilor sfinte şi va trimite de acum înainte la Sfântul Mormânt şi la alte aşezăminte religioase untdelemn, tămâie, făclii şi însuşi bani spre ţinerea de şcoale, de preoţi, spre lauda lui Dumnezeu şi tot spre adevărata laudă a celui ce s-a răstignit spre desrobirea celor săraci decretă ca prisosul veniturilor mânăstireşti să fie al ţării, spre desrobirea şi ajutorul celor

săraci și reclamă moșiile mânăstirilor închinate a le scoate de sub orice mâncătorie. Popolul român dă lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu și ia de la farisei ceea ce nu este al fariseilor, ca să dea săracului, care e fratele Domnului. Aceasta nu e în paguba românilor, ci spre mântuirea lor și lauda Sfintelor Locuri.

Popolul român împarte dreptatea deopotrivă la toți și dreptatea o dă pentru toți și mai vârtos pentru cei săraci. Săracii, sătenii, plugarii, hrănitorii orașelor, fiii patriei cei adevărați ce au fost defăimați atât îndelung cu numele glorios de român, ce au purtat toate greutățile țării, prin munca lor de atâtea veacuri au lucrat moșiile și le-au îmbunătățit, au hrănit pe strămoșii proprietarilor, pe moșii lor, pe părinții lor, pe acești proprietari înșiși și au drept înaintea generozității proprietarilor, înaintea dreptății patriei și cer o părticică de pământ îndestulă pentru hrana familiei și vitelor sale, părticică răscumpărată de atâtea veacuri cu sudorile lor. Ei o cer și patria le-o dă și patria iară, ca o mumă bună și dreaptă, va despăgubi pe fiecare proprietar de mica părticică ce o va da săracului ce nu are pământul său, după strigarea dreptății, după glasul Evangheliei, după inima cea frumoasă a românilor, în care au aflat parte străinii în totdeauna, necum frații lor, hrănitorii lor, tăria lor cea adevărată. Claca dar și acea infamă iobăgie se desființează, lucrarea la lucrul drumurilor se desființează, săteanul fără pământ se face proprietar și tărie neînvinsă celor mai avuți în folosul tutulor și în paguba nimului; vistieria va despăgubi pe toți.

Popolul român, după vechile sale drepturi, voiește ca Domnul, în care este personificată suveranitatea acestui popol, să fie tare prin dragostea publică, drept, luminat, voitor de bine patriei, bărbat întreg și, ca să-l poată afla la alegere astfel, decretă, după vechile sale drepturi, a-l căuta în toate stările soțietății, în toată nația, iar nu într-un număr mărginit de oameni. Domnia nu e drept de moștenire a nici unei familii, domnia este a patriei. Ea o dă celui ce va socoti de cuviință dintre fiii săi. O asemenea alegere strânge și mai mult legăturile noastre cu Î. Poartă, pentru că per puținele

persoane ce se pot înfluența în paguba Î. Porți și a popolului român.

Puterea suverană purcede de la Dumnezeu și în toată țeara se află undeva. În Țeara română este în popolul român, ce are dreptul de a numi pe capul cel mai înalt al patriei. Prin urmare, popolul, având dreptul suveran, poate revesti cu dânsul pe oricine va socoti de cuviință și pe câți ani i se va părea că-i este mai de folos. Așadar, decretă ca domnia să se dea celui ales numai pe cinci ani, spre a se tăia rivalitățile și urile îndelungate și spre a pune o emulație între cetățeni a fi buni, întregi și folositori patriei ca să tragă încrederea publică.

Popolul român leapădă de la sine orice titlu ce i s-a introdus prin corupție de la străini în protiva vechilor sale datine. Domnul este ales unul dintre cetățeni și după domnie remâne iară cetățean, fiu al patriei. Domnul nici nu a fost nici nu este prinț; domn e tot cetățeanul, domn e și capul țării. Asta e titlul cunoscut de toți românii. Vorba de prinț e cunoscută numai de cei ce știu din limbile Europei. Vorbele de preaînălțat, prealuminat sunt niște traducții din limbagiul fanarioților, iubitori de titluri.

La multe trebuințe ce are patria acum pentru despăgubire și atâtea cheltuieli spre înaintarea patriei, popolul român nu mai poate da domnului o listă civilă atât de mare și mai vârtos că, și fără aceasta, vede că este de neapărată nevoie ca domnul să dea exemplu mai întâi de simplitate și de vieață cumpătată.

Vorbele nobil, nobilitate sunt necunoscute între popolul român. Fapta asemenea e și mai necunoscută, căci nimic n-a fost de moștenire în țara aceasta, nici rang, nici titluri, decât proprietatea și numele familiei. Popolul român decretă dar desființarea tutulor rangurilor titulare ce nu au foncții și al căror nume nu aduc aminte decât niște timpi de barbarie și de servilitate.

Popolul, protestând asupra măsurilor arbitrare și nelegiuite de a se pune o taxă la învățătură, de la care săracul, orfanul, fiul văduvei e scos afară, protestând asupra relei cugetări de a degrada și de a ucide naționalitatea prin

scoaterea limbii naționale din școale, decretă o învățătură pentru toți egală, progresivă, integrală pe cât va fi cu putință, după facultățile fiecăruia și fără nici o plată; decretă în București o școală politehnică, câte o universitate în București și Craiova și câte un liceu, cum și pensionate pentru amândouă sexele, câte un liceu, asemenea și un pensionat în fiecare județ, câte o școală normală în fiecare plasă și câte o școală începătoare bine întocmită în fiecare sat; decretă științele, ca și până acum, în limba patriei și cultura și înflorirea acestei limbi după natură și după originea ei, cu literele sale, atât în cărțile profane, cât și în cele sacre, cum și introducerea literelor în toate cancelariile.

Despre acest capitol al învățăturii, guvernul va fi dator, sub a sa răspundere, a pune cea mai activă stăruință spre a se înființa așezămintele de educație publică și, precum nu se poate lăsa nici un creștin a se naște și a muri nebotezat, asemenea nici un fiu de cetățean din câți se află în vârstă de doisprezece ani și câți se vor naște de acum înainte să nu rămâie neîmpărtășit de învățătură, căci pe dânsa se întemeiază viitorul țării și punerea în lucrare, cum și garanția cea adevărată a așezămintelor patriei.

Popolul român leapădă de pe sine neomenia și rușinea de a ține robi și declară libertatea țiganilor celor particulari. Cei ce au suferit până acum rușinea păcatului de a avea robi sunt iertați de popolul român, iar patria ca o mumă bună, din vistieria sa va despăgubi pe oricine va reclama că a avut pagubă din această faptă creștinească.

Popolul, decretând odată drepturile civile și politice ce le-a avut totdeauna tot cetățeanul, declară că tot românul e liber, tot românul e nobil, tot românul e un domn. Prin urmare, de azi înainte desființează orice pedeapsă cu bătaia și rumpe în obrazul gâzilor orice biciu și orice vargă ce degradă demnitatea cetățeanului. Bătaia dar se aridică de la orice dregătorie și cu atâta mai vârtos din rândurile soldaților.

Popolul român, deși nu cunoaște ființa pedepsei cu moarte, însă pentru că adesea prin judecătoriile criminale judecătorii de sistema cea mai veche au cutezat a da afară niște sentințe de moarte fără să fi putut a se pune în lucrare,

popolul decretă desfiinṭarea cu totul a pedepsei cu moartea, atât în lucrare, cât şi în sentinṭe.

Popolul român, văzând întreruperile sale de relaṭii cu Î. Poartă mai vârtos de la 1828 încoa, văzând că reprezentantul său la Constantinopole e un străin, reclamă a-şi avea relaṭiile de-a dreptul cu Î. Poartă şi reprezentant al său la Constantinopole însuşi dintre români.

Pe scurt, popolul român, recapitulând, decretă:

1. Independenṭa sa administrativă şi legislativă pe temeiul tractatelor lui Mircea şi Vlad V, neamestec al nici unei puteri din afară în cele din întru ale sale.
2. Egalitatea drepturilor politice.
3. Contribuṭie generală.
4. Adunanṭă generală compusă de reprezentanṭi ai tutulor stărilor soṭietăṭii.
5. Domn responsabil, ales pe cinci ani, şi căutat în toate stările soṭietăṭii.
6. Împuṭinarea listei civile; ardicarea de orice mijloc de corumpere.
7. Responsabilitatea miniştrilor şi a tutulor fonсṭionarilor în fonсṭia ce ocupă.
8. Libertatea absolută a tiparului
9. Orice recompensă să vie de la patrie prin reprezentanṭii săi, iar nu de la domn.
10. Dreptul fiecărui judeṭ de a-şi alege dregătorii săi, drept care purcede din dreptul popolului întreg de a-şi alege domnul.
11. Gvardie naṭională.
12. Emancipaṭia mânăstirilor închinate.
13. Emancipaṭia clăcaşilor, ce se fac proprietari prin despăgubire.
14. Desrobirea ṭiganilor prin despăgubire.
15. Reprezentant al ṭării la Constantinopole dintre români.
16. Instrucṭie egală şi întreagă pentru tot românul de amândouă sexele.
17. Desfiinṭarea rangurilor titulare ce nu au fonсṭii.

18. Desfiinţarea pedepsei degrădătoare cu bătaia.

19. Desfiinţarea atât în faptă, cât şi în vorbă a pedepsei cu moartea.

20. Aşezăminte penitenţiare, unde să se spele cei criminali de păcatele lor şi să iasă îmbunătăţiţi.

21. Emancipaţia israeliţilor şi drepturi politice pentru orice compatrioţi de altă credinţă.

22. Convocarea îndată a unei Adunanţe generale extraordinare constituante, alese spre a reprezenta toate interesele sau meseriile naţiei, care va fi datoare a face Constituţia ţării pe temeiul acestor 21 articole, decretate de popolul român.

Această Adunanţă va lăsa în moştenire viitorimii Constituţia aceasta şi va fi datoare încă a o încheia printr-o legiuire, prin care neapărat la fiecare 15 ani, din dreptul său, să-şi aleagă popolul deputaţi estraordinari, cari, venind în Adunanţă estraordinară, să introducă reformele cerute de spiritul epohei. Cu aceasta se împedică d-acum înainte vrednica de plâns nevoie de a se cere reforme cu mâna armată şi vor fi feriţi copiii şi strănepoţii noştri de necesitatea în care s-a aflat astăzi popolul român.

Aceste decretări vin din glasul general al ţării, sunt drepturi vechi ale ei, sunt după legi, sunt după tractate. Î. Poartă, atât în generozitatea, cât şi în interesul său, le primeşte. Rolul Rusiei este de a ne asigura drepturile când ar fi călcate din afară şi mai vârtos când voim a ne reîntregi într-însele. Când ea ni se va împotrivi, va dovedi lumii întregi că a avut gând rău asupra noastră şi asupra Turciei. Arhipăstorul ţării le va binecuvânta dacă este păstor după legea lui Christos; va subscrie decretul acesta în capul tutulor de va voi să ne mai păstorească şi de va fi pătruns de duhul Evangheliei. Domnul ţării nu poate sta contră, pentru că este alesul ei şi nu poate împedeca această faptă fără a-şi trage numele de trădător al ţării şi rebel către Î. Poartă.

Boierii n-au nici un cuvânt a nu primi pentru că nu perd nimic şi mai vârtos că prin învoirea lor vor da lumii o dovadă de frumosul suflet ce caracterisă totdeauna pe cei mai mari ai ţării. Strămoşii noştri ne-au asigurat cu sângele lor o patrie. Misiunea boierilor este a statornici dreptatea cerului,

dreptatea Evangheliei într-însa; misiunea lor de astăzi are şi mai mare preţ înaintea lui Dumnezeu.

Neguţătorii, meseriaşii, sătenii binecuvântează decretele acestea, le reclamă, le cer; deşi n-au avut până acum glas, le-au cerut cu ochii, cu mâinile, cu toate mişcările fără a scoate o vorbă, după cum cere mutul ars de sete apa, după cum cere cel astupat, cel înecat aerul.

Fraţi români, soldaţi, cari sunteţi fiii şi fraţii noştri, priveghiaţi a ţine bună orânduială, pentru că datoria voastră aceasta este. Nu ascultaţi însă când voitorii noştri şi ai voştri de rău vă vor porunci a da în fraţii voştri şi a vă întina mânile în cei ce se scoală pentru binele vostru şi al părinţilor voştri. Punerile la cale, legiuirile cele nouă ale popolului român vă înalţă la treapta de om, desfiinţează vergele de pe spatele voastre cu cari eraţi socotiţi în starea vitelor, vă înalţă la treapta de a putea şi voi a vă face ofiţeri când veţi merita şi uşurează, dau drepturi părinţilor şi fraţilor voştri. Când veţi lăsa puşca din mână, de azi înainte vă aşteaptă o patrie, iar nu claca şi biciul dorobanţului. Cei ce vă vor da porunci a face foc asupra fraţilor voştri însemnaţi-i, că aceia nu sunt români, sau, de vor fi, sunt vânduţi şi vă vând şi pe voi, ca să mergeţi a umple şanţurile cu trupurile voastre, bătându-vă în protiva voitorilor de bine ai omenirii.

Ofiţeri români! Camarazii voştri din Europa v-au dat esemplu. Europa luminată e cu ochii deschişi asupra voastră. Aţi încins săbiile spre a ţine buna orânduială şi a vă lupta asupra vrăjmaşilor patriei. Ţineţi buna orânduială şi voi pricepeţi mai bine decât soldaţii voştri şi cunoaşteţi pe adevăraţii vrăjmaşi ai patriei. Scoateţi săbiile, faceţi-le să lucească înaintea soarelui dreptăţii şi al libertăţii patriei. Eată, calea cea mai glorioasă în analele patriei vi se deschide vouă. Fericiţi-vă că v-aţi aflat în capul camarazilor voştri în această zi mare ce a venit de la Dumnezeu şi care, intrând în eternitate, se va înfăţişa iar înaintea lui Dumnezeu cu misiunea sa împlinită şi cu fruntea încoronată de numele voastre ca de nişte stele de mântuire popolului român. Iar dacă capii voştri vă vor comanda asupra fraţilor voştri, n-aveţi să ascultaţi decât glasul popolului suveran: frângeţi-vă săbiile înaintea

oricărei comande vărsătoare de sânge. Nişte asemenea comandanți vor fi însuflați de duhul lui Satan. Şi el asemenea a fost un căpitan în cetele cereşti şi îngerii păcii şi ai dragostei smulseră aripele. Smulgeți şi voi asemenea spaletele din umerii oricărui căpitan trădător ce va comanda să se verse cea mai mică picătură de sânge.

Cuvioşi egumeni, protopopi, preoți, voi împliniți locul apostolilor şi astăzi se proclamă nişte legi pe temeiul Evangheliei. Este sarcina voastră, datoria voastră a ieşi cu crucea în mână şi a pecetlui cu dânsa tunurile şi țevile purtătoare de moarte. Hristos a înviat şi s-a doborât moartea şi robia. Voi trebuie să spuneți lumii că este Anticrist tot omul ce face moarte asupra fratelui său, tot omul ce mai voieşte robia, tot omul ce n-are milă de sărac, de văduvă şi de orfan. Luați vestmintele voastre, armați-vă cu crucea şi cântați psalmul 108 în protiva oricărui vânzător al patriei.

Boieri, voi ați fost generoşi cu străinii, i-ați primit, i-ați hrănit, i-ați avuțit, i-ați chemat a se împărtăşi de drepturile voastre şi nu veți fi voitori de rău pământenilor, fraților voştri, nu veți face ruşine patriei în străinătate, nu veți suferi a se pune o pată pe numele vostru, nu veți lăsa un blestem peste copiii voştri, nu-i veți osândi a se ruşina de numele ce le veți lăsa în moştenire. Dați din frumosul vostru suflet fericirea fraților voştri fără paguba voastră, căci Dumnezeu vă va da însutit şi aşezămintele cele nouă şi drepte peste curând vor înzeci veniturile voastre. Cu toți întindeți mâna a închega toate clasele soțietății într-un singur corp, pe care să-l putem numi fără ruşine nație.

Cetățeni în general, preoți, boieri, ostaşi, neguțători, meseriaşi de orice treaptă, de orice nație, de orice religie ce vă aflați în capitală şi prin oraşe, greci, sârbi, bulgari, germani, armeni, israeliți, armați-vă spre a ține buna orânduială şi a ajuta la fapta cea mare. Patria este a noastră şi a voastră. Vouă vă place a şede într-însa şi ea vă primeşte. Sistema cea veche nu v-a chemat şi pe voi la masa de obşte. De azi înainte o masă avem cu toții, un ospăț de frăție ni se întinde, aceleaşi drepturi vom avea cu toții.

Și voi, o binecuvântați săteni, frați ai lui Hristos, munca voastră, pâinea și vinul se prefac în trupul și în sângele Domnului: voi sunteți fiii cerului, fiii păcii și ai tăriei; voi sunteți hrănitorii noștri; voi ați plâns și vă veți bucura; voi ați însetoșat de dreptate și vă veți răcori: pe voi v-a fericit Mântuitorul lumii. Fericiți sunteți și în lumea aceasta și în cealaltă! Stați dar la locul vostru, că ziua a venit; cătați-vă de câmpurile voastre ce vi le dăruiește astăzi patria, care râde înaintea voastră și vă cheamă la fericire. Iar pentru că duhul răului, Satana, poate să mai ațâțe oarecari vrăjmași ce vă pizmuiesc mântuirea și fericirea, trimiteți din fiecare sat câte un preot cuvios și câte trei inși împuterniciți a vă cere dreptatea ce vi se cuvinte. Dreptatea v-o dă toată lumea cu mâni pline și cu lacrimile în ochi. Iar preoții vor ceti blestemele sfântului Vasile spre a goni duhul răului din țeară.

Măria Ta, domnule ales al țării!

Plânge popolul român cu durere că te pomenește în urma tutulor și este la Măria Ta să te pui în cap. Patria te-a ales, te-a avut fiul ei cel mai scump; guvernarea ți-a fost problematică; te-ai arătat în ochii patriei și ai lumii ca fiul risipitor din Evanghelie. Vino înapoi și va pune patria inel în dreapta ta și va înjunghia vițelul cel gras. Noi nu-ți cerem cuvânt, pentru că ești fratele nostru, ești român. Cuvântul îl vei da înaintea conștiinței Măriei Tale, înaintea lui Dumnezeu. Nu știm dacă câte ai făcut le-ai făcut de bunăvoie ori silit. Acum e timpul să arăți lumii că ai fost și ești român; acum e timpul să faci să se spele cele trecute și să nu lași fiilor un nume veștejit. Patria te reclamă de fiu, ea își rumpe vestmintele, își bate peptul și aleargă și într-o parte și într-alta, cerând să nu piară nici unul din fiii săi, să nu se verse nici o picătură de sânge de român. Patria uită tot: fii dar al ei, după cum ea voiește să te aibă în cap la aceată mare faptă. Fă o pagină frumoasă istoriei române. Nu-ți face copiii a se rușina în sânul Franței de tatăl lor; nu lăsa țeara fără cap în asemenea împregiurări, în prada intrigii ce ar putea aduce anarhie, căci atunci vai nouă și de trei ori vai Măriei Tale!

Frați români! Nu vă temeți de nici o putere nepravilnică din afară, căci s-au dus timpii silei și ai dreptului celui mai

tare. Ţineţi numai buna orânduealǎ în întru. Întramaţi-vǎ în gvardie naţionalǎ spre asigurarea drepturilor voastre şi spre a forma cruciata înfrăţirii claselor în întru, cum şi a face parte în cruciata înfrăţirii naţiilor în afară. Adunaţi-vă cu toţii sub steagurile patriei. Cele trei colori naţionale vă sunt curcubelul speranţelor. Crucea ce e de-asupra lor va aduce aminte Rusiei că e creştină. Crucea se va pune pe hotarul nostru şi rusul nu va călca în ţeara noastră, fără să calce mai întâiu crucea la care se închină. De nu se va sfii de semnul acesta, vom trimite înainte-i nu arme ce nu le avem, ci preoţii noştri, bătrânii noştri, mumele noastre, pruncii noştri, cari, însoţiţi de îngerul Domnului, ce păzesc pe cei ce se scoală în numele lui, vor ţipa şi se va auzi până la marginile pământului, că românii nu le-au luat nimic, că ei nu-i vor în ţeara lor. Vor pune preoţii Evanghelia, pe care se întemeiază legile noastre, o vor pune în calea lor ca să calce pe dânsa şi să vie să robească un popor ce totdeauna i-a fost voitor de bine, făcător de bine în războaiele lui. Rusia până acum s-a zis că este chezaşă drepturilor noastre. Noi în strigarea noastră nu cerem decât drepturile noastre şi protestăm mai dinainte la Î. Poartă, la Franţa, Germania şi Englitera asupra oricărei invasii în pământul nostru ce ne va pismui fericirea şi ne va cutropi independenţa noastră.

Apoi popolul român declară astăzi în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor că, dacă proclamaţia sa se vede pretutindeni însuflată de spiritul păcii, dacă ei nu vorbesc într-un ton ameninţător şi se ţin pe drumul legilor şi al tractatelor, aceasta învederează caracterul lor cel pravilnic şi sufletul lor ce deopotrivă adoară libertatea şi a lor şi a altor naţii ce voind a se reîntregi în drepturile lor ştie a respecta pe ale altor naţii. Aceasta îi face a vorbi astfel, iar nu frica; căci sunt o naţie mai mult de 8 milioane suflete şi, la orice invazie din afară ce le va ameninţa libertăţile, fiecare va şti a-şi apăra vetrele, şi străinul, în cele după urmă, la orice nenorocire, va putea cutropi numai pământul dacă va dormi Dumnezeu, iar nu şi oamenii. Nici un român nu va mai trăi după moartea independenţei patriei sale.

Frați români! Respectați proprietatea și persoanele, adunați-vă cât de mulți, armați-vă cu toți, însă imitați pe frații voștri transilvani. Vedeți cum se adunară atâtea miriade fără să se facă cea mai mică larmă, cea mai mică neorânduială. N-aveți nici o temere decât temerea de Dumnezeu și atunci vouă cu adevărat vi se va cuveni a striga fără rușine: „Că cu noi est Dumnezeu!"

Cu noi este Dumnezeu, fraților! În numele lui sculați-vă îngerul răzbunării dumnezeiești va stinge pe tot vrăjmașul și va doborî și cal și călăreț, carele și armele lui vor fi risipite ca pulberea și planurile lui împrăștiate ca fumul.

La arme, români! la armele mântuirii!

Anul 1848 în Principatele Române, București, 1902, vol. I, p. 490–501; Cornelia Bodea, *1848 la români*, vol. I, p. 533–541.

VII

Timișoara, 13/25 iunie 1848:

PETIȚIA ADRESATĂ DIETEI UNGARIEI DE „ROMÂNII ORTODOCȘI", SOLICITÂNDU-SE RECUNOAȘTEREA NAȚIONALITĂȚII, ACCESUL PROPORȚIONAL LA FUNCȚII ȘI ȚINEREA UNOR ADUNĂRI EPARHIALE.

Nr. 90

Români ortodocși din Ungaria, adunați la Timișoara în ziua de 25 iunie 1848, prezintă Dietei această petiție:

Își însușesc întru totul petiția trimisă ministerului de către consfătuirea română ținută la Pesta în 21 mai a.c. aici alăturată, adăugând din partea lor următoarele trei puncte:

a) Să se recunoască prin lege naționalitatea română a românilor din patrie;

b) Românii să fie întrebuințați în toate funcțiile în raport cu numărul populației lor;

c) În afară de congresul general și ordinar să se țină în fiecare eparhie cel puțin o adunare pentru rezolvarea chestiunilor bisericești și școlare, la care să poată lua parte toți credincioșii eparhiei și în care să se aleagă liber, fără candidare, funcționarii bisericești și școlari.

Dată în Timișoara, la 25 iunie 1848.

COCIUBA MIHAI, ca președinte

Silviu Dragomir, *Studii și documente privitoare la revoluția românilor din Transilvania în anii 1848–49,* Sibiu, 1944, vol. II, p. 19–20; Cornelia Bodea, *1848 la români,* București, 1982, vol. I, p. 517.

VIII

Lugoj, 15/27 iunie 1848:

REZOLUŢIA ADUNĂRII ROMÂNE VESTIND „DECRETAREA“ DE CĂTRE EA A OPT PUNCTE, PRINTRE CARE: ÎNARMAREA ROMÂNILOR BĂNĂŢENI SUB COMANDA LUI EFTIMIE MURGU, DEPUNEREA EPISCOPILOR ÎN FUNCŢIE, RECUNOAŞTEREA NAŢIONALITĂŢII ROMÂNE ÎN „DICASTERIALELE“ BANATICE ŞI ÎN MILIŢIE.

Rezultatul adunării naţiunali rom[âne] din Logosiu

Adunarea poporului românesc se ţinu, precum se vede mai jos, în ziua şi orele acolo însemnate, şi a decretat:

1) Înarmarea poporului după potinţă în restimp de 6 zile ca defensive, iar după ce se va arma de cătră stat, atunci să păşească ofensive.

2) Armele ocupate de oficialii statului să se întoarcă poporului.

3) S-a denumit, via petitionis — pre calea cererei — de suprem căpitan al Banatului, Eutimiu Murgu.

4) Depunerea episcopilor banatici actuali, ce earăşi via petitionis se va subşterne ministeriului; pân-atunci însă mandatele lor nu se vor [re]cunoaşte.

5) Naţiunalitate sensu lato (adeca şi în respectul românilor)

6) Limba română în toate dicasteriale banatice, atât şi în miliţie; şi toată comanda să fie în limba română, afară de corespondenţe ce se vor ţine cu ministeriul în limba magiară.

7) Pre scurt toate puncturile ce s-au propus croaţilor răsculători le pretend românii de la unguri ca amicii lor. Poporul a şi depus jurământul spre a păstra frăţietatea, patria şi naţiunalitatea română.

8) Vicar metropolitan român s-a denumit un protopop, iar vicar episcopesc pentru Verşeţ alt protopop.

Aceste se încheiară în adunarea poporului circiter de 12 000 de oameni sub presidenţia lui Eutimiu Murgu, ce s-a

ţenut în Logoş în 27/15 jun. c.n. înainte de amiezi de la 8 până la 12 oare, afară în câmpul liber subt dealul viilor, care s-a numit *Câmpul libertăţei*, în a cărora memorie se va rădeca un monument.

„Organu naţiunale", I (1848), nr. XI din 7 iulie, p. 42; Cornelia Bodea, *1848 la români*, vol. I, p. 518.

IX

Cernăuţi, iunie 1848:

„DORINŢELE ŞI RUGĂMINŢILE“ ROMÂNILOR BUCOVINENI SUPUSE ÎMPĂRATULUI AUSTRIEI, PRINTRE CARE: CONVOCAREA DIETEI BUCOVINEI, ÎNVĂŢĂMÂNTUL ÎN LIMBA ROMÂNĂ ŞI UTILIZAREA LIMBII ROMÂNE ÎN RELAŢII PUBLICE, ÎNFIINŢAREA UNEI INSTITUŢII DE CREDIT BUCOVINENE, REGLEMENTAREA SITUAŢIEI ŢĂRANILOR, MĂSURI PRIVIND UŞURAREA CIRCULAŢIEI SPRE MOLDOVA, ALEGEREA UNUI EPISCOP BUCOVINEAN DE CĂTRE UN SINOD NAŢIONAL.

Euere Majestät!

Durch die in der jüngsten Zeit allen Theilen der österreichischen Monarchie gewährten und durch die Verfassungsurkunde garantierten bürgerlichen und politischen Rechte haben Euere Majestät die Millionen der Staatsbürger Oesterreichs zu freien, glücklichen Menschen gemacht, und das Gefühl ängstlicher Bangigkeit, welches angesichts der Ereignisse, die mit Beginn dieses Jahres über Europa hereinbrachen, die Brust eines jeden getreuen Oesterreichers erfüllen mußte, in ein Gefühl freudiger Zuversicht und eines allgemeinen, innigsten Dankes verwandelt.

Auch wir Bukowinaer theilen dieses Gefühl, auch wir fühlen uns gedrängt, unseren innigsten Dank, den wir schon beim Bekanntwerden der in Euerer Majestät Patente vom 15. März l.J. ausgesprochenen Verleihung der Pressfreiheit, Bewilligung einer Nationalgarde und Verheißung einer Constitution ausgedrückt haben, gegenwärtig, wo der Kreis der uns garantierten Rechte durch die Verfassungsurkunde so bedeutend erweitert wurde, Euerer Majestät aus dem tiefsten Grunde unseres Herzens hiermit wiederholt auszusprechen.

Was bis nun die Hochherzigkeit, womit Euere Majestät den meisten der Wünsche und Bitten entgegengekommen sind, welche von den verschiedenen Volksstämmen Oesterreichs an Euer Majestät Throne niedergelegt wurden, flößt uns ehrfurchtsvoll Gefertigten das innige Vertrauen ein, dass Euere Majestät auch die durch dessen eigenthümliche Stel-

lung und besondere politische Verhältnisse hervorgerufenen Bitten eines Landes nicht unerfüllt lassen werden, welches, wenn auch klein, doch als Repräsentant einer besonderen, der romanischen Nationalität erscheint, eines Landes, dessen Bewohner an den Segnungen der Freiheit theilnehmen und unter Millionen stammverwandter Brüder allein glücklich, daher von ihnen mit sehnsüchtigen Blicken betrachtet, in der Theilnahme dieser ihrer Mitbrüder einen mächtigen Sporn erblicken, auf der Bahn der Entwickelung ihnen voranzugehen.

Diese Rücksichten sowie die bisherigen politischen Verhältnisse und die eigenthümliche geographische Lage unseres Landes veranlassen uns, nachstehende besondere Wünsche und Bitten, deren Erfüllung für das Wohl und Glück desselben von dem höchsten Belange ist, vor den Allerhöchsten Thron Euerer Majestät zu bringen und Ihrer landesväterlichen Huld, die alle Theile des großen Vaterlandes mit gleicher Liebe umfasst, zu vertrauen.

1. Schon Euerer Majestät höchstseliger Ahn, weiland Seine Majestät Leopold II. hat vor mehr als einem halben Jahrhundert die eigenthümliche Stellung der Bukowina seiner besonderen Aufmerksamkeit gewürdigt, und mittels Patentes vom 19. September 1790 angeordnet, „dass die Bukowina unter diesem Namen stets als eine für sich bestehende Provinz mit besonderen Landständen angesehen und behandelt werden solle". — Die ganze Bukowina hegt die innigste Ueberzeugung, dass sie nur dann auf der Bahn der Entwickelung rüstig fortschreiten und jene Stufe der Wohlfahrt und des Glückes erreichen kann, welche die bedeutenden Hilfsquellen des Landes möglich machen, wenn dieses kaiserliche Wort zur wollen Wahrheit wird.

Wir bitten daher vor allem: Euere Majestät geruhe, der in dem bezogenen Allerhöchsten Patente enthaltenen Zusage gemäß, sobald als möglich einen besonderen, alljährlich zusammentretenden Provinziallandtag mit gleich starker Vertretung aller Stände, ohne Unterschied der Religion, und zwar: der Geistlichkeit, der Gutsbesitzer, der Intelligenz, des Bürger- und Bauernstandes, für die Bukowina nach Czernowitz einzuberufen. Ebenso bitten wir.

2. um Wahrung der Nationalität durch Errichtung von Volksschulen und einer Lehrkanzel der romanischen Sprache und Literatur, Anstellung der Landessprache vollkommen kundiger Individuen mit Berücksichtigung der Eingeborenen, Verpflichtung aller Provinzialbehörden, Eingaben auch in romanischer Sprache anzunehmen und in derselben Sprache zu erledigen;

3. um eigene Provinzialverwaltung in administrativer, politischer und judicieller Beziehung.

4. Unserer schönes Vaterland leidet, trotz seiner reichen Hilfsquellen, an einem jeden materiellen Aufschwung lähmenden, jede größere Unternehmung unmöglich machenden Mangel an dem nöthigen Capital, dessen Ursache nur in dem durch die bisherige Einrichtung der Landtafel und die hieraus folgende Unsicherheit des Besitzes gesunkenen öffentlichen Credite liegt. Wir bitten daher um Hebung des Credites durch Errichtung einer Bukowinaer Creditanstalt für Dominicalstädtische und Rusticalgrundbesitzer und als nothwendige Bedingung dazu um Sicherung des Besitzes durch Regulierung der Landtafel und Einführung von Grundbüchern auf dem Lande. Unsere ferneren Bitten und Wünsche sind:

5. Regelung der bäuerlichen Verhältnisse mit Berücksichtung der Erfordernisse des Landes, welche der für die Bukowina sich zu constituierende Landtag berathen und den Gesetzentwurf zur Allerhöchsten Sanction überreichen wird, und Festsetzung des Jahres 1821 als Normalzeitpunkt zur Bestimmung des Rustical- oder Dominicalgrundbesitzes auf Grundlage der Catastralaufnahme mit Aufrechthaltung aller seit jenem Zeitpunkte in Streitsachen erflossenen Entscheidungen.

6. Gleichstellung aller Religionsbekenntnisse in religiöser und politischer Beziehung mit Aufhebung aller aus dem Religionsunterschiede hervorgegangenen Beschränkungen und Lasten.

7. Zeitgemäße Aenderung der Pestpolizeiordnung vom Jahre 1836 zur Erleichterung des den Handel und Verkehr mit der Moldau höchst drückenden Sanitätscordons und der Contumazanstalten; dann Aufhebung der criminellen Be-

handlung und Strafe beim Grenzübertrite während der ersten und zweiten Periode; Befreigung der Grenzdominien und Gemeinden vom Aufbaue und Erhaltung der Czardaquen wie auch von allen diesfälligen Lasten.

8. Aufhebung aller Gefälls — und zollämtlichen Controle im Grenzbezirke und im Inneren des Landes, wie auch Aenderung der lästigen Ueberwachungsart aus Anlass der Verzehrungssteuer.

9. Herabsetzung der die ärmere Clase drückenden und die Viehzucht hemmenden Salzpreise.

10. Wahl des griechisch-nichtunierten Bischofs durch eine Nationalsynode, bestehend aus den Repräsentanten des griechisch-nichtunierten Clerus, des Adels, Bürger- und Bauernstandes.

11. Zeitgemäße Regulierung des griechisch-nichtunierten Kirchenwesens.

12. Verwaltung und Verwendung des Bukowinaer griechisch-nichtunierten Religionsfondes durch ein aus allen Ständen des griechisch-nichtunierten Cultus gewähltes Comité unter Controle des Provinziallandtages.

In Anhoffung der Allergnädigsten Willfahrung dieser unserer allgemein tief gefühlten Wünsche finden wir uns gedrungen die Aufmerksamkeit Eurer Majestät auf die vielfachen socialen und commerziellen Beziehungen zu lenken, welche zwischen der Bukowina und den angrenzenden, uns stammverwandten Ländern Moldau und Wallachei bestehen und auf die Industrie und den Handelsverkehr der gesammten österreichischen Monarchie mächtigen Einfluss übe.

In tiefster Ehrfurcht Euer Majestät treu gehorsamste.

Czernowitz, im Juni 1848.

[Traducerea română]

Maiestatea Voastră!

Prin drepturile civile și politice acordate de curând tuturor părților monarhiei austriece și garantate prin actul constituțional, Maiestatea voastră ați făcut din milioane de cetățeni ai Austriei oameni liberi și fericiți, transformând

sentimentul de teamă — care cuprindea pe fiecare austriac credincios față de evenimentele produse la începutul acestui an în Europa — într-un sentiment de încredere și de o mulțumire generală, adânc simțită.

Și noi bucovinenii împărtășim acest sentiment și noi ne simțim îndemnați să exprimăm acum — când numărul drepturilor acordate nouă prin actul constituțional a fost mult mărit — din nou Maiestății voastre, din adâncul inimii noastre, mulțumirea pe care am exprimat-o și cu ocazia publicării patentei Maiestății Voastre din 15 martie a.c. în care s-a comunicat acordarea libertății presei, a gărzilor naționale și promisiunea unei constituții.

Cele înfăptuite până acum, mărinimia cu care Maiestatea Voastră a venit să preîntâmpine cele mai multe dorințe și rugăminți depuse de diferite popoare ale Austriei la tronul Maiestății Voastre, ne inspiră nouă, semnatarilor respectuoși, încrederea deplină că Maiestatea Voastră nu va lăsa neîndeplinite rugămințile izvorâte din situația deosebită și condițiile politice speciale ale unei țări care, deși mică, apare totuși ca reprezentantă a unei naționalități deosebite, a celei române, a unei țări ai cărei locuitori, având parte de binefacerile libertății și fiind deci între milioane de frați consângeni singurii fericiți, sunt priviți de ei cu nostalgie; în aceasta — ei simt un imbold puternic de a păși înaintea lor pe drumul dezvoltării. Aceste considerente, cât și situația politică de până acum și deosebita așezare geografică a țării noastre, ne îndeamnă să aducem următoarele dorințe și rugăminți deosebite — a căror îndeplinire este de cea mai mare importanță pentru binele și fericirea țării — în fața prea-înaltului tron al Maiestății Voastre încredințându-le bunăvoinței părintești ce cuprinde cu aceeași dragoste toate părțile marei patrii:

1. Deja prearegretatului strămoș al Maiestății Voastre, Maiestatea Sa Leopold al II-lea, cu peste jumătate de secol înainte, a apreciat situația deosebită a Bucovinei și a ordonat printr-o patentă din 19 septembrie 1790: „ca Bucovina, sub acest nume, să fie privită și tratată întotdeauna ca o provincie de sine stătătoare, cu o dietă specială.“ — Întreaga Bucovină are convingerea fermă că ea va putea înainta pe

calea dezvoltării şi va atinge acea treaptă a bunăstării şi fericirii, care este posibilă, datorită importantelor resurse ale ţării, dacă acest cuvânt împărătesc va deveni pe de-a-ntregul realitate.

De aceea, rugăm înainte de toate: Maiestatea Voastră să binevoiască, potrivit asigurării din preaînalta patentă amintită, să convoace cât mai curând o dietă provincială specială pentru Bucovina, care să se adune anual la Cernăuţi, cu o reprezentare egală a tuturor stărilor, fără deosebire de religie şi anume: clerul, moşierimea, intelectualitatea, burghezia şi ţărănimea. De asemenea rugăm:

2. pentru păstrarea naţionalităţii, să se înfiinţeze şcoli primare şi o catedră de limbă şi literatură română, să fie angajaţi oameni care cunosc perfect limba ţării, ţinându-se cont de pământeni, cu obligaţia tuturor instituţiilor provinciei să primească cereri în limba română şi să le soluţioneze în această limbă;

3. o Administrare provincială proprie, atât administrativă, cât şi politică şi judiciară.

4. Frumoasa noastră patrie suferă, în ciuda resurselor sale bogate, de o lipsă a capitalului necesar, ceea ce paralizează orice avânt şi face imposibilă orice întreprindere mai mare; cauza este tabula ţării, care generează nesiguranţă proprietăţii şi creditele publice scăzute. De aceea, rugăm ridicarea creditului prin înfiinţarea unei instituţii bucovinene de credit pentru moşierii dominical-urbani şi rurali şi ca o condiţie a acesteia, să se asigure proprietatea prin reglementarea tabulei ţării şi introducerea cărţilor funduare la ţară. Mai departe rugăm şi dorim:

5. Reglementarea situaţiei ţăranilor, ţinându-se cont de cerinţele ţării, pe care le va discuta dieta ce se va constitui pentru Bucovina şi va înainta proiectul de lege pentru preaînalta sancţionare; fixarea anului 1821 ca moment de referinţă pentru identificarea moşiilor rurale şi dominicale, pe baza înscrierii în cadastru şi cu menţinerea valabilităţii tuturor deciziilor pronunţate de atunci în chestiunile litigioase.

6. Egalitatea tuturor confesiunilor religioase, atât pe tărâm religios cât şi politic şi desfiinţarea tuturor îngrădirilor

și greutăților provenite din cauza acestor deosebiri dintre religii.

7. Schimbarea în spiritul timpului a regulamentului de poliție sanitară din anul 1836 — privind supărătorul cordon sanitar și carantina — pentru ușurarea comerțului și a circulației cu Moldova; apoi, să nu mai fie tratată și pedepsită, drept criminală, trecerea graniței în prima și a doua perioadă; scutirea moșiilor și comunelor de pe graniță de construirea și menținerea cerdacurilor, cât și de obligațiile în legătură cu acestea.

8. Desființarea tuturor controalelor vamale în regiunile de graniță și în interiorul țării, cât și schimbarea felului supărător de supraveghere privind impozitul pe consumație.

9. Micșorarea impozitului pe sare, foarte apăsător pentru clasele mai sărace și care îngreunează creșterea vitelor.

10. Alegerea episcopului greco-neunit de un sinod național, constituit din reprezentanți ai clerului, ai aristocrației și stărilor burgheze și țărănești greco-neunite.

11 Reglementarea treburilor bisericii greco-neunite în spiritul vremii.

12. Administrarea și folosirea Fondului religionar greco-neunit bucovinean de către un comitet, ales din toate stările sociale ale cultului greco-neunit, sub controlul dietei provinciale.

În speranța aprobării preamilostive a arzătoarelor noastre dorințe generale, ne simțim îndemnați să îndreptăm atenția Maiestății Voastre asupra multiplelor legături sociale și comerciale care există între Bucovina și țările vecine și înrudite cu noi, Moldova și Valahia, și care au o influență puternică asupra industriei și comerțului întregii monarhii austriece.

Cu profund respect ai Maiestății Voastre supuși credincioși,

Cernăuți, iunie 1848

Materialien zur Sprachenfrage in Österreich. Hrsg von Dr. Alfred Fischel, Brünn, 1902, p. 318–321; Cornelia Bodea, *1848 la români,* București, 1982, vol. I, p. 608–613 (în care s-a efectuat traducerea în limba română).

X

București, 4/16 august 1848:

ADRESA LOCOTENENȚEI DOMNEȘTI PRIN CARE SE ÎNAINTEAZĂ PORȚII OTOMANE TEXTUL PROGRAMULUI CONSTITUȚIONAL DE LA ISLAZ CU UNELE RETUȘURI ȘI COMPLETĂRI.

Les membres soussignés, composant la Lieutenance Princière, ont l'honneur de soumettre à l'acceptation de Sa Majesté Impériale les 22 articles suivants destinés à servir de base aux nouvelles institutions:

1. L'indépendance administrative et législative basée sur les traités de Mircea et de Vlad V, sans aucune intervention des Puissances étrangères dans l'administration intérieure.

2. L'égalité de tous les citoyens devant la loi.

3. Une contribution générale.

4. Une Assemblée générale composée de représentants nommés par tous les citoyens sachant lire et écrire et, par conséquent, jouissant de la capacité requise par l'exercice de ce droit.

5. Un chef de l'État responsable, appartenant à la religion dominante et élu parmi tous les citoyens jouissant des droits politiques.

6. Une diminution de la liste civile et la suppression de tout système de corruption.

7. La responsabilité des ministres et de tous les fonctionnaires publics.

8. La liberté de la presse, limitée par une loi qui sera votée par l'Assemblée générale, en déclarant la personne de Sa Majesté le Sultan sacrée et inviolable.

9. Toute récompense accordée au nom de la patrie par les représentants et non par le chef de l'État.

10. Le droit à chaque district d'élire ses propres magistrats, sous la réserve mentionnée par l'article 4, droit qui procède de celui qu'a le peuple de participer à l'élection du chef de l'Etat.

11. Une milice communale composée des propriétaires, commerçants, industriels, avec l'adjonction des capacités, et dont le nombre nécessaire au service de chaque jour sera fixé ultérieurement par l'Assemblée générale. Un mémoire spécial éclairera la Sublime Porte sur l'organisation de cette milice communale.

12. L'émancipation des monastères soumis. Un mémoire particulier, servant à établir la légitimité et l'urgence de cette réforme, sera présenté à la Sublime Porte par la Commission, en ménageant, bien entendu, ce qui peut, selon toute justice, revenir aux monastères des Saints-Lieux.

13. L'émancipation des taillables et corvéables, qui deviennent propriétaires au moyen d'une indemnité.

14. L'affranchissement des Bohémiens, moyennant indemnité de la part de l'Etat, opérée graduellement.

15. Un représentant valaque de la nation près la Sublime Porte.

16. Une instruction complète et égale pour tous (les citoyens) des deux sexes.

17. L'abolition des rangs honorifiques auxquels ne sont attachées aucunes fonctions.

18. L'abolition des châtiments corporels.

19. L'abolition de la peine de mort, aussi bien dans la sentence que dans l'exécution.

20. Des établissements pénitentiaires, d'où les criminels, après avoir expié leur faute, rentreront meilleurs dans la société.

21. L'émancipation des Israélites et les concessions des droits politiques à tout indigène, quelle que soit sa religion.

22. La convocation immédiate d'une Assemblée générale constituante, élue pour représenter tous les intérêts, révéler toutes les misères de la nation. Cette Assemblée extraordinaire devra régler la réforme du pays d'après les 21 articles précédents qu'a décrétés le peuple Valaque. Cette Assemblée

léguera à la postérité cette réforme et rendra, en outre, une loi par laquelle le peuple devra élire tous les 15 ans des députés extraordinaires chargés d'introduire dans le sein de l'Assemblée générale les améliorations exigées par la marche du siècle et dont ils feront part à la Sublime Porte.

Arrêté en conseil à Bucharest le 4/16 Août

Les Membres de la Lieutenance Princière, N. GOLESCO

[Traducere în limba română]

Subsemnații membri ai Locotenenței Domnești au onoarea de a supune spre acceptare Maiestății Sale Imperiale următoarele 22 de articole menite să slujească drept bază noilor instituții:

1. Independență administrativă și legislativă bazată pe tratatele lui Mircea și Vlad al V-lea, fără nici un fel de intervenție din partea puterilor străine în administrația internă.

2. Egalitatea tuturor cetățenilor în fața legii.

3. O contribuție generală.

4. O Adunare generală alcătuită din reprezentanți numiți de către toți cetățenii care știu să citească și să scrie și, în consecință, care se bucură de capacitatea necesară pentru exercitarea acestui drept.

5. Un conducător de stat răspunzător, aparținând religiei dominante și ales dintre cetățenii care se bucură de drepturi politice.

6. O scădere a listei civile și suprimarea oricărui sistem de corupție.

7. Responsabilitatea miniștrilor și a tuturor funcționarilor publici.

8. Libertatea presei, îngrădită de o lege care va fi votată de Adunarea Generală, prin care persoana Maiestății Sale Sultanul este declarată sacră și inviolabilă.

9. Orice recompensă acordată în numele patriei de către reprezentanții săi și nu de șeful statului.

10. Dreptul pentru fiecare district de a-și alege proprii magistrați, cu rezerva menționată în articolul 4, drept provenind din dreptul pe care-l are poporul de a participa la alegerea conducătorului statului.

11. O miliție comunală alcătuită din proprietari, comercianți, industriași cu capacitățile cerute și al cărei număr, necesar pentru serviciul de fiecare zi, va fi fixat ulterior de către Adunarea generală. Un memoriu special va lămuri Poarta în legătură cu organizarea acestei miliții comunale.

12. Emanciparea mănăstirilor închinate. Un memoriu deosebit care, stabilind caracterul legitim și urgent al acestei reforme, va fi prezentat Sublimei Porți de către comisie, cruțând, bineînțeles, tot ceea ce poate, conform justiției, să revină mănăstirilor din locurile sfinte.

13. Emanciparea birnicilor și clăcașilor care pot deveni proprietari prin plata unei despăgubiri.

14. Dezrobirea țiganilor prin plata unei despăgubiri din partea statului, efectuată treptat.

15. Un reprezentant român al națiunii pe lângă Sublima Poartă.

16. Instrucțiune completă și egală pentru toți (cetățenii) de ambele sexe.

17. Desființarea rangurilor onorifice nelegate de vreo funcție.

18. Desființarea pedepselor corporale.

19. Desființarea pedepsei cu moartea atât ca sentință, cât și ca executare.

20. Penitenciare, de unde criminalii, după ce își vor ispăși pedeapsa, se vor întoarce mai buni în sânul societății.

21. Emanciparea israeliților și acordarea de drepturi politice oricărui indigen, indiferent de religia sa.

22. Convocarea imediată a unei Adunări generale constituante, aleasă pentru a reprezenta toate interesele, pentru a arăta toate suferințele națiunii. Această Adunare extraordinară va trebui să reglementeze reforma țării după cele 21 de articole precedente pe care le-a decretat poporul român. Adunarea va lăsa moștenire posterității această reformă și, în plus, va da o lege prin care poporul va trebui să aleagă

la fiecare 15 ani deputați extraordinari însărcinați să introducă în sânul Adunării generale îmbunătățirile cerute de mersul înainte al secolului și pe care le vor împărtăși Sublimei Porți.

Dat în Consiliu, la București, la 4/16 august

Membrii Locotenenței Domnești, N. GOLESCU

Anul 1848 în Principatele Române, București, 1902, vol. III, p. 217–219; Cornelia Bodea, *1848 la români*, București, 1982, vol. II, p. 836–838 (în care s-a efectuat traducerea în limba română).

XI

Cernăuți, august 1848:

„DORINȚELE PARTIDEI NAȚIONALE ÎN MOLDOVA", REDACTATE DE MIHAIL KOGĂLNICEANU, ÎN CARE SE ÎNFĂȚIȘEAZĂ EVENIMENTELE PETRECUTE ÎN MOLDOVA ÎNCEPÂND CU LUNA MARTIE ȘI SE PREZINTĂ LARG ȘI ISTORIC COMENTATE REVENDICĂRILE ROMÂNILOR ÎN VIZIUNEA PARTIDEI NAȚIONALE; DE ASEMENEA, TOT PE LARG ȘI POLEMIC SUNT ANALIZATE RELAȚIILE ROMÂNO-RUSE, RĂSPUNZÂNDU-SE NOTEI RUSE DIN 19/31 IULIE 1848 REFERITOARE LA SITUAȚIA DIN PRINCIPATELE ROMÂNE.

M. KOGĂLNICEANU,
Dorințele partidei naționale în Moldova

Atât Curților Turciei și Rusiei, cât și Europei întregi sunt acum deplin cunoscute întâmplările din luna lui Mart trecut. O petiție în 35 puncturi întemeiate pe prințipiile Organicescului Regulament, iscălită de mai multe sute de persoane din toate clasele sociale ale Moldovii, fu tratată de către Domnul Mihai Sturza ca o rebelie manifestă și zugrăvită înaintea puterilor ca o crimă în contra driturilor lor. Crudele și nelegiuitele pedepse, săvârșite fără nici o judecată asupra multora din iscălitorii acestei nevinovate petiții, au revoltat toate inimile; ele sunt prea cunoscute spre a avea trebuință de a se înșira din nou.

Curțile de Constantinopol și de San-Petersburg, voind a cerceta starea lucrurilor din Principate și reformele de care au neapărată trebuință, au rânduit la fața locului ca comisari împărătești pe E.E.L.L. Talat-Efendi și Diuhamel.

De la 1 april și până acum, sfârșitul lui august, în toate tristele împregiurări ce au încongiurat țeara, moldovenii au răbdat cu cea mai mare resignație (căci nu putem zice curaj), toate biciurile ce le-au venit și de la Dumnezeu și de la oameni. Cruda cârmuire a Domnului, ridicarea tuturor granițelor legii, răpirea libertății și a averilor, lăcustele, holera, intrarea oștilor străine și alte asemine nenorociri care pre altă nație ar fi adus-o într-o desăvârșită deznădejde și anarhie, toate aceste le-am suferit cu durere, însă cu răbdare, și

țara fără guvern urmează încă a se guverna singură și de la sine: căci nu putem numi guvern pre acela ce-și mărginește atribuțiile sale numai întru a închide, a pedepsi, a jăcui în dreapta și în stânga, fără cuvânt, fără vină, fără dreptate. — Scrupuloși de a ne ține pe drumul legal, noi ne-am împins moderația până la o vinovată moliciune numai și numai ca să nu dăm Domnului noue ocasii de pâri și de calomnii. Și cu toate aceste, moalea și moderata noastră purtare, tot au fost tratată de *purtare scandaloasă*.

Când mai toți moldovenii, bântuiți de biciul holerei, era răspândiți pe toată fața țărei, când mai fieștecare familie era îmbrăcată cu doliu pentru pierderea unui părinte, unei soții, unui frate, unui fiu, urgiea domnească îi ajunse până în asilurile lor. Mulți era încă cu lacrimile pe obraz, mai mulți încă în patul durerilor sau de-abia covalescenți, când se văzură loviți de liste de proscripții, ca în timpurile lui Marius și a lui Silla. Unii sunt subt pază opriți pe la moșiile lor, alții urmăriți din loc în loc ca niște făcători de rele, spre a fi închiși prin monastiri, sau aruncați peste hotar, toate aceste fără cea mai mică cercetare, fără cea mai mică judecată, în contra art. 358 și 433 din Organicescul Reglement. Terorismul dar astăzi domnește în Moldova și moldovenii sunt osândiți a vedea la anul 1848 aceea ce niciodată și în timpurile cele mai barbare, strămoșii lor n-au cugetat măcar. O țară întreagă este lăsată în libera și neîngrădita urgie a unui domn îmbătat de pofta răzbunării, aprins de setea de a desființa tot ce mai este bărbat de cinste și de bine, tot ce mai are curaj de a protesta în contra *răului*. Toate armele, toate mijloacele îi sunt bune, numai să poată ajunge la scop. Spaima, pedepsele, lovirea libertății și a intereselor materiale, pâri mincinoase și chiar calomniea, chiar pamfletul, aceste sunt ticăloasele invenții, ticăloasele instrumente cu care astăzi pretinde a-și urma guvernul. Spre aceasta, Măria Sa deșteaptă patimile cele rele, insuflă neîncrederea, ațâță pisma și zavistia, întărâtă stările sociale una asupra alteia, aprinde făclia discordiei și a războiului civil, clevetind pe acei ce nu-i poate găsi vinovați, imputându-le plecări retrograde, planuri reacționare, făcându-i *aristocrați* și declarându-se el, prin urmare,

liberal. Clerul cu Mitropolitul în cap și care cu vieața și-au plătit curajul arhipăstoresc, boerii cei mai însemnați, bătrâni și tineri, toți bărbații vrednici, amploiați, profesori, avocați, literați, clasa negușitorească, toți acești cari constituează adevărata Moldovă, înaintea ochilor Măriei Sale, a agenților și a pamfletarilor săi, sunt aristocrați. Un asemine nume în dreptul său înțeles, ei îl primesc cu bucurie, căci *aristocratic* nu însemnează altă decât *guvernul celor buni* și acesta nu poate să fie guvernul Măriei Sale Domnului Mihail Sturza V.V.

Acești aristocrați, adecă *Partida Națională,* clevetiți și prigoniți, opriți pe la moșii, fugăriți de către sbirii domnești, văzându-și țara ocupată cu armii străine și prin urmare în neputință materială de a se întruni în pace, de a se pune chiar în relație cu acei trimiși de către Curți spre a cerceta nevoințele țării, se văd dar siliți a arăta, prin lumina tiparului, care sunt planurile lor, care sunt reformele ce le socot mai neapărate pentru țară.

Prin aceasta, noi nădăjduim că vom împlini un îndoit scop. Întâi, vom închide gura clevetitorilor ce ne învinovățesc cu plecări care sunt a lor, adică retrograde; și al doilea, vom arăta îmbelor Curți și Europei, starea opiniei publice în Moldova, de vreme ce până acum comisarii împărătești au suferit ca Domnul să ție departe de dânșii pe oricine ar fi îndrăznit să le vorbească, altfel decât în struna domnească.

Când, la 28 Mart, obștia adunată în Iași din toate ținuturile Moldovii, au cerut numai acele 35 punturi întemeiate pe Reglement, ce prin aceasta n-au arătat că n-ar avea trebuință și de alte reforme mai radicale. Însă tânguindu-se numai pentru ilegalități, ea vroia a fi reașezată în legalitate, ca atunce legal să-și poată da și alte mai mari îmbunătățiri. Timpul acestora au venit.

Astăzi nu se mai atinge numai de îndreptarea abuzurilor și de isgonirea săvârșitorului lor. Căderea acestuia îi ca și împlinită. Însă o chestie mult mai mare se ivește: *regenerația Moldovii* îngenuncheată sub Mihail Sturza V.V., înzestrarea ei cu instituții analoghe cu epoha noastră. În ființa a îmbelor Curți ce vroesc a cunoaște spiritul Principatelor, în ființa Europii care simpatizează cu noi, moldovenii ar fi vinovați

înaintea lui Dumnezeu, a popoarelor și a lor însuși, dacă nu și-ar declara fățiș, fără sfieală, și în adevăr: care sunt dorințele și nevoințele lor, care sunt instituțiile ce le socot neapărate pentru fericirea lor, și fără care nu poate să fie în țară nici pace, nici propășire.

Prin o asemine *solanelă declarație*, făcută cu vrednicie și cu unanimitate, moldovenii nu sunt rebeli, nu se pun în luptă cu nimine. Ei sunt prea slabi spre a lovi driturile altora; dar cer ca și driturile lor să fie respectate, dacă este ca *dreptatea*, ear nu *puterea* să presideze la soarta lor.

Prin o asemine *solanelă declarație*, făcută cu vrednicie și cu unanimitate, moldovenii nu sunt rebeli, nu se pun în luptă cu nimine. Ei sunt prea slabi spre a lovi driturile altora; dar cer ca și driturile lor să fie respectate, dacă este ca *dreptatea*, ear nu *puterea* să presideze la soarta lor.

Înainte dar de toate, moldovenii protestă despre nestrămutatea lor hotărâre de a nu lovi driturile cuiva; însă vroesc asemine ca și alții să nu le jicnească dreptățile ce le au înființate și închizășluite de sute de ani, pre care strămoșii noștri pururea și cu crude jărtve au știut a le păstra și pe care și noi voim a le lăsa întregi strănepoților noștri. Cel mai sfânt din aceste drituri este *neatârnarea noastră din lăuntru* și prin urmare autonomiea. Această neatârnare au fost întâia condiție a următorului tratat din 1512, prin care Moldova în domniea lui Bogdan, fiul lui Ștefan cel Mare, au cunoscut suzeranitatea Turciei și anume:

1. Poarta cunoaște pe Moldova de pământ slobod și nesupus.

2. Legea creștinească care se ține în Moldova nu va fi nici odinioară călcată sau turburată, ci încă norodul va avea slobode bisericele sale, ca și înainte.

3. Poarta se îndatorește de a apăra pe Moldova de toți cei ce ar putea să o calce, păzindu-o în starea întru care au fost mai înainte, fără a i se face vreo nelegiuire, sau să sufere ca să i se facă vre-odinioară cea mai mică desbinare sau despărțire.

4. Moldova va fi stăpânită și cârmuită după pravilele și canoanele sale, fără să se amestice Poarta cât de puțin.

5. Domnii vor fi aleși de norod și întăriți de la Poartă, ca să stăpânească în cât vor trăi.

6. Domnii vor fi cârmuitori a tot pământul Moldovei și vor putea să aibă întru stăpânirea lor ostași cu plată de la sine, până la 20 000 pământeni sau oameni străini.

7. Moldovenii vor putea ținea și cumpăra o casă la Țarigrad pentru ședere capichihaelilor lor, unde vor putea face și o biserică.

8. Turcii nu vor putea cumpăra pământuri în Moldova, ori a ave case sau a se așeza, nici a ave sau a face geamii nici într-un chip.

9. Domnul, împreună cu tot norodul, pentru semn de supunere, va avea purtare de grijă a trimite pe tot anul prin doi boieri a Moldovei la Poartă 4 000 bani roșii, 40 șoimi și 40 epe fătătoare. Aceste toate cu nume de „peșcheș", adecă dar.

10. În vreme de oștire, Domnul Moldaviei, asemine după cum i s-ar porunci de la Poartă, va fi agiutor cu oștile sale la slujba împărătească.'

Acestași tractat s-au mai întărit și la 1530 de către Soliman cel Mare; și toate hatișerifurile și firmanurile Porței în urmă slobozite s-au întemeiat pe acesteași capitulații; aceste asemine s-au cunoscut și pe toate tractatele închiete între Turcia și Rosiea, care declarându-se ocrotitoarea driturilor noastre s-au îndatorit prin urmare a ne apăra și cel mai sfânt al nostru drit, ce este *neatârnarea noastră din lăuntru*.

În adevăr, lăsând a vorbi de tractatul încheet între Petru cel Mare și Dimitrie Cantimir, în 13 april 1711[1] (adecă cu doă sute de ani în urma capitulației Moldovei către Poarta otomană și care dovedește că Moldova au fost privită de Curtea Petersburgului ca stat suveran deși tributar, ear nu ca provinție, cum o declară acum depeșa din 19 iulie 1848, căci

[1] Țeara Moldovei cu Nistrul să-i fie hotarul și Bugeagul; și cu toate cetățile tot a Moldovei să fie. Bir țeara să nu dea. Titlul Domniei să fie: Seninatul Domn al Țării Moldovei, Samoderjeț, adecă singur stăpânitor și colegator, adecă prieten țării Moschicești. — Extract din tractatul de pace din 13 April 1711. — Vezi *Chronica* lui Ioan Neculce, pagina 341, și *Fragments tirés des chroniques Moldaves et Valaques*, pag. 46.

atunce n-ar fi putut închie tractat cu o provinție), prin care tractat reformatorul Rosiei cunoștea Domnului Moldovei titlul de *autocrator* și țărei o deplină neatârnare. Rosiea, prin tractatul de la Kainargi din 1774, cunoaște pre stăpânitorii Moldovei și Valahiei de suverani[2] și, prin urmare, și țările de staturi suverane.

Pe acest tratat în care pentru întâiași dată prințipul mijlocirei Rosiei în favorul Prințipatelor este stipulat (însă numai în cât aceasta se poate erta de către considerațiea prietinească și luările aminte ce puterile au unele pentru altele)[3] sunt întemeiate și toate celelalte tractate încheiete între Rosiea și Turciea pentru Principate.

Tractatul de Iași din 29 Dechemvrie 1791, prin art. 4, nu cuprinde în adevăr altă nimică decât întărirea condițiilor cuprinse prin tractatul de Kainargi și prin convențiea esplicativă din 10 mart 1779.

Tractatul de București din 16 mai 1812, prin art. 5, întărind tractatele și convențiile de mai înainte, nu le face altă

[2] De a învoi suveranilor ambelor Principate, al Moldovei și al Valachiei, de a avea fieștecare pentru sine lângă Înalta Poartă agenți (chargés d'affaires) creștini de legea grecească, cari le vor căuta trebile și acești agenți se vor îngriji de interesele ziselor Principate și vor fi tratați cu priință de către Înalta Poartă, care îi va privi însuși, cu toată a lor puțină importenție, ca oameni bucurându-se de dritul gintelor și prin urmare feriți de orice asuprire. — Art. XVI. 9. din tractatul de Kainargi. Este o reproducție a art. 7 din tractatul Moldovei din 1512; căci moldovenii au avut pururea *capichihaele* sau agenți la Constantinopole.

[3] Înalta Poartă se primesce încă că după împrejurările în cari se vor afla ambele mai sus zise Principate, miniștrii Curții Imperiale a Rosiei să poată vorbi în favorul lor; și Înalta Poartă se făgăduiesce de a lua în privire aceste representații, potrivit considerației prietenești și luărilor aminte ce Puterile au unele pentru altele. No. 10 al aceluiași art. și tractat. — Acest punct, prin convenția explicativă a tractatului de Kainargi, încheiată în 10 Mart 1779, mărginesce anume dritul Rosiei de a mijloci pentru Principate: „Curtea Imperială a Rosiei, din partea sa, făgăduesce de a nu întrebuința dritul de mijlocire ce este păstrat Ministrului său în tractatul de pace în favorul ambelor Principate, decât numai pentru păstrarea nejicnită a condițiilor spețificate în acest articol." Adecă libertatea religiei, întoarcerea către proprietari a moșiilor din raelele Brăilei, Hotinul și Bender, respectarea clerului, regularea birului, păzirea vechilor hatișerife și dritul românilor de a avea agenți la Constanținopole.

modificație decât că puterea *protectriță*, adecă *epitropul* își însușește și unește către staturile sale, jumătate din țara *protegată* din averea *orfanului*, adecă toată Moldova din stânga Prutului[4], în contra principiilor a orice drit public și privat.

Actul separat a *convenției de Akerman* încheeat în privința Prințipatelor cuprinde anume aceste cuvinte despre dritul românilor de a-și da legiuirile ce li s-ar cuveni: „Turburările întâmplate în anii din urmă în Moldova și Valahiea, aducând cea mai grea vătămare rânduelei în diversele ramuri ale administrației din lăuntru, Domnii, cu respectivele lor Divanuri, vor fi datori a se ocupa fără cea mai mică întârziere de măsurile trebuitoare spre a îmbunătăți starea Prințipatelor încredințate lor și aceste măsuri vor fi obiectul unui regulament general pentru fiecare provinție, care îndată se va și pune în lucrare". Tot acest act cunoaște vechiul drit al românilor de a-și alege Domnul cu *primirea generală a lăcuitorilor*.

Proclamațiea Feldmareșalului Vitgenștain, adresată în 8 mai 1828 în numele M.S.Î. Neculai cătră lăcuitorii Țărei Românești și Moldovei, făgăduește Prințipatelor o eczistință legală și statornică după vechile drituri.

Art. 5 din *tractatul de Andrianopol* din 1829, care au realizat făgăduințele Feldmareșalului și au răsplătit în parte jertvile făcute Rusiei de către români de la Petru cel Mare încoace, cuprinde: „Prințipatele se vor bucura de o slobodă lucrare a credinței lor, de o desăvârșită siguranție, *de o administrație națională neatârnată* și de o întreagă slobozenie de comerț".

Hatișeriful, publicat la întronarea Domnilor celor dintâi numiți după tractatul de Andrianopol, cuprinde asemine: „Domnii vor întocmi slobod toate pricinile din lăuntru ale Prințipatelor lor, sfătuindu-se cu ale lor Divanuri, fără de a se putea aduce vătămare drepturilor ce s-au închizeșluit acestor țări, prin deosebitele tractate și hatișerifuri și nu vor

[4] M. S. Împăratul tutulor Rosiilor lasă și întoarce Înaltei Porți partea Moldovei din a dreapta Prutului. — Și înalta Poartă va face ca birul viitor al Moldovei să fie proporționat cu întinderea de față a țerii. — Tractatul de Bucuresci, art. 5.

fi supărați întru cea din lăuntru a lor ocârmuire, prin nici o poroncă împotrivitoare acestor drituri". Acestași hatișerif mai adaoge: „Aceste doă prințipate vor avea *drepturile cei de sineși legiuiri* ș.c.l".

În puterea dar acestui drit *de neatârnare, din lăuntru,* de *autonomie* întemeiat pe titlul Moldaviei de stat suveran, pe o întrebuințare de veacuri și pe toate tractatele, Partida Națională cu întreagă și plină convicție arată că *Regulamentul Organic* nu poate nici într-un chip să facă fericirea țărei și ca puternică dovadă despre aceasta este ispita de *șapte-spre-zece nenorociți ani.*

În adevăr, lăsând a zice că acest reglement prin mai multe a sale dispoziții este contrariu spiritului tuturor tractatelor și lovește și driturile Turciei și a Moldovei, dar apoi are doă metehne de căpitenie care anulează celelalte ale sale hotărâri menite spre a ferici țeara. Aceste metehne sunt:

1. Prin dispoziția sa închietoare ce zice că: „pe viitorime orice schimbare domnul ar voi să facă în Reglementul Organic nu va putea să aibă loc, nici a se pune în lucrare, decât după înadinsă împuternicire a Înaltei Porți, cu împreună unire a Curței Rusiei". Reglementul rădică de o dată Moldovii toate driturile ce le păstrasă de la capitularea sa și care i s-au fost închezășluit de toate tractatele vechi și noue și ce este mai rău și mai nenorocit că o lovește cu *immobilitate* în contra legilor progresului și a perfectibilității pentru care toate popoarele sunt făcute. Când o nație nu înaintează, ea dă înapoi și aceasta în veacul nostru este mai adevărat decât ori și când. Reglementul însă silindu-ne că pentru cea mai mică prefacere, chiar în cea mai neînsemnată lege de poliție să cerem înadins împuternicirea a Î. Porți cu împreună unirea a Curței Rusiei, ne osândește *a fi staționari;* și starea pe loc,- immobilitatea, este moartea unei nații. Este cunoscut câtă opoziție au întâmpinat această adăogire la articulii Reglementului din partea Obșteștei Adunări a Țărei Românești; și răspunsul ei din 21 iulie 1837, la nota din 17 iulie acelaș an a General-Consulului Rusiei, este cea mai manifestă protestație în contra dezbrăcărei nației de dritul ei autonomic. Obșteasca Adunare a Țărei Românești n-au cu-

noscut dar niciodată această fatală adăogire și redacția jurnalului prin care Adunarea Obștească a Moldovei au primit-o dovedește că aceasta s-au făcut după prea *Înaltă încuviințare (en vertu d'une sanction suprême)*, ear nu din *libera sa voință.*

2. A doa meteahnă capitală a Reglementului este că, acesta, în loc de a *regula*, (precum însuși numele său arată misiea ce trebuie să aibă), după spiritul timpului, vechile instituții a Moldovei, au dărâmat și au desființat toate legiuirile țărei; ne-au tăiat toată relația cu trecutul, făr a ne întemeia presentul. O lege fundamentală a țării trebuie însă să fie o plintă indigenă, expresia năravurilor și nevoințelor nației. Aceasta însă nu este Reglementul; el este redigat în timpul ocupației armiilor rosienești, după instrucții străine, supt prezidenția Consilierului de taină rosienesc Mințiachi, de către doi boieri numiți de Prezidentul plenipotent a Principatelor, și numai de către alți doi boieri numiți de Divanul țării, adecă de vro câteva persoane, ear nu de *adevărata Adunare națională a țării.* Aceste toate se dovedesc prin chiar jurnalul-prefață ce este pus înaintea Reglementului Moldovii, din 29 iulie 1829, și iscălit de prezidentul comitetului Mințiachi, visternicii Iordachi Catargiu și Costachi Cantacuzino, vornicii Costachi Conachi și Mihalachi Sturza și secretarul și redactor aga Gheorghi Asachi. Sfârșitul acestui jurnal, prin chiar cuvintele sale, arată modul și mijloacele cu care s-au făcut acest Reglement:

„Noi, mădulări a Comitetului pentru secția Moldovii, am deschis seanțele noastre la București în 29 iulie 1829, supt prezidenția domnului de Mințiachi, înzăstrat cu *instrucții* privitoare către aceste îmbunătățiri și ne vom ocupa cu toate părțile ce trebuie să compuie acest reglement și făcând din fieștecare câte un cap de o parte, îl vom supune, îndată ce va fi pregătit și redigat, *cercetării* Ecselenției Sale Domnului Prezident plenipotent, până când toată lucrarea reformii pentru Moldova va fi cu totul sfârșită".

Reglementul dar, nefiind nici de cum espresia vroinței moldovenilor, nerespunzând la nevoințele țării, neîntemeiat pe acele legiuiri vechi, care, cu toate greutățile timpurilor și a împregiurărilor din afară, sute de ani ne-au păstrat națio-

nalitatea, nici au putut nici poate să facă fericirea ţării noastre. De aceea dar, vroim a ne întoarce la acele instituţii a cărora origină este din pământul nostru, care în timp de cinci veacuri le-am avut şi pre care vroim numai a le adapta după luminele şi trebuinţele epohăi. Pentru că ele au oareşicare asemănare cu constituţiile altor popoare, să nu socoată cineva că sunt imitaţii şi împrumuturi, un plagiat a propagandii democratice şi socialiste, cum ar vrea Nota cabinetului rusesc din 19 iulie să le numească; să nu se ee după forme şi după termine. Instituţiile ce le vroim sunt curat a ţării noastre în cea mai mare parte şi aceasta o dovedesc istoria şi acturile publice a românilor.

Aceste instituţii, pe care Partida Naţională le socoate ca neaparate şi singurele mântuitoare pentru ţeară, sunt următoarele:

1. *Neatârnarea administrativă şi legislativă în toate cel din lăuntru fără amestec a ori ce puteri străine.*

Consideraţiile de mai sus au dovedit pe ce drituri se întemeiază acest principiu fundamental.

2. *Egalitatea drepturilor civile şi politice.*

Prin aceasta moldovenii s-ar întoarce la un vechi şi mântuitor princip. În vechia Moldovă, toţi erau deopotrivă; căci însuşi *vecinătatea* era numai un abuz introdus din ţări străine, precum o declară formal actul Obşteştii Adunări din 6 april 1749, cuprins şi în Reglementul Organic art. 435. În Principate nici una din stările sociale nu era privileghiată; toţi românii putea ajunge la *boerie*, adecă la *funcţii publice*, căci una şi alta însemna tot una. Acestaşi princip, deşi îmbrobodit cu mult abuzuri şi excepţii în practică, există încă şi astăzi în teorie; a decreta dar aceleşi drepturi civile şi politice pentru orice român (cu oareşcare restricţii legale) ar fi a împedeca ura între deosebitele clase a societăţii şi, prin urmare, ruina desăvârşită a ţării.

3. *Adunarea Obştească compusă din representanţii tutulor stărilor societăţii.*

Aşa era vechile Adunări a românilor; şi iscăliturile puse supt vestitul act a desrobirei vecinilor din 1749, pomenit mai sus, dovedeşte destul dritul ce avea toate stările, adecă toate

interesele țării de a fi representate în Adunare. Prin urmare, Adunarea Obștească de astăzi (chiar nefiind înrâurită de guvern), neînfățoșând decât interesele unei stări, adecă a *boierilor*, trebuie modificată într-astfel, ca să fie representate în ea cele de căpitenie interese a țării, adecă, *proprietatea, comerțul, slujbele făcute statului, capacitatea și agricultura.*

Aceasta earăși nu este o inovație; istoria dovedește că fieștecare român putea fi chiemat la Domnie. Pentru Rareș, în minutul alegerii sale era păscar. Constantin Cantimir era deabia sărdar; și unul și altul au fost mari și buni Domni. Acest drit pentru întâiași dată s-au restrâns în clasa boierilor celor mari și până la rangul de vornic, *de către vornicul Mihail Sturza*, unul din redactorii reglementului din 1832.

5. *Lista civilă proporționată cu veniturile și mijloacele țării.*

Astăzi Măria sa Mihail Sturza V.V. primește de la țeară 1 600 000 lei, când venitul țării se suie deabia la 10 000 000 lei; prin urmare trage în folosul său a *șesea parte* din veniturile publice; și așa 250 000 de moldoveni trăesc și muncesc pentru a ținea pre un singur om. Pe lângă această însemnată sumă, Domnul au știut a-și mai trage și venitul ecsportației grânelor, care se suie la soma de 600 000 lei; încât această listă civilă, făcând proporția micelor venituri a țării, este cu mult mai mare decât lista civilă a celor mai mari suverani a Europii.

6. *Responsabilitatea miniștrilor și a tutulor funcționarilor în funcțiile ce ocupă.*

Acesta este un princip prea feritor și atât în interesul țării, cât și a Domnului însuși. El este cunoscut și de Reglementul de astăzi, art. 137. Anecsa Q, XVIII, și 282. Miniștrii trebuie să fie răspunzători înaintea Obșteștii Adunări potrivit vechiului obicei. (Vezi „Magazinul Daciei", Tom. 1, pag. 126).

7. *Libertatea tiparului.*

Tiparul în orice timp au fost liber în Moldova; și până acum, nici într-o legislație veche sau nouă, nu se află vreo lege care să-l oprească sau să-l mărginească măcar. Dimpotrivă, la întrebarea făcută de Prezidentul plenipotent la 1830, în timpul ocupației rosienești, ce legi sunt în Moldova pentru tipar, este declarația *Divanului împlinitor* adecă a

autorității cei mai înalte a guvernului, că, în țeara Moldovii, tiparul n-au avut niciodată altă censură decât *religia și moralul public.*

8. Răsplătirile naționale date de către nație prin Adunarea Obștească, ear nu prin Domn.

În țerile românești unde decorații nu sunt și rangurile se oboară, singurele resplătiri sunt bănești; ca cheltuieli dar, ele nu pot fi făcute decât de către Adunarea Obștească, după chiar Reglementul de astăzi, art. 54 și 117 și Anexa E.X.

9. Representanții țării, în tot timpul mandatului lor, să nu primească funcții, cinstiri sau răsplătiri de la guvern.

Servilismul Adunărilor Obștești de la 1832 și până acum, compuse în cea mai mare parte de deputați funcționari, cari în mandatul lor privesc numai un mijloc de a dobândi înaintire în funcții, ranguri mai înalte, răsplătiri bănești, nișamuri, cere neapărat această reformă feritoare de corupție.

10. *Publicitatea seanțelor Adunării Obștești și a tribunalurilor.*

Princip recunoscut și de către Reglement, art. 327, pe lângă vechiul obicei a țării care s-au păstrat și până astăzi, deși într-un chip imperfect.

11. *Dritul inițiativ și de petiție pentru Adunare.*

Dritul inițiativ este cunoscut de Reglement, art. 57. Dritul petiției este ertat de către obiceiul vechi și nu este oprit prin nici o lege nouă.

12. *Representantul țării la Constantinopol ales de către Adunare dintre români*

Representantul țării de astăzi este străin în contra chiar a Reglementului, art. 403. El trebuie să fie ales de către Adunare pentru ca să representeze la Înalta Poartă interesele țărilor, ear nu interesele Domnului, precum se întâmplă cu aghentul de astăzi, d. Vogoridi, socrul Măriei Sale Mihail Sturza V.V. și care de 14 ani înaintea Curții Suzerane nu numai au ascuns, dar încă au prigonit interesele Moldovii.

13. *Închizășluirea libertății individuale și a domițiliului.*

Aceste drituri sunt închizășluite de hrisovul lui Ioan Sturza, 1 april 1828 și de Reglement, art. 358 și 433, însă numai boierilor; dar și pentru aceștia sunt numai pe hârtie. Domnul, cu sau fără sfatul administrativ, în contra tuturor

drepturilor vechi și noue, supt cuvânt de măsuri de ordin public, închide, surgunește, deportează peste hotar, fără cea mai mică judecată, dovedind și prin aceasta că o lege publicată dar nepăzită este o lege moartă. Libertatea individuală și domițiliul trebuesc dar închizășluite pentru toți românii fără deosebire.

14. *Instrucție egală și gratuită pentru toți românii.*

Acest princip este cunoscut prin hrisoavele lui Grigorie Ghica V.V., prin Reglement Anexa F. LXVI și LXVII și prin dispozițiile Departamentului din lăuntru, în ministeria răposat. logofăt Lupu Balș. Principiul însă trebue dezvoltat și pus în lucrare. Fieștecare oraș, târg și sat trebuie să aibă școala sa, ca fieștecare român să poată primi instrucția la care îl chiamă facultățile sale.

15. *Întemeierea unei garde urbane și rurale.*

Această gardă, întâi puterea țării, deși în urmă degenerată, au existat până la introducerea Reglementului; spre a împuțina numărul slujitorilor cari sunt un isvor de abuzuri și de împilări pentru lăcuitorii săteni și mai ales spre a avea o garanție temeinică pentru averile materiale și morale și pentru păzirea țării și a fericirei publice, gardia este neapărată.

16. *Întemeierea juriului pentru pricini politice, criminale și de tipar.*

Această instituție, provenind din pruncia societății, păstrată și împrumutată de toate popoarele care o privesc ca cea mai mare garanție pentru siguranția și libertatea cetățenilor, au avut-o și românii moștenire de la vechii germani și au păstrat-o până la introducerea Reglementului în procesurile civile. Chiar și supt Domnul Ioan Sandu Sturza V.V., fieștecare împricinat, ce era a se înfățoșa înaintea Divanului domnesc, avea dreptate pe lângă mădulările Divanului să-și aleagă și alți câți boieri vroia, cari împreună cu ceilalți îl judeca.

În cele criminale juriul era obștește adoptat de români; și există chiar un tractat închiat între Ștefăniță Vodă, nepotul lui Ștefan cel Mare și între Sigismond, riga Poloniei, pentru întrebuințarea juriului în procesurile supușilor mixti. La pri-

cinile de hotărâturi, juriul alcătuit de *purgari*, adecă concetățeni, era asemine întrebuințat. Astăzi dar, când chiar acele nații care nu cunoștea încă juriul îl adoptă ca închizășluirea cea mai sigură și mai priincioasă, pentru ce numai românii nu s-ar întoarce la o instituție strămoșească, atât de prețioasă!

17. *Desființarea pedepsii de moarte și a bătăilor trupești.*

Epoha în care viețuim face de prisos orice comentar întru aceasta.

18. *Întemeierea unui ordin de advocați spre libera apărare atât în cele civile, cât și în cele criminale.*

Așezământul pentru vechili din 1839 au pus temelia ordinului advocaților în procesurile civile. Trebuie însă ca și în cele criminale să li se dee dritul apărării care este primită atât de legile împărătești ce au încă putere în țară, cât și de art. 346 din Reglement. O organizație dar mai temeinică este trebuincioasă.

19. *Întemeierea ministeriului public.*

Așezarea avocaților cere neapărat și a procurorilor, cari și există în Țara Românească.

20. *Reforma tribunalelor și inamovibilitatea judecătorilor.*

O mare parte a îngenunchiarei țării se poate atribua tribunalelor. Rău organisate, rău compuse, supt înrâurirea directă a Domnului, în loc de a fi organul și ecspresia dreptății, ele nu sunt decât instrumentul strâmbătății și a venalității și nu înfățoșează nici o garanție înpricinaților. Reforma lor și mai ales inamovibilitatea judecătorilor cerută și de art. 285 a Reglementului, sunt dar de toată nevoia.

21. *Neamestecarea Domnitorului în ramul judecătoresc și aducerea în împlinire a sentențiilor fără întărirea sa.*

Domnul, prin însuși ființa sa de Domnitor, trebuie să se ție departe de luptele judecătorești a particularilor; căci, prin amestecarea sa în ele, nu face decât a-și comprometa influința suverană. El nu trebuie prin urmare decât a privighia la marșa Iustiției, iar nu și la darea ei; căci altmintrele dreptatea n-ar fi decât un instrument guvernamental în mâinile Domnitorului, precum au și fost în mâinile Măriei Sale Mihail Sturza V.V. Câte hotărâri date de către Divanul domnesc

în conglăsuire de șepte mădulari și care după art. 363 a Reglementului rămân pentru veci sfinte, șed de la începutul domniei sale neîntărite și neaduse în împlinire și câte altele asemine s-au sfărâmat și nelegiuit s-au trimis în noua cercetare a tribunalelor!

22. *Desființarea a orice tribunaluri și comisii ecceptionale.*

Aceste chiar după Reglementul de astăzi nu sunt tolerate; însă, în contra acestuia, guvernul de față în mai multe rânduri s-au slujit de ele.

23. *Libertatea culturilor.*

Moldova au avut pururea de fală de a cunoaște libera întrebuințare a tuturor culturilor. Religiile prigonite în alte țări au găsit pururea în țeara noastră un azil sigur; și pământul românesc este singurul carele nu s-au udat cu sânge vărsat în resboaie religioase.

24. *Rădicarea morală și socială a clerului ortodocs.*

Formarea clerului și aducerea sa într-o stare îmbunătățită și însuflețitoare de respect este una din cele mai mari și sfinte îngrijiri a fieștecărui guvern, pătruns de datoriile sale cătră popor. La români guvernul de 14 ani n-au făcut nimică pentru cler, care cu toate veniturile cele mari, și cu toate mijloacele și legele ce sunt de față și anume art. 415 din Reglement, s-au lăsat în înjositoarea condiție în care se afla și mai înainte. Clerul de jos mai ales este atât de părăsit, încât este de mirat cum poporul au mai păstrat încă vrun simțiment religios.

25. *Organizarea clerului catolic pentru românii din această religie.*

Peste 50 000 români sunt catolici. Până acum guvernul nu s-au ocupat nici de cum cu educația, atât morală cât și religioasă a lor. Clerul lor este străin și nu se sprijinește de cătră stat. Este dar neapărată trebuință ca și acești fii ai patriei să tragă parte din folosurile publice.

Clerul lor trebuie dar organisat și ținut, ca toate celelalte cleruri cunoscute, cu cheltuiala statului. Vechii Domni o cunoștea aceasta prea bine și singurul venit ce biserica catolică are în Moldova îi vine încă din vechile dănuiri domnești.

26. *Drepturi politice pentru orice compatrioți de orice credință creștină.*

Astăzi numai ortodocșii cred a avea drepturi politice, dritul de a stăpâni moșii etc. Istoria și actele publice ne dovedesc însă că, în timpurile dinainte, și catolicii se folosia de asemine drituri. Și încă astăzi dintre moldovenii catolici sunt cari unii au ajuns la întrebuințarea driturilor politice și alții stăpânesc moșii încă din vechile dănuiri. Sunt mai multe sate răzeșesci lăcuite de catolici. Drepturile politice, și aceasta o cere epoha, trebuie dar date la toți românii de lege catolică, protestantă, ariană etc.

27. *Emancipația graduală a israeliților moldoveni.*

Marele număr de israeliți străini veniți în Moldova, ignoranța adâncă în care această stare se află, cere ca guvernul să se ocupe neadormit cu această chestie importantă pentru țară; trebuie ca prin măsuri umane și progresive să se opereze cât mai în grabă fuzia israeliților și prefacerea lor într-o stare de cetățeni folositori a statului.

28. *Înturnarea cătră stat a averilor mănăstirilor închinate la locuri străine.*

Toate averile dănuite de către evlavioșii noștri Domni, Locurilor de jos, sunt condiționate. Ținere de *sobor,* de școli, de spitaluri, de case de nebuni, de mese pentru săraci, aceste sunt principalele condiții, din care însă nici una nu s-au ținut de către părinții greci. O singură monastire închinată nu mai ține sobor; mai multe sunt prefăcute în case de arendatori și ocupate de mireni, bunăoară monastirile Buhalnița și Aron Vodă. Celelalte condiții sunt tot așa de puțin păzite. Călcarea acestora se dovedește prin actele dănuitorilor ivite în parte în proțesurile orașului Botoșeni cu mănăstirea Sf. Neculai din Păpăuți, a școalelor publice cu monastirea Trii-Ierarhilor etc. Întrebuințarea însemnatelor venituri a acestor monastiri este un scandal public. Ele dar trebuie trase numaidecât spre folosul statului, ca prin ele să se poată ușura sarcinile publice. Ear Locurilor de jos, spre pomenirea dănuitorilor, se va trimite pe tot anul făclii, tămâie, untdelemn, și însuși bani; căci ar fi un păcat național de a lăsa așa averi publice în mâinile unor călugări străini, pururea rebeli la legile țării

ce-i îngrașă de atâte veacuri și cari de la 1832 și până astăzi se împotrivesc încă de a răspunde statului mica dare hotărâtă prin art. 79, IV a Reglementului.

29. *Dritul fieștecărui ținut, oraș și comună de a-și controla administrațiile prin sfaturile ținutale, municipale și comunale*

„Privighierea asupra a tot ceea ce se atinge de fericirea unui oraș nu poate fi mai bine încredințată decât acelor care câștigă mai cu deosebire folosurile din el", zice chiar Reglementul, anexa N. Cu toate aceste, ocârmuirea intereselor comunale, de și dată prin acestaș Reglement sfaturilor comunale, au rămas pururea în mâna administrației centrale, care și cu aceste venituri au făcut aceea ce au făcut cu toate veniturile țării, încât au omorât cu totul viața municipală în Moldova. Trebuie, dar, dat fieștecărui ținut, oraș, comună, dritul ca prin respectivele sale sfaturi, să-și controleze interesele locale, fără amestecarea puterei centrale. Aceste sfaturi ar înviea din nou viața municipală și interesul pentru lucrul public, și prin urmare, înaintând bună starea comunelor, orașelor și ținuturilor ar face și bună starea țării întregi. Trebuie dar primit de princip că tot ce se poate face *pe loc* să se facă de către puterile *locale.*

30. *Desființarea a orice dări asupra exportației productelor naționale.*

În vreme când alte țări guvernele se silesc de a înlesni chiar prin premii exportarea productelor naționale, guvernul Moldovii chiar în contra legiuirilor înființate s-au silit a-i pune stavile. Așa în contra art. 65 a Reglementului, și cu toate protestațiile Adunării Obștești, au păstrat *poșlina* asupra grânelor, pentru că ea este lăsată în libera dispoziție a Măriei Sale Mihail Sturza V.V. și-i formează o a doua listă civilă. — Spre dezvoltarea dar a agriculturei și negoțului vitelor cari sunt cele de căpitenii izvoare a bogăției noastre naționale, trebuie desființate orice dări asupra exportației grânelor, vitelor și fabricatelor naționale.

31. *Reforma codicilor civilă, comerțială și criminală, și a procedurei lor.*

Reforma codicilor, deși cerută și de art. 426 din Reglement (și cu anume rostire ca aceasta să se facă de o comisie

mixtă, numită de guvernele îmbelor principate, spre a da amânduror ţărilor o singură şi aceeaşi legislaţie civilă şi penală), deabia au început în anii trecuţi, însă în chipul strâmt şi viclean care caracterizează sistemul şi toate îmbunătăţirile guvernului de astăzi. Deabia partea întâi a codicei civilă este pregătită, însă trebuie curăţită de adăugirile şi schimbările făcute de Măria Sa Domnul Mihai Sturza

Cea mai neapărată însă reformă este aceea a codicei criminale, care face ruşine epohei şi Moldovii. Procedura civilă şi criminală trebuie asemine radical prefăcută; căci colecţia ofisurilor şi deslegărilor judecătoreşti, publicată de Măria Sa Domnul Sturza, fără mai înainte încuviinţare a Obşteştii Adunări în contra art. 56 din Reglement, este numai un nomol de strâmbătăţi şi de interesuri particulare aduse la teorii de legiuiri generale.

32. *Întemeierea legilor de poliţie şi a aşezămintelor penintenţiare potrivite cu veacul.*

Starea de faţă a poliţiei întemeiată numai pe vroinţa şi interesul foncţionarilor însărcinaţi cu acest ram delicat a administraţiei şi mai ales jalnica şi neomeneasca trataţie a nenorociţilor închişi, lipsiţi de orice căutare şi lăsaţi în cruda dispoziţie a temnicerilor cer neapărat reforma sistemului de astăzi.

33. *O lege energică pentru săcarea corupţiei răspândită în ţară de către guverul de astăzi.*

Abuzurile care au adus ţara în ticăloasa stare în care se află astăzi, explică trebuinţa unei asemine legi.

34. *Înlesnirile comerţului şi libertăţii muncei prin: 1. promulgarea legilor de credit spre a asigura plătirea datoriilor fără eccepţie de persoane. 2. întemeierea unei bance naţionale şi de escontă, şi a caselor de păstrare. 3. aşezarea de şcoli profesionale. 4. deschiderea canalurilor şi drumurilor de comunicaţie. 5. regularea tarifurilor şi 6. mai ales desfiinţarea a orice beilicuri, cărături şi havalele, precum şi la drumuri publice etc., toată munca publică trebuind a fi făcută cu bani.*

Toate aceste îmbunătăţiri practice n-au trebuinţă de un mai departe comentar.

În privirea acestor mântuitoare instituții propuse de Partida Națională, nu în folosul său în parte, ci în folosul nației întregi, intitulații aristocrați de la sine și cu bucurie se leapădă de privileghiurile ce le au, sau prin moștenire, sau prin legile înființate și se primesc:

I. *A se oborî ori ce ranguri și privileghiuri personale sau de naștere.*

În țările românești nimic n-au fost moștenitor, afară decât proprietatea și numele familiei. Ca în toate staturile Orientului, *noblețea* este necunoscută; căci *boieria* nu însemnează decât funcție publică, la care fieștecare român poate ajunge după chiar legile de astăzi. Boieria deabia în timpurile noue au luat mersul unei *noblețe,* nepotrivită și contrară cu toate instituțiile țării. Boieria însă chiar astăzi nu poate câștiga decât prin slujbă cătră Stat și nu dă alt drit decât acel a elecției și a elegibilității, precum și a scutirii de bir, care asemine este numai un privileghiu personal. Boieria este dar personală, pentru că ficiorul de boier ce nu are rang nu se poate alege deputat, și fiii săi sunt birnici. Dritul de elecție și de eligibilitate păstrându-se și încă și întinzându-se, ear scutirea de bir ne mai putându-se păstra pentru nimene, la ce ar mai trebui rangurile de *Logofăt Mare, Vornic Mare, Spatar și Șatrar,* niște titluri săci, care de mult nu mai representează funcțiile la care era lipite. Ele, dar, astăzi trebuesc oborâte ca niște rămășiți a timpurilor feudale, și care odată, trecând granița, sunt necunoscute întregii Evropi și prin urmare nu procură titularilor nici măcar deșarta glorie ce prin tractiruri aduc încă cuvintele de ducă, conte și baron. Logofeții cei mari, vornicii, agii, banii, pitarii și alți asemine boieri de astăzi, pot fi, și vor fi și fără aceste tiluri, în capul nației prin cultura, bogăția și iubirea lor cătră patrie. Multă vreme, dar, vor avea încă spre a nu se teme de concurenție; singurul lucru ce le rămâne să facă este să păstreze prin *merit* aceea ce până acum au avut numai prin *privileghiu.* Rangurile dar, adăogim încă, ca niște jucării date numai deșertăciunii, trebuiesc desființate; căci a păstra o nobleță, o aristocrație acolo unde există, se înțelege; dar a o crea, la anul 1848, acolo

unde n-au fost niciodată, ar fi o prea mare nebunie, și de care românii vor ști a rămânea străini.

II. *A face parte la îndatoririle, sarcinile și dările statului, prin urmare a se supune la o contribuție generală, fieștecare în proporția facultăților și a averii sale.*

În vechea Moldovă, toți moldovenii lua de o potrivă parte la însărcinarea statului; toți plătea birul sângelui, toți contribuia la dările publice, Logofătul cel mare, cât și cel de pe urmă sătean, fieștecare după mijloacele sale. O singură excepție era făcută în favorul fonctionarilor mari a statului *pe câtă vreme era în foncții lucrative*, de la vel-logofăt la vel-stolnic, pentru că această scutire le era singura leafă. De-abia Domnul fanariot Constantin N. Mavrocordat, vroind a trage în partida sa pre boieri, adecă fonctionari, pentru ca mai lesne să poată împila poporul, oborî acest princip de dreptate și introduse clase privileghiate, adică scutire de bir. Pentru întâiași dată prin hrisovul său din mart 1737, se hotărî ca *„boierii de la Vel-Logofăt până la Treti-Logofăt, atât dumnia lor cât și fii dumilor-sale, nu numai când vor fi întru dregătorii, ce și lipsiți fiind, de dajde mazilească ce da pre an să fie slobozi și ertați"*, însă și aceasta, cu condiție *„pentru că de supt legăturile dăjdiei slobozindu-se și odihnindu-se, mai cu ferbinte sârgueală să se afle către slujbele și poroncile stăpânești"*.

Această excepție odată făcută, toate clasele înstărite au mijlocit a se folosi de ea; și astăzi toate greutățile și dările statului, în contra a orice dreptăți, razimă numai pe acel mai sărac, pe acel ce n-are a lui decât trupul său, adecă pe lăcuitorul sătean; numai acesta plătește pe Domn care nu știe de dânsul, pre administrator care-l fură, pre judecător la care niciodată nu cere dreptate, pre slujitor care-l ține supt bici, pre militar care n-are ce să-i apere, căci țăranul n-are nimic a lui supt soare, nici măcar bordeiul unde își odihnește obositele mădulari.

Atât dreptatea cât și epoha în care viețuim, nu mai puțin și chiar interesul bine înțeles a patriei, cer dar neapărat că să ne întoarcem la vechiul și mântuitorul princip a contribuției generale, pentru că numai din libera și deopotrivă desvoltare

a tutulor puterilor statului, și întrebuințarea lor spre folosul general, atârnă fericirea țării.

Obștesc și adevărat patriotism însă poate să fie numai acolo, unde patria își tratează fiii cu deopotrivă dreptate și dragoste, supuindu-i la aceleași îndatoriri și drituri.

III. *A jărtfi în folosul statului banii despăgubirii scutelnicilor, păstrându-se ca pensie numai acei pentru nevoieși, văduve și orfani.*

De-ndată ce rangurile și privileghiurile se desființează, de la sine cade și această despăgubire pentru un privileghiu trecut ș-apoi acest condei a budgetului, împărțit la mai multe sute, dă benefițianților un venit prea puțin însemnat, când întrebuințat întreg ar putea să aducă țării un folos mult mai mare.

IV. *A se desființa robia de pe pământul românesc cu despăgubirea numai acelora ce ar cere-o.*

Un stat constituțional cu robi ar fi o monstruozitate. Dezrobirea țiganilor statului și a monastirilor rostită de Obșteasca Adunare în anii trecuți trage de la sine și desrobirea țiganilor particulari; căci un principle nu poate să fie primit de bun pentru unii și aruncat de rău pentru alții. În seanța din 5 avgust 1746, Obșteasca Adunare a Țării Românești zicea: „că ea nu cunoaște mai greu și mai mare păcat decât a avea pre frații noștri cei întru Hristos, supt jugul robiei noastre, de vreme ce Sf. Evanghelie ne zice: Iubește pre aproapele tău ca însuși pre tine".

Ca următori dar acestii poronci nu trebuie să robim pre frații noștri. Căci robia n-au fost de nici un folos, ci încă un obicei de mare pagubă sufletelor noastre, rămasă fiind de la strămoși ca un blăstăm asupra capetelor noastre. Aceea ce dar cu mai mult de o sută de ani o zicea strămoșii noștri, nu vom zice-o și noi astăzi, în veacul luminilor, și am mai putea care răbda pata de a avea *robi* noi, cari vroim a fi o nație *liberă?*

V. *A se oborî boierescul și a se face proprietari pre toți gospodarii săteni, dându-se însă o dreaptă despăgubire vechilor stăpâni a pământului. Această despăgubire și modul ei se vor hotărî de*

cătră cea întâi Obştească Adunare aleasă după noul chip arătat la art. 3 a reformelor de mai sus.

Puterea şi fericirea unui stat se află în puterea şi în fericirea mulţimei, adecă a naţiei. O naţie însă care numără numai trii mii de oameni, înzestraţi cu drituri şi averi, singurii adevăraţi cetăţeni, nu merită acest nume. Moldova însă n-are mai mulţi cetăţeni; căci toţi ceilalţi cari peste aceşti trii mii de privileghiaţi şi până la un milion şi jumătate formează populaţia ţării sunt numai nişte lăcuitori desbrăcaţi de toate driturile, de toată bună-starea materială şi intelectuală şi supuşi numai dărilor şi greutăţilor ţării. Lăcuitorii săteni sunt mai ales în cea mai ticăloasă stare, nefiind decât nişte instrumente de muncă în mâinile guvernului, a proprietarilor şi a posesorilor de moşii, în practică lipiţi încă pământului, pre care de sute de ani îl lucrează în folosul altora, şi prin urmare întorşi la vechea *vecinătate*.

În toate reformele bune sau rele câte s-au făcut până acum pentru ţară în timpurile mai noue, nimică nu s-au statornicit pentru această numeroasă şi nenoroită clasă, nădejdea şi puterea patriei; ba încă Reglementul, în loc de a-i îmbunătăţi, i-au asprit şi mai mult ticăloasa soartă. *Omenirea, dreptatea, interesul ţării şi chiar interesul proprietarilor de moşii* cer dar neapărat îmbunătăţirea radicală a acestii stări, prin desfiinţarea boierescului şi prefacerea ţăranilor în mici proprietari, dându-li-se pământurile pre care le-au înrodit cu sudorile lor. *Omenirea,* pentru că nu este ominesc ca omul să expluateze pre om, ca cei mulţi să fie instrumentele de muncă a celor puţini şi ca un popor întreg să-şi jărtfească vieaţa în folosul unora, în contra principelor Evangheliei şi a adevăratei libertăţi. *Dreptatea,* pentru că desfiinţând boierescul şi întemeind proprietatea între lăcuitorii săteni ar fi a îndrepta crudele strâmbătăţi a veacurilor trecute. Este istoriceşte dovedit că, în timpurile din început, mai fieştecare român era proprietar, şi că numai sila şi puterea celor mari au desbrăcat pre o mare parte din săteni de pământurile şi de chiar libertatea lor[5]. *Interesul ţării,* pentru că proprietatea

[5] Vezi anaforaua obşteştii Adunări a Moldaviei din 1817, pentru felul proprietăţii în ţeară în vechime. Şi *Magazinul Daciei,* t. 2, p. 229.

este cel mai puternic instrument de civilizație, și dacă vroim serios să ne civilizăm țara, trebuie să avem mulți proprietari. Numai o țară ce are mulți proprietari este tare; căci numai acolo unde este răspândit *iubirea pământului*, este răspândit și *iubirea patriei*. Astăzi însă, pentru ce țăranul și-ar iubi și și-ar apăra o patrie, unde el n-are nici un drept, ci numai îndatoriri și sarcine? *Interesul particular a proprietarilor*, pentru că pragmatic se poate dovedi că desființarea boierescului nu numai n-ar împuțina, dar încă în curând ar spori prețul pământului, prin înmulțirea populației și libertatea muncii; și că, prin urmare, o falce le-ar da un venit mai mare decât astăzi le aduce două fălci; pentru că este știut că munca liberă îi mai roditoare, decât munca silită, adecă boierescul, și pentru că, în sfârșit, proprietarii s-ar vedea scutiți și de multe îndatoriri ce au cătră muncitori, spre pildă de a-i hrăni în vreme de foame, de a le plăti birul în timp de lipsă etc. În tot felul dar, boierescul trebuie desființat, ca rămășiță a robiei, ca contrar veacului, ca însărcinător și pentru acel ce-l face și pentru acel ce se folosește de el și însfârșit ca înlesnitor asupririlor și arbitrarului și prin urmare, exerțând o înrâurire asupra caracterului, vredniciei și moralității lăcuitorilor săteni, puterea cea mai mare a unui stat. Boierescul este desființat în Transilvania, Bucovina și Țara Românească; cum dar decât prin silă s-ar mai putea ținea în muncă pre românul din Moldova, când el vede pre frate-său din învecinatele țări liber și bucurându-se de toate driturile cetățenești? Sila însă n-ar face decât a înrodi sămânța de ură ce începe a se răspândi asupra *stăpânilor* de moșii. De datoria dar și de interesul acestora este ca să depărteze primejdia, ca nu din eccesul numai a răului să easă binele; ear întâmplările din Galiția să le slujească de o cumplită și mântuitoare pildă. Astăzi mai toată Europa au oborât munca silită numită robotă, clacă, boieresc, sau cu orice altă numire. Chiar în Turcia, și anume în Bosnia, avgustul nostru suzeran au desființat-o. Cum dar numai Moldova ar putea să se împotrivească acestii reforme adevărat europeană, tocmai Moldova, pentru care din pricina învecinării cu Bucovina și Transilvania, desființarea boierescului și apropriația țăranilor este o chestie de siguranție publică, de pace, de vieață

însfârşit, şi care prin urmare trebuie hotărâtă cât mai în grabă? Căci nimene din acei ce vroiesc binele ţării, nu ignorează că timpul face necontenit mai grele de hotărât chestiile ce sunt deapururea prelungite pe altă dată. *Pacinica* dar hotărâre a chestiei, *apropriaţiei ţăranilor astăzi* încă uşoară, într-un an va fi mai grea, şi în doi, va fi cu neputinţă. Ea astăzi atârna încă de la noi; să luăm dar sama ca în curând să nu se hotărască făr de noi, şi cu vărsare de pâraie de sânge!

Pe lângă toate aceste radicale instituţii, singurele care ne pot regenera patria, apoi Partida Naţională mai propune una ca cununa tuturor, ca cheia bolţei fără care s-ar prăbuşi tot edifiţiul naţional; aceasta este *Unirea Moldovii cu Ţara Românească*, pe temeiul punturilor de mai sus, şi care se vor putea modifica de către Adunarea Obştească Constituantă a îmbelor ţări unite; o *Unire* dorită de veacuri de toţi românii cei mai însemnaţi, a amânduror principatelor; o *Unire* pre care, după spiritul timpurilor, cu armele în mână au vroit să o săvârşească Ştefan cel Mare şi Mihail Viteazul, carele şi ajunse a se intitula: *Cu mila lui Dumnezeu Domn Ţării Româneşti, a Moldovii şi a Ardealului*. Pregiudeţele veacului şi intrigile străinilor până acum au stavilat această Unire. Astăzi însă împregiurările ne sunt mai favorabile ca să putem realisa aceea ce strămoşilor noştri le-au fost cu putinţă numai de a dori. Pregiudeţe şi antipatii naţionale nu mai sunt de mult între noi. Chiar străinii n-ar putea cu drept a ne fi contrari, fiind că acestă unire n-ar jicni driturile nimănui. Turcia este acum deplin convinsă că deosebindu-se de timpurile trecute şi de părinţii lor, românii de astăzi au viea dorinţă şi este de interesul lor, de a fi strâns uniţi cu Imperia Otomană şi că singura lor mântuire este de a se ţinea supt egida integrităţii Turciei, închizăşluită de marele puteri a Europii. Unirea Principatelor, întărindu-le pre aceste, ar întări însă şi legăturile care le lipesc cătră puterea suzerană; şi earăşi numai legăturile cu această din urmă pot să facă pre români puternici prin neatârnarea Turciei care închizăşluieşte pre a noastră. Căci Turcia prin dritul suzeranităţii sale este îndatorită a ne apăra şi libertatea noastră.

Cât pentru Rusia, chiar în imputările și amenințările ce face românilor prin depeșa sa din 19 iulie trecut, ea tot se întemeiază pe vechile tractaturi; prin aceasta însă, ea nu numai că nu slăbește, dar încă întărește driturile românilor, căci tocma pe tractate și acestii se întemeiază spre a reclama *autonomiea lor* și dritul de a-și uni țările. În zadar depeșa ministerială zice că Principatele *nu pot să-și prefacă regimul administrativ, fără încuviințarea îmbelor Curți, de vreme ce au îndatoriri positive atât către puterea suzerană, cât și către puterea protectriță;* căci articolul 5 a tractatului de Andrianopol, pe care Rusia însuși își întemeiază reclamațiile, prin chiar cuvintele sale, cunoaște românilor vechile capitulații și, prin urmare și cea întâi condiție a acestora, adecă dritul autonomiei.

„Fiind că principatele Moldova și Țeara Românească, zice acest articol a tractatului, în urma unei capitulații s-au pus supt suzeranitatea Înaltei Porți, *și fiindcă Rosia* au chizășluit fericirea lor, s-au hotărât ca ele să ție toate privileghiile ce li s-au fost învoit sau *prin capitulațiile lor*, sau prin tractaturile închiate între aceste două imperii, sau prin hatișerifurile slobozite în deosăbite vremi etc."

În zadar, asemine, aceastași depeșă face românilor o crimă din dorința lor de a-și împreuna țările zicând că Rosia *nu poate erta de a vedea în locul îmbelor principate* ivirea unui nou stat etc. La aceasta va răspunde earăși Rosia, adecă chiar Reglementul făcut de ea și pre care ea astăzi voește prin baionete a-l impune românilor. În adevăr, acest Reglement, făcut după instrucțiile sale, supt prezidenția unui amploiat al său, redigat de oameni aleși de ea, singur invită pre români de a se uni, rostind lămurit că nouăle instituții nu li s-au dat decât spre a pregăti și a aduce în împlinire această unire. „Începutul, religia, zice Reglementul Moldovei, Art. 425, Cap. IX, obiceiurile și asemănarea limbii lăcuitorilor acestor două principaturi, precum și trebuințele a îmbelor părți, cuprind din însuși descălecarea lor elementurile *nedespărțitei* Uniri care s-au împedecat și s-au întârziat de întâmplătoarele împregiurări. Mântuitoarele folosuri a rodului ce s-ar naște din întrunirea acestor două nații sunt netăgăduite. *Elementurile întrunirei moldo-românilor se află așezate prin acest Regle-*

ment, prin asemănatele temeiuri ale administrației acestor doă Țeri". Așa dar, chiar când românii n-ar fi gândit la folosurile ce le-ar veni prin unirea Principatelor, acest articol ar fi fost îndestul spre a-i lumina despre adevăratele lor interesuri. Tot acest articol este cel mai bun răspuns, cea mai mare desvinovățire ce ei pot face la imputările depeșei din 19 iulie. Ei dar lasă ministeriului împărătesc a Rosiei de a explica contradicția manifestă ce este între acest articol a Reglementului din 1830, opera sa, care singură ne sfătuește *Unirea Principatelor*, și între depeșa sa din 1848, care din această unire ne face o crimă.

Aceste sunt singurele mântuitoare instituții care pot introduce în Principate liniștea, pacea și bunăstarea materială și intelectuală, și, prin urmare, a le aduce *acea fericire pre care Rosia au închizășluit-o românilor în fața Europei*.

Turcia, prin mai multe dovezi, ne-au arătat că nu ne este contrară; în adevăr, ea simțește că este atât interesul său cât și al nostru, ca România să fie tare și neatârnată în cele dinlăuntru și aceasta au declarat-o prin mai multe acte publice. Eată ce zice unul din cele mai luminate organe a sale, „Jurnalul din Constantinopol", din 26 iunie trecut: „În Valahia și Moldavia, Curțele suzerană și protectriță au trimes fieștecare un comisar extraordinar, spre a se încredința acolo de starea lucrurilor și a liniști duhurile, precum și a întări, dacă ar fi trebuință, driturile ce ele au din tractaturi". Noi nu socotim că ar rezulta din misia representanților îmbelor Curți ceva care să fie în opoziție cu interesele Principatelor și duhul convențiilor. *Epoha noastră are de cel întâi caracter triumful dritului asupra tăriei* și se deosebește prin aceasta însuși de timpurile de mai înainte. Este statornic că înaintea unei buni dreptăți, dritul celui mai slab are tot aceeași putere ca și dritu celui mai tare. Dar aice nici nu este locul de a pomeni acest adevăr: nimene negreșit, nu-l tăgăduește. Turcia, care se arată liberală acolo unde suveranitatea sa este plină și întreagă, n-are, după cum știm, cea mai mică dorință lucrând ca Curte suzerană, adecă cu un mai mic grad de putere, de a se depărta de la fireasca sa dreptate. În Turcia și în Principaturi este această convicție intimă și foarte mântuitoare, că

adecă dacă păstrarea legăturilor ce sunt între Turcia și principaturi este trebuincioasă acestora din urmă, neatârnarea lor nu este mai puțin trebuitoare celii dintâi; și din această convicție isvoresc neapărat relații nu numai de prietenie, dar încă de dreptate, care sfătuiesc de a întări necontenit și nu de a slăbi tot ce ține la existența staturilor tributare și la securitatea puterii suzerane. A încheia din această dreaptă aprețiație, că Turcia nu poate, nici nu trebuie să se împotrivească la îmbunătățirile ce Principatele judecă folositor de a introduce în legile lor, este un lucru ușor și logic. Turcia nu are drit și încă mai puțin interes de a se împotrivi la aceste și când ea au învățat atâta și învață în toate zilele a estima cât prețuește neatârnarea staturilor, negreșit că nu ea tocma ar putea avea ideea de a o jigni cât de puțin. — Nu este asemine de socotit, urmează acelaș jurnal, că aceea ce curtea suzerană nu va face se va face de către Curtea protectriță. Driturile aceștia sunt mărginite, ca și driturile celeilalte, prin deosebitele tractate ce formează temelia Constituției de acum a Principatelor. Caracterul ei, chiar, arată natura misiei sale. Dacă vreo putere oricare ar vroi să strâmtoreze sau să împuținеze neatârnarea lor, sau să exerceze asupra lor o apăsare care ar fi primejdioasă intereselor lor, după cererea ce i s-ar face de ele sau de una din ele, ar avea loc întrebuințarea protecției sale. Ce noi zicem de Curtea protectriță, vom zice-o încă mai bine de Curtea suzerană, căria codica națiilor dă o superioritate de drit și prin urmare o datorie de obligație mai mare. Acția îmbelor Curți privește mai mult *primejdiile din afară ce ar putea să amerințe Principatele, decât direcția din lăuntru* a trebilor lor. Aceasta se dovedește lămurit din actul anexat la articolul 5 din tractatul de Andrianopol iscălit la 1829 și în care este zis, pentru ceea ce privește Moldo-Valahia: „Că Domnii vor ocârmui slobod pentru tot ce se atinge de trebile din lăuntru a țării și că ei nu vor fi opriți în ocârmuire prin nici o poruncă împotrivitoare driturilor lor".

Această stipulație este potrivită cu dritul gintelor. Eată ce zice întru aceasta Vatel: „Un stat slab care pentru siguranția sa se pune sub protecția unui mai puternic și se îndatorește, spre recunoștință, la mai multe îndatoriri în echivalentul

acestii protecții, fără însă a se desbrăca de guvernul și de suveranitatea sa, prin aceasta nu contineşte de a figura între suverani, ce nu cunosc altă lege decât dritul gintelor".

Aceste drepte considerații întemeiate pe adevărata stare a lucrurilor, pe duhul tractatelor și pe dritul gintelor, arată îndestul care sunt driturile, datoriile și rolul Rosiei cătră Principatele româneşti.

Nu este însă de prisos de a adăogi și următoarele facturi, trase din nepărtinitoarea istorie:

A fost o vreme când Valahia și Moldova, deşi de sute de ani puse de bunăvoie supt suzeranitatea Înaltii Porți, păstra încă mai toate libertățile ce li fuseseră asigurate prin tractatele lui Mircea și a lui Bogdan. Amândoă țările avea deplină neatârnare, ocârmuiri și Domni naționali, hotarele, instituțiile și religia sfânt respectate, și în sfârşit toate driturile și înșușirile a doă staturi suverane destul de puternice, pentru ca alianța lor să fie căutată de cei mai mari monarhi a Europii. Împăratul Germaniei și Țarul Rosiei rivaliza spre a dobândi prieteşugul și cooperația acestor principate, ocârmuite de Domnii Constantin Brâncoveanu și Dimitrie Cantemir. Aceasta era la anul 1711, când Petru cel Mare se hotărî de a pune în lucrare *planurile sale de cucerire asupra Turciei*. Spre aceasta el propusă și făcu tractaturi cu Valahia și Moldavia și războiul fu declarat Înaltii Porți. Moldova, fericită și bine organisată după mărturisirea a însuși reformatorului Rosiei[6], se jărtfi pentru coreligionarii săi. Pacea însă cea de la Prut fu totuşi închiată. Sute de familii din cele mai întâi a țării, cu Domnul Cantimir, jărtfe a râvnei lor, își părăsiră patria; și îmbele principaturi fură lăsate de către Petru cel Mare nenorocitei lor soarte. Atunce Turcia, spre a le pedepsi de plecarea lor către o imperie străină, le dedu (mai ales pre Moldova), în prada tătarilor, le călcă în picioare vechile tractaturi, le încungiură hotarele cu cetăți turceşti zidite pe pământ românesc, cu bani și cu muncă românească, tăiă pe Domnul Brâncoveanu cu toată familia sa (căci Cantemir era fugit) și puțin lipsi ca Principatele să se prefacă în

[6] *Chronica* lui Ioan Neculce, pag. 348.

pașalâcuri. Umbre de Domni fură păstrați, însă și aceștia numiți numai dintre grecii Fanarului; căci, de la 1711 domni pământeni nu se mai suiră pe robitele tronuri a Moldovii și Valahiei*. Așa aceste nenorocite țări, cu perderea celor mai mari și sfinte drituri, plătiră cea întâi alianță a lor cu Rosia ortodoxă!

O mai bună răsplătire românii nu avură pentru celelalte a lor îndelungate și dureroase jărtfe cătră Rosia, în războaiele ce aceasta au mai avut cu Turcia, într-un timp de aproape de un veac. — *În a doua campanie*, de la 1736 pân la 1740**, când feldmareșalul *Miunih* intră în Moldavia, țara cu Mitropolitul în cap îi eși înainte, primi armia rosiană ca o armie de frați, o hrăni ani întregi, o spori cu trupe românești și-i dădu însfârșit ajutor și ospitalitate. Când însă se închiă pace, mitropolitul Anton și cu alte sute de familii fură din nou siliți a-și părăsi turma și țeara. Ear Moldova fu eară și lăsată pradă răsbunării Turciei, fără nici o apărare din partea Rosiei, căci Miunih în retragerea sa, spre răsplătire, se mărgini a da Iașii în jaful oștenilor sei, amerință orașul cu foc, dacă nu i s-ar da o noă somă de bani, luă spre aceasta pre caimacamii țării în fere pâră la Hotin și, când trecu Nistrul, „au trimis, zic istoricii contimpurani, de au robit mulți oameni din ținuturile Hotinul și Cernăuții și-i împărăția ca pe dobitoace; unii lua bărbații, alții femeile, alții copiii, și-i vindea unii la alții fără leac de milă, mai rău decât tătarii“[7].

În *a trie campanie* de la 1769 până la 1774, românii au dat Rosiei aceleași dovezi de credință și de ajutor, prin arme, oameni, proviant; ei au împreună-lucrat atât de mult cu oștile împărătești în contra Turciei, încât Înalta Poartă, spre pedeapsă, prin o fetvà a marelui muftiu au dat Moldova și Valahia în prada oștilor sale, dându-le voie să jăfuiască, să ardă, să taie fără îngrădire. — Imperatrița Ecaterina, prin manifestul său din 16 dechemvrie 1769, cetit de șese ori prin

* În Țara Românească domniile fanariote încep în 1715 (D.B.).

** De fapt: 1739 (D.B.).

[7] Engels *Geschichte der Moldau*, p. 300, și *Cererile Feldmareșalului Münich*, în Neculce, pag. 450, etc.

bisericile românești, făgăduise statornic că va apăra în veci Principatele *despre Turci*. Pacea de la Kainargik s-au făcut însă; suveranii Moldovii și Valahiei s-au întors Turciei ca răsplătire pentru pustierea țărilor și pentru păraiele de sânge românesc vărsat pentru Rosia; și o a triea oară mii de moldoveni, comprometați, își părăsiră patria lăsată răsbunării Turciei și din nou desbrăcată (cu toată protecția Rosiei, și numai din pricina Rosiei) de puținele drituri ce-i mai rămăseră nejicnite; și ce este mai mult, cu toate cererile mitropolitului și a Obșteștii Adunări pentru integritatea Moldovii și cu toată protestația a Domnului Ghica V.V., carele pe urmă spre pedeapsă fu și omorât, Rosia smulsă Bucovina și o dădu ca dar aliatei sale, Austriei.

Rosia au întreprins asupra Turciei *a patra campanie*, acea de la 1787 pân la 1791***. În vreme când cei mai însemnați boieri a Moldovii și Valahii, jărtfe a simpatiei lor pentru Curtea de S.-Petersburg era unii desbrăcați de averile lor și alții prin poronca Sultanului închiși în insulele Arhipelagului, în mănăstirile Bulgariei și a Atosului, în Albania și în temnițile Constantinopului[8], amândouă țerile suferia toate greutățile unui răsboi cumplit, fiind teatrul a sângeroaselor lupte dintre austro-ruși și turci. Pacea de Iași se închiă, fără însă să aducă patriei noastre vre-o fericită prefacere. Biata țeră, pustie și prefăcută în cenușă, fu întoarsă Turciei cu oareșecare inchizășiuiri, care niciodată nu s-au păzit; căci atât Moldova cât și Valahia, tocma pentru râvna lor pentru Rosia, au urmat a se trata de către Înalta Poartă ca niște țări haine pururea gata, precum din nenorocire au și fost, de a se uni cu Imperia coreligionară, în contra Suzeranului lor.

O *a cince campanie* se deschise asupra Turciei, acea de la 1806 pân la 1812. Cine ignorează, căci faptele sunt mai contimpurane, toate nenorocirile, toate greutățile, toată pustiirea ce Principatele, și mai ales Moldavia, au pătimit în acest crunt răsboi care n-au ținut mai puțin decât șese ani. Ușurarea însă și răsplătirea, la încheierea păcii de București,

*** În realitate: 1792 (D.B.).
[8] Fotino, *Istoria Daciei*, t. 2, p. 360, și t. 3, p. 376.

fu luarea a jumătate de Moldova de către acea putere protectriță, pentru care românii s-au fost jărtfit în atâtea rânduri. Besarabia se întrupă cu Rosia și puțin era ca proprietarii moldoveni să se vadă lipsiți de chiar moșiile ce le rămăseseră din a stânga Prutului. Au trebuit bunătatea personală a Împăratului Alexandru, pentru ca să le lase această mângâiere pentru înjumătățirea patriei. Încorporația însă a Besarabiei este cel mai bun răspuns la depeșa din 19 iulie, care zice că: *„Trecutul răspunde pentru vremea de față. Mai mult decât o dată în timpuri de mai înainte, noi (Rosia) am ocupat totul sau o parte a Principatelor, și credincioși parolii ca daserăm despe aceasta mai înainte, noi le-am deșertat deîndată ce s-au împlinit condițiile ce am fost pus pentru retragerea noastră"*.

Aceasta este numai scurta descriere a jărtfilor făcute Rosiei de către români, de la Petru cel Mare și până la epoha cei de pe urmă campanii asupra Turciei din 1828. A tăgădui aceste jărtfe, ar fi a tăgădui însuși istoria. Însă spre a nu fi învinovățiți de ră credință, trebuie să arătăm și *folosurile protecției*, de când aceasta s-au asigurat Principatelor. În adevăr, prin tractatele din Kainargi, Iași, București și Akerman, Rosia dobândind dritul *de a apăra aceste țări despre asupririle Turciei* (căci aceasta numai este prințipul și datoriea protecției) ea, în mai multe rânduri, au reclamat ca Poarta să puie oareșcare îngrădire sistemului său de a sărăci cu totul Moldova și Valahia, — am văzut din ce pricină. Așa marele vizir, după cererea cabinetelor de S. Petersburg și de Viena[9]

[9] *Tableau de la Valachie et de la Moldavie* par Wilkinson, traduit par M. de La Roquette, p. 355. — Depeșa Contelui de Nesselrode din 19 Iulie seamănă a vroi să depărteze mijlocirea de orice Puteri europene în chestia Principatelor românesci. Lăsând a vorbi că tus-cinci marile Puteri, cari au garantisat integritatea Imperiei otomane, prin însuși tractatul de la Londra au dritul și datoria de a apăra Moldova și Valachia ca Staturi ale Înaltei Porți, dar apoi și trecutul ne dovedesce că Franța, Anglia, și mai ales Austria au intervenit ades în favorul românilor lângă Curtea suzerană. Împăratul Austriei cunoasce Moldova și Valachia ca principaturi autonome, căci ca mare Princip al Transilvaniei are tractaturi încheiate de-a dreptul cu Domnii acestor țeri, și anume din 1638 și 1685. Acese tractaturi sunt și astăzi în putere, fiind întărite prin fermanul Porței din 1786 și pacea de la Șistova din 4 August 1791. În puterea

au slobozit la 1783 un sened care oboria mai multe abuzuri; la 1802 sultanul au mai dat un hatișerif împărătesc care cunoștea eptaetiea Domnilor, desființarea birurilor nelegiuite, necalcarea hotarelor și mijlocirea consulilor rusești, la întâmplare când Poarta sau Domnii ar călca dreptățile Principatelor. Convenția de Akerman au mai sporit încă aceste privileghiuri. După aceste s-ar crede că Principatele câștigară mult prin asemine închizășluiri și că dacă ele nu redobândiră vechile lor drituri, dar măcar buna-starea din lăuntru a lor înflori. Pentru ce însă simpla expunere a factelor dovedește cu totul din protivă? Moldova în vremea protecției au perdut Bucovina și Besarabia. Valahia, cu toată protecția, fu necontenit călcată de pașii mărginași. Domnii, deși prin tractaturi asigurați că nu vor putea fi destronați fără vină dovedită și fără știrea ministrului rusesc, totuși fură schimbați pe an și pe lună, ca niște simpli funcționari turcești. Cât pentru starea din lăuntru a Principatelor, cu toată privighierea *consulilor-censori a Rosiei*, abuzurile ajunseseră la sistemă și ticăloșia nu mai avu margini. Cu toate stipulațiile dobândite de Cabinetul de San Petersburg în favorul românilor, birurile se împlinia de opt ori mai mult decât era legiuite: Adunările Obștești era numai niște nume deșerte; podvozile domnești, zaherelele pentru Constantinopol, havalelele și beilicurile de salahori pentru cetățile turcești, cherestelele pentru admiralitate, toate aceste în oposiție cu hatișeriful din 1802 își urma neîngrăditul lor drum. Veniturile publice era lăsate în libera dispoziție a Domnilor, fără nici un control, toate posturile publice se vindea zioa mare; eforiile scoalelor,

tractatelor din 1638 și 1685, neguțătorii și mai ales păstorii transilvăneni au deosebite folosuri în Principate; tot în puterea acestora, Austria este îndrituită de a avea starostii prin deosebitele scaune ale ținuturilor, ș.a. (Engel, *Geschichte der Walachei*, 2, Theil, p. 53). La 1788 Moldova a cerut formal apărarea Austriei. — La 1821 Principatele s-au deșărtat de armiile otomane, după cererea Angliei. Asemenea și mai la toate tractatele dintre Rosia și Poarta otomană, precum și la hotărârea intereselor Principatelor, Austria și Anglia mai ales au făcut parte importantă. Prin urmare existența politică a Valachiei și a Moldaviei este cunoscută și de alte Puteri, iar nu numai de Rosia.

a caselor bine-făcătoare și spitalurilor se prefăcuseră în izvoare de chivernisală și câte alte asemine abuzuri, care aduseră mai ales pre lăcuitorul sătean la nevoia de a-și părăsi bordeiul spre a se face hoț sau a bejeni în Turcia. Neorânduiala și ticăloșia era în toate[10]. Eată starea Principatelor supt auspițiile protecției rosienești de la 1774 și până la 1828, căci toată isprava stăruinților ei se mărgini numai în niște deșerte stipulații pe hârtie care în faptă nu se păzíră niciodată.

În asemine împregiurări nenorocite se deschisă a *șesea* campanie asupra Turciei, acea de la 1828 și care pentru Moldavia și Valahia, prin ocupația militară, se prelungi pân la 1834. Suferințele românilor și jărtfile făcute de ei Rosiei în aceasta de pe urmă campanie, au întrecut pre toate cele din veacul trecut. Este cu neputință de a da măcar o slabă idee despre ticăloasa stare a Principatelor în anii 1828 și 1829. Întreaga sărăcie a lăcuitorilor și totala pustiere a țerii, aceste fură rezultatul greutăților de a ținea o armie de mai mult de 200 000 soldați și a biciului ciumei și a holerii, aduse de către oștiri — una de la Sud și alta de la Nord. Răul era atât de mare, încât însuși generalul Kiselef, numit prezident plenipotent a Moldo-Valahiei, nu-l putu tăgădui în cuvântul ce făcu boierilor Țării Românești în 14 noemvrie 1829. Au trebuit îndelungați ani, nespusă feconditate și enumăratele izvoare a acestor provincii, pentru ca ele să-și poată vindeca ranele și a se întoarce la starea lor de mai înainte.

Cu toate aceste, românii luară parte vie la războì și sângele lor, mai ales în Valahia mică, cursă în toate luptele dintre ruși și turci; căci toți aveam încă încredere în făgăduințele Rosiei și cu bucurie ne jărtfiam țeara, viața și averea, așteptându-ne răsplătirea la închierea păcii. Această pace mult dorită se și făcu la Andrianopol în 2 septemvrie 1829. Rosia astă dată se arătă dreaptă și umană. Prin poron-

[10] Acest trist tablou nu poate fi învinovățit de exagerație, din potrivă el este slăbit din altul mult mai grozav și care este făcut de un partisan entusiast al Rosiei, în scrierea: *La Principauté de Valachie sous le Hospodar Bibesco,* par B.A.***, ancien Agent diplomatique dans le Levant (?), Bruxelles 1847, pag. 14 et 15.

ca M.S. Împăratului Neculai, plenipotenții săi, în condițiile păcii, fură cu o deosebită luare-aminte pentru driturile Principatelor. Prin art. 5 a tractatului și prin un act osăbit, Rosia și Turcia cunoscură și întăriră Principatelor *Capitulațiile* prin care aceste s-au fost pus supt suzeranitatea Înaltii Porți, *toate privileghiile și slobozeniile* ce li s-au fost învoit atât prin capitulații cât și prin tractatele închiate între îmbele imperii sau prin deosăbite hatișerifuri și prin urmare o deplină siguranție, o administrație națională neatârnată, libertatea comerțului, alegerea Domnilor pe vieață și cu primirea generală a lăcuitorilor, nevătămarea pământului Moldovii și Valahiei de către oștirile turcești, înturnarea către aceste țeri a cetăților și a locurilor de pe malul stâng a Dunării ocupate de către turci, învoire ca guvernele românești, *ca unele ce au toate driturile unei neatârnate din lăuntru administrații,* să așeze un cordon de sănătate și carantini despre Turcia și să aibă oști regulate, a cărora număr să se hotărească de către Domni cu respectivele lor Adunări, după temeiul vechilor pilde, desființarea a tuturor dărilor în natură către Poartă, precum: zaherele, cherestele, salahori și alte havalele, în locul acestora hotărârea unui simplu bir (după principiul vechilor capitulații) și în sfârșit dritul de navigație cu steagul și pasaporturi naționale[11]. Și după toate aceste, *Rosia închizășluia fericirea Prințipatelor;* și M.S. Împăratul Neculai, prin vestitul său Manifest din 19 septembrie 1829, arătând Europii bine-facerile nouei păci, făcea și românilor ca o dreaptă răsplătire a jărtfelor lor de un veac, această personală și solanelă declarație: *„Îngrijirea noastră s-au întins asemine asupra soartei noroadelor de o religie cu noi, supuse stăpânirei otomane. Vechile privileghiuri ale principatelor Moldovii și Valahiei au luat formală întărire și fericirea lor s-au statornicit prin nouă folosuri“.*

Cu bucurie ne oprim ochii asupra acestii epohe care se părea a răsplăti îndelungatele acte de râvnă și credință a părinților noștri către Rosia. La închierea păcii, la asemine

[11] Aceste închezășluiri sunt scoase din cuvânt în cuvânt din art. 5 al tractatului de Adrianopole și actul separat adăogit către el în privirea Principatelor.

avguste făgăduințe, entuziasmul și recunoștința noastră era fără margini, și după numele lui Dumnezeu, numele Împăratului Neculai era cel mai adorat între români!

Reforma abuzurilor veacului trecut, vindecarea rălelor războiului săvârșit, organizarea și prin urmare regenerația Principatelor fură încredințate contelui Kiselef, care și-au lăsat o neștarsă aducere aminte în inimile românilor. La apelul făcut de acest nobil bărbat, toți alergară spre a contribui la renașterea patriei. Toți jărfiră interesul particular, privileghiurile și driturile moștenite. Răii se făcură buni și în binefăcătoarele sale planuri, prezidentul plenipotent nu întâlni pretutindene, de la stările cele mai înalte până la cel mai înjosite, decât abnegație și râvnă. Societatea dar în curând se reorganisă. Românii nu fură ingrați; ei încă astăzi fac un apel la suvenirele generalului Kiselef; aducă-și inima sa aminte de viile păreri de rău care i-au întovărășit purcedera din Principate la anul 1834. Recunoștința către monarhul Rosiei era atunce asemine generală în țară, căci toți românii avea încredere în viitorul patriei lor, a căria fericire se închizășluisă atât de solanel.

Pentru ce însă această măgulitoare încredere se perdu în curând, pentru ce toate nădejdiile de fericire se nimiciră, pentru ce toate închizășluirile tractatului de Adrianopol nu izbutiră decât la asuprire, la abuzuri, la corupție și la o obștească nenorocire? Pentru ce, însfârșit, binecuvântările s-au schimbat în blăstămuri și românii cari la 1830 era atât de recunoscători protecției, astăzi o resping ca o cumplită nenorocire ce atârnă pe țara lor? Vina nu este a românilor, ci a acelora cari dintr-o mântuitoare *apărare* au făcut o nesuferită *apăsare!*

Bunele cugetări ce prezidară la redacția articului al 5-lea a tractatului de Adrianopol în curând se retraseră și driturile asigurate românilor prin acelaș articol se călcară de către aceeași putere care le închizășluise. Reglementul Organic, care prin actul separat a tractatului se impunea Turciei ca expresia *dorinților celor mai de frunte lăcuitori a Principatelor,* se redigă după instrucții străine, de foncționari ruși, sau de oameni aleși de guvernul rusesc și revizia sa de cătră Adunările

Obștești se făcu sub auspițiile baionetelor. În curând ca capăt unei asemine libere Constituții se punea fatala adăogire[12] *ca pe viitorime orice schimbare Domnul ar vroi să facă în Reglementul Organic nu va putea să aibă loc, nici a se pune în lucrare decât după înadinsă împuternicire a Înaltii Porți cu împreună unire a Curței Rosiei*, articul care anulează deodată toată autonomia recunoscută Principatelor, nu mai târziu decât prin tractatul de Adrianopol, și care (însușind și Rosiei deopotrivă drituri cu Turcia) jicnește și driturile de suzeranitate a Înaltii Porți, când aceasta nu s-au îndatorit a cunoaște aceste instituții, decât cu condiția lămurită adecă: *numai în atâta încât pomenitele regulamenturi nu vor face vreo atingere dritului suzeranității Înaltii Porți.*

Însă acestași Reglement, bun rău cum era, trebuia respectat și de unii și de alții. Tractatele de Akerman și Adrianopol hotăresc ca Domnii să se aleagă de către țară și capul I al Reglementului prescrie chipul alegerii. Rosia însă ea cea întâi călcă aceste legiuri și prin un nou tractat (din 29 Ghenarie 1834 închiat la Sanct-Petersburg) stipulează că: *Domnii Moldovii și Valahiei se vor numi de către Curți numai pentru astă dată și ca un caz cu totul particular*. Așadar Rosia singură dă

[12] Generalul Kisselef, în ediția Reglementului Valachiei din 1832, nu îndrăsni a cuprinde acest fel de adaus, cum îl numesce vestita anafora a Obştescii Adunări a Ţerii-Românesci din 21 Iulie 1837 (vezi în „Foaia pentru minte, etc.", anul 1848, No. 29). Acest adaus s-a impus Adunării abia la 1837 prin un ferman al Sultanului, după cererea Ministrului rusesc. Vezi mai sus citata scriere: *La Valachie sous le Prince Bibesco,* p. 45. Autorul acestei broşuri, care sub numele de B.A. *** ascunde pe unul dintre cei ce au făcut parte mare la redacţia Reglementului, singur mărturiseşte chipul cum această constituţie se compunea, liber de cei mai de frunte locuitori ai ţării: Canţelaria diplomatică a generalului Kisselef, zice el, p. 30, prefăcea articol după articol lucrările Comitetelor. În Moldova, Reglementul în ediţia românească până acum încă, din porunca Rosiei, nu are tipărite capul I, despre alegerea Domnului, şi cap. VII, pentru organizaţia miliţiei. Ediţia franceză a Reglementului, începută a se publica în Iaşi, s-a oprit de către General-Consulul Daşcov. Tipărirea a fost să i se urmeze în Lipsca şi acolo iarăşi s-a oprit, după cererile Ministrului rusesc de la Dresda şi de abia a putut a se isprăvi la New-York. Aşa acest Reglement, care astăzi ni se pune cu sila baionetelor, singură Rosia i-a refuzat cea dintâi condiţie a valabilităţii a orice legi, adică publicitatea.

cea întâi pildă a nepăzirii Reglementului; şi noii Domni numiţi de îmbele putri, *ear nu de naţie*, urmează în curând unei asemine pilde!

Ca moldoveni, noi nu vom vorbi decât de rolul Protecţiei în Moldova de la intrarea în domnie a M.S. Mihail Sturza. Când la iulie 1834 ocupaţia militară a Rosiei conteni în Principate, era de nădăjduit şi conform şi cu tratatele, că şi guvernul Rosiei va conteni, spre a face loc *administraţiei naţionale neatârnate*. — Schimbarea însă au fost numai în nume; ocârmuirea rosiană tot urmă şi urmează şi astăzi, cu deosebire că, în loc de un Kiselef, avem pre Domnul Mihail Sturza. Turcia, căreia ca suzerană codica naţiilor îi dă un drit mai mult, prin tractaturi este îngrădită de a se amestica în cele din lăuntru ale Principatelor şi credincioasă legăturilor sale, ea de la 1834 respectează neatârnarea administraţiei noastre. Rosia, a căria singur drit este de a ne apăra, când Poarta ar vroi a se amesteca în această ocârmuire şi căriea nici un tractat nu-i dă putere de a înrâuri şi a povăţui trebile noastre din lăuntru, prin consulii săi este adevărata ocârmuitoare a Principatelor. În adevăr, de la 1834 şi până astăzi, ce măsură obştească se adoptează în ţară, ce lege se propune Obşteştii Adunări, se întăreşte şi se pune în lucrare, înainte de a se primi învoirea ministeriului rosienesc, ce foncţionari macar se rânduesc fără primirea consulilor-censori?

Şi-apoi ni se zice că avem administraţie neatârnată, adunare legiuitoare, instituţii naţionale! Consulii sunt totul; ei prescriu şi privighiază marşa lucrărilor, căci Turcia suzerană n-are măcar dritul dat puterilor străine, de a avea în Principate un agent care să observeze starea lucrurilor. — Dar dacă această influenţie extra legală a Rosiei în ocârmuirea noastră dinlăuntru, ar avea măcar de ţăl de a privighia la păzirea legilor, la izgonirea abuzurilor, la oprirea a tot ce poate jicni acea fericire făgăduită noă. Aceasta însă nici n-au fost, nici nu este; ea n-au slujit decât a apăra pre domnul Sturza şi abuzurile sale. Cine nu cunoaşte astăzi pre Măria Sa, acest zaraf învălit în haine domneşti, o lipitoare care au supt toată avuţia ţării, un stârv care au corupt tot ce au avut nenorocire de a-l apropia şi chiar pre fiii săi, un şerpe care cu

balele sale au otrăvit pre moldovenii cei mai vrednici, un crocodil a căruia lacrimi mincinoase vroesc a înșela pre Dumnezeu, după ce nu mai pot înșela pre oameni, o ființă a căruia inimă, dacă mai are, nu bate decât la sunetul aurului, nesimțitor la orice ocară publică, surd la plângerile compatrioților săi, orb la nenorocirea țării sale pre care au sărăcit-o și au vândut-o! Pre un asemine mârșav, spionul său de la 1828, Rosia l-au pus Domn moldovenilor. Pre acesta, consulii săi de 14 ani au îndatorire de a-l apăra în contra glasului unui popor întreg, căci țara încă până acum n-au găsit în Rosia apărare și îndurare. Au fost unii din consuli cari, ca creștini și ca oameni drepți, au rădicat câteodată glasul în favorul românilor. Ministeriul din San-Petersburg ori i-au rechiemat, ori le-au impus tăcere. Din această împregiurare, cine au mai putut găsi dreptate și apărare la representantul puterii protectriță? Curajosul deputat isgonit nelegiuit din Adunare, boierul surgunit sau închis fără judecată, proprietarul desbrăcat de moșiea sa de cătră însuși Domnul, locuitorii săteni goliți până la pele de oamenii domnești și luați sub biciurile lor, găsit-au vreodată punere la cale la consulat, căruia în zădar îi arătă că cutare tractat este jicnit, că cutare articol din Reglement este călcat? Jăluirile și protestațiile lor slujia numai a înmulți delile cănțăleriilor rusești și singurul răspuns ce li se da era că consulul nu putea pentru un particular să deconsidereze autoritatea domnească și că Moldo-valahia avea un guvern neatârnat! Ajutat de asemine cuvinte, și mai mult de tăcerea agentului Rosiei, Domnul au călcat toate instituțiile țării și din popor au ajuns a face o gloată bună numai de a-i umplea lăzile cu bani, de a-i zidi palaturi, de a-i face grădini, de a-i lărgi și a-i lucra moșiile, o turmă de oi însfârșit bună de tuns până la sânge și căria supt aspre pedepsi îi este oprit măcar de-a plânge, de a se jălui și de a-și arăta pătimirile și ranele!

Ocârmuirea de 14 ani a acestui vampir, care în analurile țării n-are deopotrivă, n-au avut alt țăl decât de a-și întemeia puterea și avuția pe corupțiea și sărăciea obștească. Ca să ajungă la un asemine sfârșit criminal, el pre cliros ori l-au compus de creaturile sale, ori l-au defăimat, sau l-au lăsat în

întunerec și neștiință, pentru ca să-i omoare duhovniceasca înrâurire. Pre bărbații cei mai vrednici și cu mai reputație de virtute s-au silit a-i cumpăra și pre acei ce nu i-au putut dobândi i-au prigonit în interesuri, i-au clevetit, le-au găsit vini închipuite și i-au închis, lăsându-i să viseze la dreptate și la libertate prin mănăstiri, lăcașurile lui Dumnezeu prefăcute de dânsul în închisori a tiraniei. Tinerimei i-au pus în spate toate calomniile, înfățișându-o ca imorală, ca netrebnică, ca însuflețită de simtimente primejdioase, și s-au silit de a o ținea departe de orice trebuia statului, spre a nu-i da măcar prilej de a arăta ce vrea și ce poate. Tiparul și orice organ a opiniei publice l-au ținut înădușit ca nu cumva adevărul să easă la iveală. Poporul l-au îndobitocit, netolerând facerea scoalelor, desființând pre acele întemeiate, sau isgonind din ele orice doctrini naționale și luminătoare. Posturile statului le-au încredințat numai la acei cari nu urma altei legi decât poroncilor sale, ticăloase mașini, robi a literii, creaturi înjosite și gata la toate mârșăviile; și așa au așezat o clasă de *biurocrați*, necunoscuți încă în țară și a cărora soartă este în mâinile sale, căci în tot minutul poate să-i trimată la ocnă sau la spânzurătoare, și din acești ticăloși, împodobiți cu ranguri și cu decorații, au alcătuit Adunarea Obștească, ce este menită a reprezenta țara! Spioneria au organisat-o pe o treaptă înaltă, ca parte importantă a administrației statului, și au introdus-o pân și în sânul familiilor, spre a putea afla toate tainile, spre a se folosi de toate slăbiciunile și a ațâța în toate clasele intriga, ura și corupția. Ei bine, pre un asemine om, carele pentru veci au necinstit protecțiea, Rosia ni l-au dat de ocârmuitor, și cu toate strigătele poporului, cu toate dovezile a nelegiuirilor sale cunoscute de toată Evropa, de mai mult de 14 ani îl ține Domn. Și să nu zică Rosia că ea nu știe despre aceste ticăloșii: Adunările Obștești s-au ales cu știrea consulilor, boerii s-au închis și s-au surgunit supt ochii lor, răzășii s-au desbrăcat de moșiile lor, țeranii s-au încărcat cu beilicuri oprite de Reglement, casele publice s-au prădat de Măria Sa, toate acest s-au făcut în ființa agenților Rosiei, toate aceste li s-au arătat cu degetul. Patrusprezece ani Moldova s-au jăluit, au răbdat și au așteptat în zădar zioa dreptății.

Cănţăleriile consultaturilor de Iaşi şi de Bucureşti, a ambasadei de la Constantinopol a ministerului de la San Petersburg sunt pline de petiţiile, memuarele şi prestaţiile moldovenilor şi la toate aceste li s-au răspuns cu cea mai indiferentă tăcere, tăcere de care Domnul s-au folosit, căci îi era o încurajare ca să urmeze în drumul tras. Protecţia Rosiei dar în toată această îndelungată vreme au fost dată persoanii lui Mihail Sturza şi abusurilor sale, ear nu ţării, ear nu legelor!

Însă când, după 14 ani de dureri, de răbdare, de lacrimi, Moldova cu atâta mai mult îşi simţi nenorocita soartă, cu cât mai mult văzu pre celelalte popoare a Evropei, pre chiar fraţii din Bucovina, reformându-şi instituţiile şi dându-şi altele potrivite cu veacul şi cu nevoinţele lor, când zic, şi Moldova îşi ridică glasul, atunce M. Sturza se folosi de prilej, spre a arăta că pe lângă toate celelalte viţiuri avea şi acel de a fi crud. Pacinica manifestaţie din 28 mart avu loc. Nu se cerea decât stricta păzire a Reglementului, cât de defectuos şi de antinaţional este, şi prin urmare o Adunare Obştească legiuit aleasă, ca prin aceasta să se poată desfiinţa fără zgomot şi struncinare abuzurile sub care geme ţeara şi a se opera totodată şi reformele ce sunt neapărate pentru fericirea ei. Sturza se folosi de nota contelui de Neselrode din 15 Mart către d. de Coţebue prin care se arătă Domnilor Moldo-Valahiei vroinţa M.S. Împăratului Neculai, ca ei să oprească cu energie orice mişcare revoluţionară din Principate; şi ajutat de o asemine împărătească vroinţă, el dintr-o manifestaţie făcută numai în contra abuzurilor sale, închipui o revoluţie de principii şi ca un tigru neîmpăcat îşi răzbună straşnic asupra duşmanilor săi politici. Sturza bătu, legă, închisă pre acei ce cerea numai păzirea unei legi solanel jurată de el la întronarea sa şi în fiinţa General-Consulului Rosiei, triisprezece tineri ca revoltaţi fură deportaţi peste Dunăre, nejudecaţi, ca când în Moldova n-ar fi fost legi, tribunaluri şi închisori; ear depeşa ministrului rusesc fu împrăştiată în public ca mângâiere pentru acei bătuţi, surguniţi şi deportaţi.

Veni generalul Duhamel, comisarul M.S. Împăratului Neculai, trimis spre a sprijini *ordinul legal*. Acest ordin s-au

sprijinit într-acest fel că, pentru că am îndrăsnit numai a ne jălui comisarului Suzeranului ţerii despre ticăloşiile Domnului, un nou număr din cei mai însemnaţi boieri s-au văzut arestaţi pe la moşii, ca pricinuitori de scandal; şi Mihail Sturza, întărit de ajutorul moral ce-i trimesese M.S. Împăratul Neculai, şi-au îndoit asprimile şi abuzurile. Şi pentru că fraţii noştri din Ţara Românească, expuşi la acele nenorociri, jărtfe a aceluiaşi rău, nu le mai putură răbda şi se sculară în contra pricinii lui, o armie rusească au intrat în *Moldova;* şi pe lângă toate biciurile de care am fost loviţi, lăcustele, seceta, epizotia, holera, criza comerţială, cruda ocârmuire a domnului, noi acei mai răbdători suntem osândiţi unui nou biciu, acelui de a avea o ocupaţie militară şi de a pregăti hrană pentru acei ce pregătesc fere pentru fraţii noştri... şi pentru noi! De trii luni de zile de când această armie se află în ţară, ce legalitate şi ce respect cătră persoane şi cătră proprietate s-au păzit? Fără mai înainte declaraţie, ţara s-au pus în stare de război. Proprietăţile s-au făcut prada oştirilor şi a creaturilor domneşti însărcinate cu îndestularea lor; hambarele s-au spart, sămănăturile încă necoapte s-au luat de pe câmpuri în putere şi sărăciea obştească s-au făcut izvor de bogăţie pentru câţiva ticăloşi! Persoanele n-au fost mai bine respectate; boierii, unii închişi sau puşi în fere, alţii siliţi de a-şi părăsi casele, prefăcute în cazărmii sau spitaluri şi de a fugi peste hotar. Lăcuitorii săteni cu sila smulşi de la câmpeştele lor îndeletniciri şi luaţi la beilicuri şi podvozi pentru slujba armiei rosineşti! Nici arhiereii, nici clerul, cari ar fi trebuit să fie respectaţi de cătră representantul şi armia Împăratului ortodocs n-au scăpat terorismului obştesc. Mitropolitul... Moldova ştie ce sfârşit a avut. Un alt arhiereu este silit să-şi părăsească patria. Preoţii se închid pe la cazarmii. Vlădica de Roman se răpeşte din episcopia sa şi, nejudecat, închis în mănăstirea Soveja (unde poate acum îşi sfârşeşte zilele) în contra articolului 413 din acel Reglement, pre care Rosia cu armele vroeşte a-l păstra, articol care lămurit rosteşte că: la întâmplare de politicească greşeală, care sunt aceste: când vor întărâta răsvrătire cu tulburarea norodului şi când se vor împotrivi la poroncile domnului, acele *legiuite*

și cunoscute de Obșteasca Adunare, pe temeiul pravelilor și a Reglementului, la o așa întâmplare comitetul cercetătorilor numitelor învinovățiri se va alcătui de doisprezece arhierei din ambele principaturi și de doisprezece boieri din acei mai cu ipolipsis aleși de către Obștească Adunare. Și raportul Comitetului de cercetare mai sus zisă de cunoscută vinovăție se va închieia pe mulțimea glasurilor, se va întări de către Domnul și se va trimite la patriarhul spre catarisire etc. Nici una din aceste închizășluiri nu s-au păzit, nici pentru episcopul de Roman, nici pentru alte fețe duhovniucești asemine pedepsite. Și așa biserica ortodocsă a lui Hristos, în arhiereii și preoții cei mai vrednici de cinste, este batjocorită de către un Domn fără cuget, sprijinit de comisari și armia Împăratului ortodocs.

Și când moldovenii văzându-și jărtfile de un veac așa de rău răsplătite, adecă: că protecția Rosiei de la 1774, și până la 1828, au fost numai nominală, iar de la 1834 și până acum au slujit numai abuzurilor lui Mihail Sturza, au început a cerceta isvorul răului și suindu-se de la efect la cauză, cu durere și adâncă durere s-au încredințat că toată pricina nenorocirei țării și a lor este protecția Rosiei, falsată în principul și în aplicația sa; atunce spre cumplită pedeapsă, pentru o asemine întristătoare descoperire, făcută de o nație batjocorită în toate driturile, în toate legile, în toate simpatiile sale, contele de Neselrode au împărtășit Europii depeșa sa din 19 iulie trecut, care deosebindu-se de toate manifestările, proclamațiile și făgăduințele făcute românilor de Rosia, într-un period de mai multe de una sută ani, adună asupra capului nostru ocara, învinovățirile cele mai ridicole, un nomol de aserții și de pretenții unele mai nedrepte decât altele și ne contestă chiar aceea ce Rosia nu ne-au dat și prin urmare, cu drept, nu ne poate lua, adecă: existința noastră politică, driturile ce le păstrăm de la capitulațiile strămoșilor noștri către Poarta Otomană — drituri toate înființate când Rosia încă nu cunoștea macar hotarele noastre — da încă *să ne protege,* — și însfârșit chiar naționalitatea noastră, chiar numele nostru de români!

Însă, ce trebuie să ne mângâie, este că depeșa contelui de Neselrode strică mai mult Rosiei decât nouă românilor; ea îi oboară pentru veci influința ce până acum au exersat în Orient numai prin simpatiile ce au știut a-și păstra între popoarele creștine supuse Porții Otomane, simpatii care în mare parte au fost pricina biruințelor ei asupra Turciei. Las că cu o rană nevindecată ea jicnește pentru totdeauna inima românilor, dar apoi își înstrăinează și pre toate celelalte popoare coreligionare. O, voi, frații noștri în dureri și în nădejde, voi bulgarilor, voi rumelioților, voi toți acei cari ca noi cu pustiirea țărilor voastre și cu sângele, averea și truda voastră, în toate campaniile trecute, ați fost împreună cu noi piedestalul pre care Rosia și-au întemeiat colosala putere, cu care ea astăzi se slujește spre a ne impila, ascultați ce mângâiere pentru cele trecute, ce speranță pentru cele viitoare vă dă Rosia: „Dacă românii, zice acest act, în numele *unei închipuite* naționalități, a căria origină se perde în întunericul timpurilor, se vor despărți de Turcia (o despărțire la care românii nici nu gândesc) atunce în puterea aceluiași princip, supt înrâurirea aceiași dorințe, în curând și Bulgaria, Rumelia și toate neamurile de limbă deosăbită din care Imperia Otomană se compune, vor pretinde asemine a se emancipa" etc. etc. Așa dar chiar când Turcia astăzi ar vroi și ar socoti că este de folosul și interesul său însuși ca să vă deie și voă ca și nouă niște instituții mai liberale, o organizație mai națională, potrivită marilor și dreptelor principuri a epohei noastre, Rosia ortodocsă, aceea care se zice protectora noastră ca și a voastră, cu armele în mână va opri pre Turciea să fie dreaptă, generoasă, liberală cu voi și cu noi, zicând că aceasta ar jicni driturile sale, interesele sale, *cinstea sa*, și că siguranțiea sa cere ca noi să fim în veci nenorociți. Voi dar, cari mai credeți încă în ajutorul Rosiei, pilduiți-vă de la protecția ce ea ne dă nouă românilor și apoi mai nădăjduiți dacă puteți. Vedeți câte imputări, câte învinovățiri, câte aserții, unele mai neadevărate decât altele, adună această depeșă asupra capului nostru. Am vroit, ni se zice, noi moldovenii, să ucidem pre Domnul Mihail Sturza, ca când ar fi între noi o ființă destul de ticăloasă, care să vree să-și pângărească

mânele într-un sânge așa de spurcat, sau ca și când un popor întreg poate să fie răspunzător pentru fapta unui desperat. Ne impută că avem emiseri în Besarabia și că vroim să revoltăm această provincie în contra Rosiei, noi acei cari pre noi singuri nu ne putem apăra, noi acei cari pentru chiar interese de avere și de familie nu putem străbate în acea țeară ermetic închisă și în care — chemăm mărturia guvernatorului de acolo și a consulaturilor rosienești — defiăm pe orișicine să ne dovedească că au găsit măcar umbra unui propagandist românesc. Ne pârește înaintea Europii că vroim *„a constitua sub numele de regatul Daco-roman un nou stat despărțit și neatârnat, la formația căruia chiemăm pre frații noștri din Bucovina, din Transilvania și din Basarabia"*, ca când Moldova și Țara Românească, ce nu-și pot apăra chiar pământul lor însuși, chiar puținele dreptăți ce le-au rămas încă necălcate, ar fi în stare și ar putea să facă nebunia de a se pune deodată în război cu Austria, cu Ungaria și cu Rosia, și toate aceste spre a reconstitua vechea Dacie! O învinovățire atât de ridicolă, care n-ar merita să vie de la un guvern, ce poronceşte la șese-zeci de milioane de oameni, și are peste un milion de baionete! Și după toate aceste imputări, unele mai de râs decât altele, apoi depeșa ne contestă și chiar aceea ce Rosia nu ne-au dat și nici ne poate prin urmare lua, ne contestă driturile care le avem de la strămoșii noștri, ne contestă naționalitatea care o avem de la optsprezece veacuri și care au resistat tuturor viforelor ce au trecut peste țările noastre într-această lungime de timp. Noi n-avem drit să ne numim români și nici nu trebuie să cerem că să ni se respecteze naționalitatea, acei care, în veacul de mijloc, supt guvernele și domnii noștri, am fost valul creștinătății în contra islamismului, noi, a cărora pământ este un pământ de moașteni, pentru că fieștecare parmac din el este adăpat cu sângele mucenicilor morți pentru lege și patrie, noi, care în vreme de patru veacuri am dat lumii pildele cele mai strălucite de curaj și de patriotism, cari am fost avangvardiea creștinătății și cu sângele nostru am contribuit la păstrarea civilisației europene. Astăzi, în epoha învierii celor mai slabe naționalități, noi n-avem drit să proclamăm naționalitatea noastră

de români cu care ne-au cunoscut veacurile trecute. Noi n-am fost nimică, noi n-avem istorie, noi n-avem țeară, noi n-avem drituri; căci tot ce suntem și *cea mai mare parte a folosurilor asigurate patriei noastre le suntem datori protecției bine voitoare a Rosiei;* ca când înaintea cei întâi veniri a rușilor în țările noastre înaintea tractatului de la Kainargi și a celor următoare, noi n-am fi avut capitulațiile noastre, noi n-am fi avut drituri respectate de Turcia, noi n-am fi avut Domni mult mai naționali decât acei de astăzi, guverne mult mai neatârnate decât acele de acum, — libere numai cu numele — ca când religia noastră ar fi fost prigonită, ca când moșiile noastre nu le-ar fi stăpânit strămoșii noștri și legile noastre nu s-ar fi făcut în pământul nostru. Toate acete dovedite prin istorie, toate aceste de o cunoștință obștească n-au fost și Rosia singură ne-au dat tot! Ea au isgonit pașii din țările noastre, ea au risipit geamiile înălțate în locul bisericilor noastre, ea ne-au dat dritul să ne stăpânim moșiile până atunce în mânele turcilor, ca în Serbia și Grecia, ea au isgonit Alcoranul din legislația noastră; ea ne-au dat în sfârșit o patrie și un guvern național și de aceea Rosia ne declarează astăzi că: *Moldova și Valahiea sunt numai niște curate și simple provinții care au de împlinit atât către puterea suzerană cât și către puterea protectriță îndatoriri positive, de la care ele nu pot a se sustrage fără mai înainte învoire a îmbelor Curți.* Și după toate aceste, Rosia ne declară că noi nu avem măcar drit de a năzui la acea Europă, pentru a căria religie și civilisație strămoșii noștri au vărsat atâte păraie de sânge, la acea Europă care în mai multe rânduri ne-au cunoscut existența ca staturi și dritul de țări autonome. Chestiile Libanului și a Egiptului s-au putut hotărî de către puterile Europii; numai pentru noi, popor creștin și asuprit, Europa nu poate să intervenéze nici în numele omenirei, nici în puterea dreptăților sale și a noastre; și aceasta pentru că *tractatele închiate între Înalta Poartă și Rosia n-au nimică comun cu transacțiile pe temeiul cărora este întemeiat dritul public a Europii, că driturile Rosiei sunt întemeiate în Orient pe tracturi care în Occident nu există și că după aceste tractaturi numai Turcia și Rosia au dritul de a regula condiția îmbelor provincii a Moldovii și a Valahiei!*

Și pentru că asemine învinovățiri, departe de tot adevărul, pentru că asemine teorii contrare cu orice drit a gintelor, cu tractatele noastre cu Poarta Otomană, cu chiar tractatele ce Rosia are închiate cu Turcia, pentru că asemine pretenții, de autoritate exclusivă asupra soartei noastre — pretenții contrare dritului omnipotent a Europii, — nu ne plac, pentru că avem de datorie națională de a le respinge, pentru că ar fi a ne osândi singuri la o sinucidere politică, dacă dinaintea Europii n-am protesta în contra lor. Rosia prin depeșa sa încheie a ne face ingrați, pe noi românii, cari cu înșesita pustiere a țerilor noastre, cu sângele nostru, cu sărăciea familiilor noastre, cu primejduirea țerii și a driturilor noastre, cu perderea Bucovinei și a Basarabiei, am slujit Rosiei și am ajutat-o în toate campaniile sale ca să-și sporească pământul, puterea și influința! Noi, cari Rosiei nu suntem datori decât cu o slabă și mică restituție a driturilor ce am perdut din pricina credinței noastre către dânsa, noi îi suntem ingrați și uităm că *Rosiei suntem datori cu binefacerile poziției de astăzi.* Aceasta poate să fie, însă lăsăm lumei să judice, dacă se poate zice că posiția noastră de astăzi ne înfățoșează ceva binefaceri!

Dacă dar românii sunt ingrați către Rosia, apoi ce este ea cătră noi, ea care spre răsplătirea îndelungatelor noastre dovezi de credință și crudelor noastre jărtfe nu ne-au dat decât o protecție ce în veacul trecut au fost o iluzie și în veacul acesta un jug nesuferit? Recunoștința este un simtiment ce nu se poroncește, ce nu se poate cere cu sila de la un individ și cu cât mai puțin încă de la o nație. Recunoștință dar nu vom putea avea niciodată pentru acea putere care cu numele de ocrotitoare ne ține în lanțuri, care subt brațul său de fer ne apasă într-atâta încât ne înădușă, care ne apără numai abuzurile, care ne contestă chiar driturile ce nu le avem de la dânsa și pre care ea numai ni le-au închizășluit, care în Valahia amerință să întrebuințeze armele în contra tinerei libertăți, ear în Moldova subt împărăteștele sale vulturi, umbrește o feară atât de spurcată ca Mihail Sturza.

Poporul român nu este ingrat; el pururea au plătit înzăcit bunele ce i s-au făcut, istoria o dovedește. Recunoștință

poporul român poate dar simți, însă numai pentru acea nație care și-ar întrebuința influența și armele spre apărarea neatârnărei, libertății și driturilor sale, pentru ca subt scutul acestora să poată ajunge la acea bună stare și la acea dezvoltare materială și intelectuală la care este și el chiemat. Numai pentru o asemine nație dreaptă și *adevărat protectoare* poate dar poporul român să aibă recunoștință. Dacă dar Rosia dorește să merite și să dobândească din partea românilor acest simtiment, continească apăsătoarea și machiavelica politică, ce de la 1832 mai ales păzește cătră noi și nu mai facă din tractatele sale o punte pe care trage principatele de supt suzeranitatea nominală a Sultanului, supt adevărata suveranitate a Țarului. Într-această stare de lucruri, care este dovedită prin 16 ani de practică, prin arbitrarea amestecare a generalilor și a consulilor rusești în toate trebile din lăuntru a Principatelor, prin punerea trimișilor turcești într-o posiție cu totul secundară și nebăgată în seamă, românii au toată dreptatea a se lepăda de o protecție a căria Rosia este cea dintâi care i-au denaturat principul; căci dacă ar urma de a suferi mai mult o asemine protecție, ei n-ar face decât a schimba un jug mai ușor în contra altuia mult mai greu. Politicește, cum au zis foarte bine redactorul „Gazetei de Transilvania“, am sta dar cu o asemine ocrotire mult mai rău, decât am fost cu o sută de ani mai înainte și cu atâta mai mult că Turciea, aceea pre care părinții noștri pururea a jărtfit-o Rosiei, se arată astăzi cu mult mai dreaptă și mai mărinimoasă decât această de pe urmă putere, căria am făcut atâte și atâte îndelungate și sângeroase slujbe și că dacă mai avem a ne mai teme de un despotism, negreșit că nu este de acel care ne-ar veni de la Constantinopol.

Principul protectoratului rusesc este numai de a apăra Principatele în contra periculelor ce le-ar veni din partea Turciei; este numai de a îndatori pre această din urmă putere să păzească driturile românilor. *Oficial* așa singură Rosia și-au cunoscut natura protecției. În adevăr, când prin tractatul de Kainargik, Rosia și-au mijlocit dritul de a interveni prin ministrii săi în favorul Principatelor la Înalta Poartă, n-au fost aceasta numai spre a stavila apăsarea Turciei? —

Când prin tractatul de Akerman, Rosia au cerut ca domnii să fie păstrați o eptaetie și să poată liber ocârmui cele dinlăuntru a țărilor lor, n-au fost earăși spre a depărta abuzurile Turciei și amestecarea ei în administrația Principatelor? Când prin tractatele de Adrianopol și de Petersburg au îndatorit pre Poartă să recunoască Reglementul făcut în timpul guvernului rosienesc, n-au fost aceasta earăși numai ca să mijlocească în numele Principatelor de la Turcia întărirea acestor legi fundamentale, zugrăvite ca expresia vroințelor și lucrărilor celor mai întâi lăcuitori a țărilor românești și prin urmare întemeiate pe driturile de autonomie a acestora și închizășluite de Rosia. Acesta este tot rolul protectoratului; căci nicăiri în aceste tractate nu i se vede prefăcut principul și aplicația, nicăire nu se rostește că el are să se schimbe în suveranitate, nicăire nu se hotărește că aceea ce nu este ertat Turciei suzerane — adecă de a se amesteca în trebile din lăuntru a Principatelor și de a călca prin urmare capitulațiile lor — este ertat Rosiei numai, garanta acestora. Ei bine, ce până acum cabinetul de San-Petersburg au făcut numai *oficial* numai pe *hârtie*, facă-o astăzi și în faptă, fie adevărat *protector*. Românii au dovedit îndestul de vederat că ei nu pot fi fericiți cu Reglementul și că simțesc trebuința de a-și da alte instituții mai naționale, mai drepte, mai potrivite cu seculul și cu nevoile lor materiale și intelectuale. La întâmplare când Turcia s-ar refuza — în contra capitulațiilor — să recunoască românilor dritul de a-și da aceste instituții, Rosia împlinească-și datoria de ocrotitoare, puie la mijloc puternica sa mijlocire și silească pre curtea Suzerană să respecteze driturile de autonomi a românilor. Ear nu când Poarta nu cere mai bine decât ca Principatele să fie libere, puternice și fericite, — căci aceasta este și interesul său — Rosia cu puterea baionetelor sale să o oprească de a fi dreaptă și liberală și, ca culme a nedreptății, apoi să declare înaintea Europii, că este pentru dânsa *chestie de drituri, chestie de cinste, chestie de interese politice*, ca românii să fie desbrăcați de driturile, de autonomia, de naționalitatea, de chiar existența lor și că ei în veci să fie nenorociți. Ș-apoi mai pretinde încă și recunoștință!

Rosia au închizășluit fericirea Principatelor, zice rostit tractatul de Adrianopol. Fericirea unui popor este însă numai în bunăstarea sa materială, morală și intelectuală. Aceasta ne lipsește de tot; spre a o dobândi avem trebuință de o bună legislație și de o bună administrație. Cum dar le vom putea avea, dacă nu ne va fi ertat să ne dăm instituțiile ce ni le pot pregăti? Reformele însă ce atât Valahia cât și Moldavia doresc și de care mai înainte am dat o scurtă privire, sunt curat pământești, pentru că au origina lor în pământul nostru, și mântuitoare pentru că sunt drepte pentru toți. Ele asemine nu jicnesc pre nimene, nici în cele din afară, nici în cele din lăuntru. În cele din afară, românii chiar să vree, n-ar putea să fie apăsători. În cele din lăuntru, prin aceste instituții, ei nu pretind nici de cum de a înjosi clasele cele înalte, — precum oareșicare dușmani a binelui ar vroi să înșele opinia publică — ci numai de a rădica clasele cele apăsate. Nimene prin aceste îmbunătățiri nu se poate afla jicnit, decât acei cari în interesul statului privesc numai interesul lor, decât acei cari expluatează nenorocirea și sărăciea poporului, spre fericirea și îmbogățirea lor în parte. Noule îmbunătățiri, o mai adăogim încă odată, n-au alt țăl decât de a pune dreptatea în locul privileghiului, dragostea în locul urei între deosăbitele clase și obșteasca mulțămire și fericire în locul obșteștii întristări și nenorociri, ce domnește astăzi de la o margine a Principatelor la cealaltă.

Înalta Poartă au cunoscut atât de bine neapărata nevoie a îmbunătățirii stărei politice, materiale și intelectuale a românilor, încât de mult și înainte chiar ca aceștii să-și fi exprimat dorințile lor că și-au rostit bunele sale plecări și via dorință ce are de a vedea lărgită sfera libertății și a neatârnărei lor, într-un chip potrivit cu epoca noastră și cu însăsi interesul Turciei. „Nu ar fi vrednic de epoha în care viețuim — urmează a zice același „Jurnal de Constantinopol" pe care l-am citat mai sus —și conform cu tendința liberală ce să manifestează pretutindene într-un chip așa de vederat, ca libertatea individuală să fie mai bine închizășluită, ca starea țăranilor să fie îmbunătățită atât cătră proprietari cât și către guvern, începând cu oborârea boierescului; ca să se hotă-

rască reforma școalelor spre a se primi în ele poporul ce zace în neștiință; ca să se ocupe cu educația morală a clerului; ca miniștrii să aibă o libertate de acție mai mare spre a întemeia responsabilitatea lor; ca censura să fie oborâtă; ca debatațiile judițiare să fie publice; ca să se introducă îmbunătățiri în proceduri și în sistemul penal; ca corupția slujbașilor să fie de nu nimicnicită, ce ar fi greu, dar măcar restrânsă pre cât cu putință; ca să se așeze o Bancă Națională în interesul comerțului și a industriei, etc.? Cine ar pute să se găsească jicnit cu aceste măsuri și cu multe altele ce este de prisos de a le arăta? Negreșit că nu generalitatea moldovenilor! Ele din potrivă ar fi pentru dânșii un izvor de bunăstare, de vrednicie și mai ales de orânduială, căci *cu cât egalitatea și dreptatea se statornicesc între toate clasele unui stat, cu atâta se sporesc și elementele mulțămirei și siguranției generale.* Popoarele în Moldo-România sunt însătate, mai mult decât în oricare altă epohă, de vrednicie, de libertate și de bunăstare și în viile lor dorinți cătră o mai bună soartă, ele sunt încurajiate de către isprăvile marelor mișcări a Europii pre care le simțesc prin un fel de electricitate a cărora conducători sunt pretutindene, deși nevăzuți. Lucrând așa, Principatele n-ar face decât a întrebuința driturile ce le au din constituțiile ce li s-au dat pentru graduala lor desvoltare și a se conforma la spiritul tractatelor spețiale a Curților suzerană și protectriță, *care n-au și nu pot avea intenții împotriva fericirii Principatelor.* Ele nu vreau decât aceea ce vroesc guvernele rezonabile. Unirea în libertate, orânduiala în propășire. Această îndoită condiție să se împlinească în reformele ce sunt de făcut și nimene va avea a se teme că ar găsi din partea Curților un refuz de ajutor și încă mai puține acturi care ar fi de natură de a împedeca marșa pacinică și legală a acestor țări".

O ispită de trii luni în Valahia și de șase luni mai ales în Moldavia — cu toată urecioasă și ticăloasa ocârmuire a Domnului Sturdza, care pre orice alt popor l-ar fi adus la actele cele mai desperate, — au dovedit îndestul că românii înțăleg foarte bine posiția lor și că simțesc că ei nu pot ajunge la redobândirea driturilor lor, decât prin mijloacele cele mai

pacinice şi prin o strânsă împreună înţălegere cu Turcia. Românii nu doresc nimic mai mult decât acele ce vedem cuprinse în rândurile de mai sus. A reîntemeia relaţiile lor cu Poarta Otomană în spiritul capitulaţiilor lor, recunoscute şi de Rosia, a depărta din ocârmuirea din lăuntru orice influinţă străină, primejdioasă şi ilegală, potrivit autonomiei lor asigurată prin aceleaşi capitulaţii, a-şi da toate îmbunătăţirile materiale şi intelectuale de care simţesc că ţeara lor are neapărată nevoie, a uni amândouă Principatele, spre a scăpa *de îndoitele* şi însărcinătoarele cheltuieli a ţinerii a doi Domni, a doă ministerii, a doă administraţii şi a doă staburi a oştirei şi totodată a scăpa poate prin aceasta şi de doă isvoare de corupţie — o unire care este dictată atât de vederat prin aceeaşi origine, limbă, obiceiuri şi interese, încât ea este încuviinţată de însuşi acel Reglement, pre care Rosia cu armatele în mână îl sprijineşte — eată dorinţele, eată cererile românilor.

A le refuza aceste reforme, a-i sili să se ţie de starea lucrurilor de astăzi, de instituţiile nedrepte şi eterogene care-i împilează, este a vroi a-i aduce într-un noian de nenorociri şi a-i arunca într-o prăpastie de discordii civile, de revoluţii şi de anarhie; căci, istoria lumei au dovedit prin mai multe lecţii cumplite la ce mijloace de desnădăjduire popoarele alergă, spre a-şi arăta şi a-şi îndestula nevoinţele, când li se pune pedică de a dobândi pe o cale liniştită şi pacinică.

Dacă dar Rosia în adevăr şi fără făţărie vroeşte fericirea Principatelor, nu mai oprească cu braţul său de fer nobila hotărâre a Turciei de a fi dreaptă şi generoasă şi nu mai calce driturile românilor, ea, care ar trebui să fie cea dintâi să le sprijinească. Bunul Împărat Ferdinand a Austriei au închizăşluit fraţilor noştri români, bucovineni şi transilvăneni, naţionalitatea lor, autonomia provincială şi toate driturile constituţionale, menite de a înălţa la rang de naţie şi de oameni liberi. Cum dar, noi moldovenii şi muntenii putem să fim mulţămiţi de soarta noastră, noi acei îngenunchiaţi supt toate abuzurile şi asupririle din lăuntru şi din afară? Cum putem să fim recunoscători Rosiei, ea care ne contestă autonomia, ce au fost cea întâi condiţie a capitulaţiilor noastre cu

Înalta Poartă, ea care își atribuă dritul de a ne impune legi și de a hotărî toate cel din lăuntru ale noastre și după toate aceste ne contestă chiar istoria, ca cu aceasta să peară și aducerea aminte a jărtfilor ce i-am făcut, ne contestă chiar naționalitatea, *a căria bază istorică n-au existat niciodată, o naționalitate închipuită a căria origină se perde în întunericul timpurilor* — așa zice depeșa contelui Neselrode — și așa, șepte milioane de români, cu un trecut de optsprezece veacuri, cu o istorie atât de strălucită, și care arată lumei luptele îndelungate ce au ținut și păraele de sânge ce au vărsat pentru creștinătate și civilisație, cu niște bărbați ca Mirce, ca Huniad, ca Ștefan, ca Mihai și cu atâte alte nume mari ce au contribuit la chiar luminarea Rosiei, și așa, acești șepte milioane de oameni ce vorbesc aceiași limbă, ce au aceeași origine, aceeași istorie, aceleași obiceiuri, nu sunt nație, nici trebuie să reclame respect pentru *naționalitatea românească*, astăzi când vedem cele mai slabe, mai neînsemnate și mai adormite naționalități deșteptându-se din letargie la căldura veacului al nousprezecele, ca niște flori ce din mijlocul omătului se deschid la razele soarelui de primăvară.

Nu așa au fost însă tonul manifesturilor trecute, nu așa au fost cuprinsul făgăduințelor ce de către monarhii Rosiei, Ecaterina II, Pavel, Alexandru și însuși Maiestatea Sa Împăratul Neculai I s-au dat românilor, atunce când aceștia se provoca să se scoale în contra Înaltei Porți, în contra *Agarinenilor și păgânilor* și să jărtfească țara, viața și averea lor, spre a *ajuta la sporul armelor pravoslavnice*[13]; și oare cu perderea Bucovinei și a Besarabiei, cu primejduirea țerilor noastre de a fi prefăcute în pașalâcuri, cu comprometerea driturilor noastre, cu pâraele de sânge vărsate în campaniile turcești, cu *înșesita* pustiere a pământului nostru, toate aceste întâmplate numai din pricina credinței și a jărfirei părinților noștri pentru Rosia, oare în numele sfintei dreptăți, în numele lui Dumnezeu și a aceiași legi care ne este comună cu Rosia, nu suntem îndrituiți să cerem de la Maiestatea Sa

[13] Vezi manifesturile împăraților și generalilor ruși, adresate românilor la deschiderea a fieștecăruia răsboi în contra Turciei.

Împăratul Neculai realisarea atâtor solenale făgăduinţe, date de atâţa augusti monarhi şi împlinirea acei fericiri închizăşluite noă prin tractatul de Adrianopol şi prin chiar împărăteasca parolă, cuprinsă în vestitul manifest din septemvrie 1829? Sau trebuie să ne îndoim de o parolă atât de înaltă? Noi ştim însă că autocratorii Rosiei pururea au ţinut să păstreze încrederea popoarelor în înaltul lor cuvânt, ca la expresia a orice dreptăţi şi a orice legi în Imperia lor; românii cu fală îşi aduc încă aminte de parola dată asemine unui moldovan de cel mai mare monarh a Rosiei, lui Dimitrie Cantemir de către Petru cel Mare, carele la îndemnarea ce i se făcea de a fi necredincios făgăduinţii făcute unui domn ce şi-au vândut ţeara pentru dânsul şi de a-l da în mânele turcilor, au respuns aceste nemuritoare cuvinte, vrednice de a figura în litere de aur în Cabinetele tuturor suveranilor: *„Voiu da mai bine tot pământul ce se întinde până la Kursk, că îmi va rămânea încă nădejdea de a-l redobândi; dar perdera parolei mele n-aş mai putea-o îndrepta. Nici nu pot să gândesc de a o călca şi de a da pre un principe ce şi-au părăsit Domnia pentru dragostea mea. Noi n-avem al nostru decât cinstea; a lipsi cinstei, ar fi a conteni de a fi Împărat!“*

Cu durere am cetit depeşa Cabinetului rosienesc din 19 iulie, care, ca grozava inscripţie ce Dante pune pe porţile iadului, ne zie: *Lasciate ogni speranza o voi ch'entrate aqui.*

Cu adâncă durere am fost siliţi să respingem învinovăţirile sale şi să-i refutăm nedreptele aserţii. Însă noi românii suntem pe calea cinstei şi a dreptăţii; o sfântă lege ne îndatoreşte ca să nu lăsăm să se înrădăcineze în opinia publică nişte false imputări, nişte pretenţii de drituri fatale conservaţiei noastre de naţie liberă şi numelui nostru istoric. Noi nu ne temem de adevăr şi de aceea curat şi tare ne arătăm durerele şi apăsarea la care cu dispreţul dritului gintelor suntem osândiţi de către o putere străină, căria n-am făcut decât bine. Depeşa din 19 iulie aşază nişte principuri, desvăleşte nişte teorii de drituri cu totul deosăbite de limbagiul ce Rosia au ţinut până acum în trecutele sale manifesturi şi tractaturi. Şi o armie au intrat în Principate spre a pune în practică nouele drituri a Protectoratului. Într-o asemine

tristă împregiurare, românii s-ar fi sinucis politicește dacă n-ar fi rădicat glasul lor a protesta în contra nepilduitului abuz de putere, supt care naționalitatea și existința lor ca stat, se amerință de a se cotrupi. Rosia puternică prin milionul său de baionete s-au adresat guvernelor și publicului Europii. Românii tari numai de bunul lor drit au îndoită datorie de a se îndrepta cătră acest mare tribunal a lumii și de a reclama dreapta sa hotărâre între tărie și între drit, între asupritor și asupriți. Românii au adevărul și dreptatea în partea lor, unul și alta dovedite prin chiar mărturisirele Rosiei cuprinse în toate manifesturile, proclamațiile și făgăduințile sale date părinților lor într-un veac și jumătate. Dumnezeu și oamenii să judice faptele noastre și apoi să ne osândească dacă ne socoate de crimă îndrăznirea că ne apărăm driturile naționale! Noi însă înaintea Europii întregi protestăm în contra a orice asupriri ce s-ar face patriei noastre din partea Rosiei și fără frică declarăm că noi nu cunoaștem Rosiei dritul de a hotărî despre soarta noastră. Prin răbdarea și tăcerea noastră noi nu putem să lăsăm în întunerec dreptățile țării noastre și de a nu am isprăvi altă ceva, dar măcar istoriei să vroim să păstrăm gloria naționalității noastre!

În tot cazul, bun sau rău, să nu ne desnădăjduim însă; să avem credință în viitorul nostru! O nație asupra căria au trecut huni, goți, avari, vandali și alte atâte seminții străine, o nație care optsprezece veacuri, cu toate atacurile timpului, cu toate năvălirile barbarilor au resistat și s-au ținut până astăzi, o nație de șepte milioane de români, nu este cu putință ca să fie osândită de către provedință să peară tocma astăzi, în secolul naționalităților. Numai să avem vrednicie, statornicie și unire. Să nu ne descurajăm mai ales de relele timpuri, de nourii trecători ce se pot ivi de orizontul țărilor noastre. Pentru popoare, ca și pentru individue, suferințele nu sânt totdeauna perdute; ades ele sunt menite de a le întări energia, de a le spori râvna, de a le forma caracterul. Prin urmare, prin bărbăția noastră în nenorocire, să ne arătăm vrednici de fericirea și de libertatea ce Tatăl Cel de Sus de la întemeierea lumii au pregătit tuturor popoarelor și

care prin urmare, curând sau târziu, trebuie să fie și românilor. Să gândim că acest nume strălucit ce l-am moștenit de la stăpânitorii lumei ne impune mari datorii, și prin urmare, ori cum să ne fie cartea norocului, să trăim și să murim români, aducându-ne aminte de marea îndatorire și de frumoasa făgăduință, ce de pe patul său de moarte ne-au lăsat Ștefan cel Mare: *„Dacă dușmanul vostru v-ar prescrie condiții rușinătoare, atunci mai bine muriți prin sabia lui decât să fiți privitorii împilării și ticăloșiei țării voastre! Dumnezeul părinților voștri însă se va îndura de lacrimile slugelor sale și va scula dintre voi pre cineva, carele va așeza iarăși pre urmașii voștri în libertatea și puterea de mai înainte“.*

Mihail Cogălniceanu, *Dorințile Partidei Naționale în Moldova* [Cernăuți, Tipografia Rudolf Eckhardt], august 1848; *Anul 1848 în Principatele Române*, București, 1903, vol. IV, p. 89–137; Cornelia Bodea, *1848 la români*, București, 1982, vol. I, p. 647–683.

XII

/Cernăuţi/, august 1848:

PROIECTUL CONSTITUŢIEI MOLDOVEI, ÎNTOCMIT DE MIHAIL KOGĂLNICEANU, ALCĂTUIT DIN 120 ARTICOLE; PROIECTUL AFIRMĂ SUVERANITATEA ŢĂRII ŞI SE REFERĂ LA PUTERILE LEGISLATIVĂ ŞI EXECUTIVĂ, LA SFATUL MINIŞTRILOR, LA ADMINISTRAŢIA INTERNĂ, LA PUTEREA JUDECĂTOREASCĂ, LA PUTEREA ARMATĂ, LA DREPTURILE ŞI DATORIILE CETĂŢENILOR ŞI LA REVIZUIREA CONSTITUŢIEI.

1848
Proiect de Constituţie pentru Moldova.

Cap. I.
Despre suverenitate.

Art. 1. — Moldova este un stat constituţional.

Art. 2. — Ocârmuirea sa din lăuntru este slobodă şi neatârnată.

Art. 3. — Exerţiţia suverenităţii de către naţie este încredinţată prin alegere Adunării obştesci şi Domnului.

Art. 4. — Nici una din puterile publice ale Statului nu este moştenitoare.

Cap. II.
Despre puterea legislativă.

Art. 5. — Puterea legislativă este încredinţată Adunării obştesci.

Art. 6. — Toţi românii, în vârstă de 21 ani, având întrebuinţarea driturilor ţivile, sunt alegători ai representanţilor la obşteasca Adunare; deocamdată acest drit se exerţează numai: 1) de toţi proprietarii ce au una sută fălci pământ, sau o zidire şi altă avere nemişcătoare de valoarea unei mii galbeni, şi ca alegători de toţi ocârmuitorii averilor bisericesci, episcopi, egumeni şi protopopii ţinuturilor; 2) de toţi slujbaşii Statului, afară de simplii scriitori în cele administrative şi judecătoresci şi de toţi militarii cu rangul de ofiţer, unii şi

alții atât de funcții active, cât și retrași după șease ani de slujbă; 3) de toți staroștii de corporații și de toți negutătorii patentari de starea 1; 4) de capacități, precum profesori și mădulări ai corpurilor învățate cunoscute de Stat, medici, chirurgi, spițeri, advocați, literați și artiști, și 5) în sfârșit, de toate comunele sătesci ale țerii, care trimet din sânul lor câte doi alegători și anume vornicelul și întâiul paznic. Toate aceste spețialități se vor hotărî prin deosebita lege electorală care, pe cât se va putea, va urma a se întinde asupra tuturor moldovenilor.

Art. 7. — Alegerea representanților se va face pe ținuturile sau județele de astăzi, numărul representanților în fieștecare ținut se va hotărî de numărul alegătorilor prin o dreaptă analogie.

Art. 8. — Pot fi aleși representanți în toată întindera țării, fără condiție de folosul locuinței, toți alegătorii ce vor fi împlinit vârsta de 25 ani și întrebuințând toate drepturile țivile.

Art. 9. — Nu pot fi nici alegători nici aleși: 1) acei failliți nereașezați în driturile lor, 2) acei osândiți la pedeapsă defăimătoare sau corecțională pentru fapte numite crime de către lege, sau pentru vini de furtișag, înșelăciune și atac moravurilor.

Art. 10. — Numărul representanților pentru Moldova este de optzeci.

Art. 11. — Mitropolitul este President obștescii Adunări din drit, asemenea și Episcopii eparchioți mădulări ai acesteiași.

Art. 12. — Adunarea obștească își va da hotărârile sale prin majoritatea absolută a glasurilor; spre aceasta se va întrebuința balotație tainică.

Art. 13. — Adunarea obștească cercetează singură titlurile mădulărilor sei și hotărăsc despre validitatea alegerilor.

Art. 14. — Ea este aleasă pe trei ani și se reînoesce în întregime.

Art. 15. — Puterea executivă este datoare să o convoace în fieștecare an, sesia ei trebuie să fie cel puțin de patru

luni; ea se adună și peste an la întâmplări mari și extraordinare.

Art. 16. — Mădulările Adunările sunt representanții țării, iar nu ai ținutului care-i numesce; prin urmare ei nu pot de la ținut primi instrucții poroncitoare.

Art. 17. — Representanții Moldovei sunt inviolabili: ei nu pot fi pârâți, opriți sau judecați în orice timp pentru opiniile ce vor fi arătat în sânul Adunării.

Art. 18. — Ei nu pot asemenea fi pârâți și opriți în pricini criminale decât în casul vinei de față (flagrant délit) fără învoirea Adunării.

Art. 19. — Nici un reprezentant, în toată vremea mandatului său, nu poate primi de la ocârmuire vre-o funcție nouă, cinstire sau răsplătire.

Art. 20. — Mădulările Adunării care vor avea slujbe publice vor fi înlocuiți prin supleanți în timpul sesiei și în această vreme nu vor primi leafa postului lor.

Art. 21. — Fieștecare representant primesce o despăgubire de la Stat pe vremea cât țin sesiile. Aceasta se va hotărî de către cea întâi Adunare obștească.

Art. 22. — Nu pot fi representanți:

1. Miniștrii și directorii departamentelor.

2. Presidenții Curților de casație, înalte, de apel, de administrație și controlului.

3. Procurorul gheneral.

4. Șeful Poliției Capitalei.

5. Presidentul Municipalității Capitalei.

6. Comandantul gvardiei naționale a Capitalei.

7. Administratorii și presidenții tribunalurilor de întâia instanță în ținuturile lor.

Art. 23. — Seanțele Adunării obștesci sunt publice. Cu toate acestea, la ceasuri mari, ea se poate constitua și în Comitet tainic, după cererea a unei pătrimi din mădulările de față.

Art. 24. — Poliția din lăuntru este încredințată Presidentului Adunării și Secretarilor. Iar regulamentul seanțelor sale este lăsat hotărârii Adunării.

Art. 25. — Adunarea obştească are dritul de a alege pe Domn.

Art. 26. — Ea asemenea alege pe Mitropolitul şi pe Episcopii eparchioţi ai ţării.

Art. 27. — Toate proiecturile de legi şi de regulamenturi cari, trecând peste marginile unei simple poronci întemeiată pe legi înfiinţate, trebuie mai întâi a fi supuse hotărârii obştescii Adunări.

Art. 28. — Toată puterea legiuitoare, dritul de a vota dările publice, de a alcătui budgetele şi a cerceta cheltuielile Statului, de a încuviinţa crediturile şi împrumuturile publice, de a priveghia asupra păstrării averilor ţării, de a îndemna sporul agriculturii şi industriei, de a favorisa libertatea muncei şi a comerţului din lăuntru şi din afară prin întemeierea unei bănci naţionale şi de scont, de a hotărî tariful vămilor şi a mărfurilor, de a decreta grabnica construcţie a mijloacelor de comunicaţie, de a regula unitatea greutăţilor şi măsurilor, de a stimula instrucţia generală a poporului, de a întemeia depostituri de mendicitate, case penitenţiare, de a reforma codicele ţivilă, comerţială şi penală, precum şi codicele de proţedură, de a vota reglementele de disţiplină şi de înaintare a trupelor regulate şi a gvardiei naţionale, în sfârşit de a lua toate măsurile obştesci şi extraordinare pentru siguranţia ţării, sunt de competenţa obştescii Adunări.

Art. 29. — Dritul iniţiativ şi de a primi petiţii de la ori şi cine se cuvine obştescii Adunări.

Art. 30. — Răsplătirile naţionale se dau numai de către obşteasca Adunare.

Art. 31. — Agentul de la Constantinopole se alege de către obşteasca Adunare dintre Români.

Cap. III.
Despre puterea executivă.

Art. 32. — Puterea executivă este încredinţată de către naţie Domnului.

Art. 33. — Spre a fi ales Domn trebue a fi născut Român, în vârstă de 30 de ani cel puţin şi a avea întrebuinţarea

drepturilor țivile și politice. După vechiul obiceiu, el este ales între toate stările țării.

Art. 34. — Adunarea obștească are drit de a-l alege și de a-l proclama Domn cu majoritatea absolută a representanților.

Art. 35. — Alegerea se face în cele întâi treizeci zile după moartea, abdicația sau depărtarea Domnului de mai înainte.

Art. 36. — În acest interval puterea executivă se exerțează de către Sfatul Miniștrilor cu împreună lucrare cu Adunarea obștească, pre care în cele trei zile după vacanție este dator a o convoca.

Art. 37. — Domnul este ales pe cinci ani.

Art. 38. — El are datoria de a protegua și de a asigura execuția legilor.

Art. 39. — Puterea înarmată îi este încredințată; însă nu o poate nici odată comanda în persoană.

Art. 40. — El nu poate înstrăina vreo parte a țării, a închide Adunarea sau a-i prelungi deschiderea sesiei, a opri sau a schimba marșa Constituției și a legilor.

Art. 41. — La deschiderea fieștecărei sesii, el este dator prin un ofis a împărtăși obștescii Adunări starea țării.

Art. 42. — El are drit de ertare; dar nu-l poate întrebuința decât după anaforalele Ministrului Justiției și încheierea Sfatului Miniștrilor.

Art. 43. — El întăresce și publică legile votate de obșteasca Adunare.

Art. 44. — Legile acestea se întăresc de către Domn cel mult o lună după votarea lor; iar cele grabnice în termen de trei zile.

Art. 45. — La întâmplare când Domnul n-ar socoti de cuviință de a întări legea votată de Adunare, în termenul hotărât al întăririi, o va împărtăși prin un ofis cuvintele sale Adunării și va cere o nouă deliberație. Adunarea va delibera din nou și atunci hotărârea sa fiind desăvârșită, Domnul va trebui a o întări. În cas de refus din partea sa, Presidetul Adunării va publica legea în termen hotărât.

Art. 46. — Domnul primesce pe trimișii Puterilor străine; el asemenea presidează la sărbătorile naționale.

Art. 47. — Domnul primesce de la țeară locuința sa și o listă țivilă de 2.000

Art. 48. — Domnul numesce și depărtează, după dorință, pe Miniștrii săi. El numesce asemenea și depărtează pre amploiații ramului administrativ, judecătoresc, militar și bisericesc cu restricțiile prevăzute de legi.

Art. 49. — Acturile Domnului, afară de acele prin cari numesce și depărtează pe Miniștrii săi, n-au putere decât fiind subtiscălite de competentul Ministru.

Art. 50. — Domnul în vremea ocârmuirii sale este inviolabil.

Miniștrii singuri sunt răspunzători.

Toți amploiații subalterni, fieștecare în cât îl privesc, sunt răspunzători de acturile administrației sale.

O lege va hotărî casurile răspunderii, închizășluirile funcționarilor și chipurile a-i trage în judecată.

Cap. IV.
Despre Sfatul Miniștrilor.

Art. 51. — Puterea legislativă hotăresce numărul și atribuțiile Miniștrilor.

Art. 52. — Miniștrii au slobodă intrare în Adunare; ei vor fi pururea ascultați de câte ori o vor cere.

Art. 53. — Ministrul trebilor din Lăuntru este de drit President Sfatului.

Art. 54. — Sfatul alcătuesce proiectele de legi ce Guvernul are a propune obștescii Adunări și acele de inițiativă parlamentară ce Adunarea ar trimite cercetării sale.

El face reglemente de administrație publică, după legile înființate. Spre aceasta el trebuie a asculta comisiile consultative așezate pe lângă fieștecare Minister, fieștecare în competența ei.

El exerțează asupra administrațiilor ținutale și munițipale controlul și proteguirea ce-i sunt date de către legi.

El propune Domnului numirea funcționarilor după anaforalele șefilor departamentelor competente.

O lege particulară va regula celelalte atribuții ale Statului.

Art. 55. — În nici într-un chip Sfatul nu-și poate însuși atribuții judecătoresci și prin urmare a rosti pedepse și osânde, sub cuvânt de măsuri de siguranție, etc. Iscălitorii unor asemenea sentințe vor fi din dată dați de către obșteasca Adunare în judecată criminală.

Cap. V.
Despre administrația din lăuntru

Art. 56. — Împărțirea țării este în ținuturi și județe, ocoale și comune.

Art. 57. — 1). În fieștecare ținut este o administrare alcătuită de un Administrator și de un Sfat ținutal.

2). În fieștecare ocol este un Subt-administrator.

3). În fieștecare comună un vornic, doi paznici și un Sfat comunal.

4). Prin orașe va fi o munițipalitate, un Sfat munițipal.

Art. 58. — Administratorii și Subt-administratorii se numesc de către Domn, după art. 48 și 54.

Art. 59. — Vornicii și paznicii se numesc de către toți gospodarii comunei.

Art. 60. — Presidenții și asesorii munițipalităților prin orașe se numesc de către toți proprietarii de case din același oraș.

Art. 61.— Sfaturile ținutale se numesc de către toți alegătorii representanților la Adunare, statorniciți în ținut de șease luni cel puțin.

Sfaturile comunale se numesc de către toți gospodarii comunei.

Sfaturile munițipale de către toți proprietarii de case din acel oraș.

Art. 62. — O legiuire deosebită va hotărî atribuțiile Sfaturilor ținutale, munițipale și comunale.

Art. 63. — Domnul, după propunerea Sfatului Miniștrilor, poate desființa Sfaturile ținutale, munițipale și comunale; este dator însă, într-un termen de un an, de a convoca alegerea altora.

Cap. VI.
Despre puterea judecătorească

Art. 64. — Dreptatea este gratuită în toată întinderea țării. Debatațiile sunt publice, afară când s-ar jicni moralul și buna orânduеală.

Formele proțedurii vor fi scurtate și simplificate.

Art. 65. — Sloboda apărare este închizășluită, atât în cele țivile cât și în cele criminale. Spre acest sfârșit se va statornici un ordin de advocați după deosebită lege.

Art. 66. — Ministerul public se va întemeia pe lângă toate tribunalurile țării.

Procurorii vor fi numiți de Domn, după modul prevăzut la art. 54.

Art. 67. — Juriul va fi așezat în toate pricinile politice, criminale și de tipar. O lege spețială va hotărî organisația sa.

Art. 68. — Judecătorii pacinici se vor statornici și prin târguri. Ei vor fi aleși de către concetățeni, după o legiuire deosebită.

Art. 69. — Judecătorii țivili de instanția întâi, judecătorii de instrucție criminală și acei de apel și de comerț, vor fi numiți de către Domnul, după un ordin de candidatură ce se va statornici de către o lege spețială despre organisația judițiară.

Art. 70. — Judecătorii Curții înalte se vor numi de către obșteasca Adunare.

Art. 71. — O Curte de casație se va statornici spre revizuirea formelor păzite de instanțiile de jos. Mădularii acestei Curți se vor numi iarăși de către obșteasca Adunare. Această Curte va hotărî și despre conflicturile de atribuții între autoritățile administrative și judecătoresci.

Art. 72. — Domnul nu va avea nici un amestec în hotărârile judecătoresci. Acestea se vor aduce în împlinire de către competentele autorități executive, după rechisiția respectivelor Tribunaluri, fără a avea trebuință de a fi întărite de Domn.

Art. 73. — Pentru toată țeara se va statornici un Tribunal de administrație, care se va rosti asupra proțesurilor administrative și a cărui compunere și atribuții se vor statornici prin o lege.

Mădulările acestui Tribunal se vor numi de către Domn, după o listă înfățișată de către Sfatul Miniștrilor.

Art. 74. — Asemenea se va statornici și o Curte de control spre a cerceta cheltuielile Statului. Mădulările acesteia se vor numi de Domn, după modul mai sus arătat.

Art. 75. — Recursul în contra încheierilor Tribunalului administrativ și ale Curții controlului se va face la Curtea de casație.

Art. 76. — Toți jucătorii tribunalurilor țivile, criminale, comerțiale și de apel, ai Curții înalte și ai Curții de Casație, sunt pe vieață; ei pot însă fi depărtați vremelnicesce sau desăvârșit din funcțiile lor, după o judecată solenelă rostită de juri, după formele și pentru pricinile prevăzute de legea judițiară. Această lege va hotărî și vârsta când judecătorii vor fi puși în retragere (retraite).

Art. 77. — Trupele vor avea deosebitul lor Tribunal ostenesc, ale căruia atribuții se vor statornici prin deosebită lege.

Art. 78. — O înaltă Curte de dreptate fără apel și recurs în casație, alcătuită de Curtea înaltă (Divanul Domnesc), ca judecătorie de instrucție și de jurați trași în sorți de către Presidenții tribunalurilor țivile de întâia instanție, din numărul mădulărilor tuturor sfaturilor ținutale, se va întruni oricând va fi trebuință de a judeca pârile pornite de către Adunarea obștească, fie asupra mădulărilor ei, fie asupra Miniștrilor și alți funcționari. Aceastăși Curte va judeca și persoanele învinovățite de crime, atentaturi și comploturi asupra siguranției din lăuntru și din afară a Statului. Ea nu se va putea aduna decât după o hotărâre a Adunării obștesci.

Art. 79. — Declarația juriului că pârâtul este vinovat trebuie să fie dată cu majoritatea a două treimi a glasurilor.

Art. 80. — Orice Tribunaluri și comisii excepționale sunt în veci oprite.

Cap. VII.
Despre puterea armată.

Art. 81. — Puterea armată este întemeiată spre a apăra țara și a asigura păzirea bunei orânduieli și a legilor.

Ea se alcătuesce din oaste regulată și din gardie națională.

Art. 82. — Fieștecare român în vârstă de 21 de ani, afară de excepțiile prevăzute de legi, contribuează prin sorți la formația oastei. Slujba este de cinci ani. Înlocuirea este slobodă.

Art. 83. — Gardia națională se formează de toți românii în stare de a purta arme și cari nu fac parte a armiei active. Înlocuirea nu este iertată.

Art. 84. — Gardia națională se împărțesce în urbană și rurală (de oraș și de țeară).

O lege deosebită va hotărî formarea și datoriile gardiei naționale.

Art. 85. — Legi particulare vor hotărî modul înrolării, al înaintirii și al disțiplinei trupelor regulate.

Art. 86. — Puterea armată este neapărat ascultătoare; nici un corp înarmat nu poate delibera asupra trebilor Statului.

Art. 87. — Puterea armată întrebuințată spre a păstra buna orânduеală în lăuntru nu poate lucra decât după cererea autorităților țivile competente și după regulele hotărâte de puterea competentă.

Art. 88. — Străinii, sau singuri sau în corp, nu pot forma parte din puterea armată a țării.

Cap. VIII.
Despre drituri și datorii

Art. 89. — Toți românii moldoveni au deopotrivă egalitatea driturilor țivile și politice, afară de casurile prevăzute de Constituție, art. 6, și de legile spețiale.

Art. 90. — Toate titlurile nobilitare, privileghiuri de nascere și personale vor conteni în viitor; titularii de astăzi le pot păstra, însă aceste nu le dau nici un drit.

Art. 91. — Numai românii pot ocupa funcțiile Statului în deosebite ramuri.

Art. 92. — Lucrul boerescului și dijmele și alte dări proprietăresci se desființează pe veci.

Art. 93. — Proprietățile sunt sfinte și se apără de către Constituție; însă în folosul public toți gospodarii săteni vor primi de la stăpânii moșiilor câte 2 ½ fălci de fieștecare, ca desăvârşită proprietate, iar la moșiile strimte statu quo al stăpânirii de astăzi. Iar pentru această expropriație făcută în folosul public, potrivit art. ... din Codica țivilă a Moldovei, se va da vechilor proprietari o potrivită despăgubire, care se va hotărî de către o deosebită lege.

Art. 94. — Robia se desființează de pe pământul românesc; proprietarii cari vor cere despăgubire vor primi-o de la Stat.

Art. 94 (?). — Pedeapsa morții și a bătăilor trupesci sunt cu desăvârșire oborâte.

Art. 95. — Confiscația averilor după vechiul obiceiu nu se poate nici odată statornici.

Art. 96. — Fieștecare român exerțează slobod religia sa și primesce de la Stat o protecție de o potrivă pentru cultul său.

Slujitorii culturilor cunoscute de Stat au singuri drit de a primi lefi de la Stat.

Art. 97. — Averile mânăstirilor închinate la locuri străine se întorc către Stat; iar acelor locuri li se va trimite pe tot anul câte un ajutor bănesc, care se va hotărî de către Adunare.

Art. 98. — Toți moldovenii de orice dogmă creștină au aceleași drituri, prin urmare și de a cumpăra și moșii. Acest drit este dat și străinilor creștini, cu aceasta însă că se vor declara supuși legilor țării fără osebire.

Art. 99. — O lege spețială va statornici măsurile spre graduala emanțipație a românilor de lege evreească.

Art. 100. — Libertatea instrucției se va exerția supt închizeșluirile legilor și privigherea statului. Această privighere se va întinde asupra tuturor așezămintelor de învățătură, fără excepție, după o lege votată de obșteasca Adunare. Această privighere, cu povățuirea Ministeriei învățăturilor publice, va fi mai de aproape încredințată Sfaturilor ținutale, munțipale și comunale.

Art. 101. — Instrucția este gratuită; ea va fi egală și întreagă pentru tot românul de ambe sexele. În Capitalie va fi o universitate, o școală politechnică, o școală normală și una de măestrii; în portul țării o școală de comerț și de navigație; în toate orașele ținutale colegiuri și pensionate pentru fete; în toate satele școli primare. Învățăturile se vor face în limba națională.

Prințipul examenului cât mai curând va fi primit pentru toți aspiranții la slujbele Statului.

Art. 102. — O lege spețială se va vota spre ridicarea morală și soțială a clerului.

Tiparul este slobod; țensura nu se va putea nici odată întemeia ca una ce nici odată n-a fost în țară.

Art. 103. — Libertatea individuală este închizășluită; nimenea nu va putea fi oprit decât în cuprinderea legilor.

Art. 104. — Locuința fieștecărui român este respectată; nimenea nu o va putea călca decât după rostirea legilor.

Art. 105. — Nimenea nu poate fi tras de la firescii săi judecători. Fieștecare arestat va fi înfățișat în vreme de 24 ceasuri înaintea judecătorului competent.

Art. 106. — Toate contribuțiile sunt așezate pentru folosul public.

De aceea, fieștecare cetățean va coopera prin o contribuție generală, în proporția facultăților și a averii sale. O lege spețială va statornici modul și felul contribuțiilor. Orice dare asupra exportației productelor țării va fi în veci oborâtă.

Art. 107. — Nici o dare nu poate fi cerută decât în puterea unei legi.

Art. 108. — Dările directe se vor hotărî de căre Adunare numai pe un an.

Dările indirecte se pot hotărî pe mai mulți ani.

(Art. 109. — Toate dările și veniturile Statului se vor strânge de-a dreptul de către fisc, fără dare în întreprindere)

Art. 110. — Închizășluirile date dritului muncii sunt: 1) desființarea a orice monopol și darea pe fabrici și întreprinderi industriale; 2) întemeierea unei bănci naționale și

de escont; 3) așezarea de case de păstrare și de școli profesionale; 4) plata de către Stat a lucrărilor publice și desființarea beilicurilor și havalelelor; 5) așezarea de asiluri pentru muncitorii neputincioși.

Art. 111. — Legi de poliție și așezământuri penitențiare se vor statornici de către obșteasca Adunare în cea întâi a ei sesie.

Art. 112. — Adunarea va vota o lege energică pentru secarea corupției lăsată în țeară de către Guvernul trecut.

Art. 113. — Adunarea va numi în grabă comisii pentru reforma Codicelor țivile, comerțiale și penale și a proțedurilor acestora.

Art. 114. — Ocârmuirea veniturilor orașelor și a comunelor și sloboda îndestulare a acestora va fi încredințată dregătoriilor munițipale și comunale, subt privigherea, însă neamestecul Ministeriei din Lăuntru.

Cap. IX.
Despre revisia Constituției.

Art. 115. — În puterea capitulațiilor sale și a tractatelor cari îi închișășluiesc sloboda și neatârnata administrație din lăuntru, nația are pururea dritul de a-și schimba sau a-și modifica Constituția. Deci, la fieștecare 15 ani, prin o deosebită legiuire, nația își va alege representanți extraordinari, cari vor ave dritul de a modifica Constituția, după spiritul epohei.

Art. 116. — Prefacerea Constituției va trebui însă a se cere de două treimi a glasurilor votante.

Art. 117. Modificații însă singuratice se pot face de către Adunările obștesci și în sesiile sale obicinuite.

Cap. X.
Dispoziții provisorii.

Art. 118. — Codicele, legile și reglementele astăzi în ființă, în cât nu se împotrivesc acestei Constituții, vor urma a fi în lucrare până când nu vor fi schimbate prin nouă legiuiri.

Art. 119. — Toate autorităţile astăzi în fiinţă îşi vor urma funcţiile până la publicaţia legilor organice ce le privesc.

Art. 120. — Legea organizaţiei judiţiare va statornici modul speţial al numirii pentru întâia compunere a tribunalurilor.

Anul 1848 în Principatele Române, Bucureşti, 1903, vol. III, p. 131–142.

Résumé

Il y a 150 ans, l'Europe a été confrontée à un processus révolutionnaire qui a couvert une importante partie du continent. Par ses conséquences, ce „printemps des peuples" a représenté la fin de l'Europe absolutiste, quoique, apparemment, la révolution a été vaincue. Toutefois, à cause de la révolution quarante-huitarde l'Europe de la Sainte Alliance a disparu à tout jamais!

Les Pays Roumains ont été aussi soumis au processus révolutionnaire et ils ont même représenté sur le continent, par leur position géographique extrême, *la dernière barricade de la révolution européenne*. En même temps, la révolution roumaine a joué un rôle important dans l'ensemble des révolutions. Si en Moldavie, à cause de la proximité de l'Empire russe prêt à la répression et à l'occupation, l'intensité du processus a été plus faible, en Valachie *un régime révolutionnaire s'est maintenu plus de trois mois* et jusqu'à la fin il est tombé victime des interventions militaires de l'extérieur et non pas à cause d'un motivation intérieure. Quant à la Transylvanie, dans cette province a eu lieu un processus très complexe, car deux révolutions se sont trouvées, malheureusement, en contradiction, celle des Roumains et celle des Hongrois. Leurs objectifs socio-politiques étaient en bonne mesure similaires ou très proches, ce qui s'est reflété dans les programmes, mais les Roumains demandaient en plus leur reconnaissance en tant que nation politique, vu qu'ils

étaient depuis des siècles seulement tolérés et ils prétendaient à une participation à la vie publique proportionnelle à la majorité qu'ils représentaient dans la province. En même temps, ils s'opposaient à l'„union" de la Transylvanie à la Hongrie, surtout effectuée sans leur consultation et sans leur consentement. De leur côté, pour les Hongrois l'octroi des droits *civiques* ne signifiaient pas en même temps la reconnaissance des droits *nationaux* des Roumains. Le conflit, d'abord idéologique et politique, a fini par se transformer, en automne 1848, dans un conflit armé. En tout cas, l'armée des paysans roumains transylvains — provenant surtout des Monts Apuseni — dirigée par le jeune juriste Avram Iancu, a résisté jusqu'en été 1849, repoussant toutes les attaques, jusqu'au moment quand, grâce aux efforts du dirigeant révolutionnaire valaque Nicolas Bălcescu, on est arrivé à conclure le „Projet de pacification" — document signé par Kossuth, du côté hongrois et par Bălcescu et Bolliac du côté roumain.

L'une des traits dominants de la révolution roumaine de 1848 a été l'ample implication de la nation. À Blaj, en Transylvanie, à Islaz ou à Bucarest, en Valachie, se sont déroulées des assemblées grandioses avec la participation et donc l'implication de dizaines de mille de personnes. Par leur enrôlement à la garde nationale ou en tant que „volontaires", en Valachie et par leur inscription dans les rangs des „légions" constituées en Transylvanie, tandis qu'en Moldavie aussi se sont formés des groupes armés de paysans dirigés par de jeunes boyards révolutionnaires, les Roumains ont démontré la mesure de leur adhésion à la cause de la révolution.

En Valachie, où s'est constitué un régime révolutionnaire, les libertés civiques et l'égalité y ont étaient introduites, furent supprimées la peine de mort et les peines corporelles, on a mis les bases pour une réforme agraire en partant de la libération des paysans corvéables, une Commission de pro-

priété fut constituée dans le cadre de laquelle les propriétaires de domaines et les paysans ont discuté la réforme préconisée, les esclaves tsiganes ont été libérés, on a adopté le drapeau tricolore, une véritable explosion des journaux révolutionnaires a eu lieu, furent également organisés des clubs, des préparatifs électorals furent faits en vue de la convocation d'une Constituante. À un certain moment, soumise aussi à la pression des manifestations populaires roumaines, la Sublime Porte se montra prête à reconnaître le régime révolutionnaire, en prétendant seulement que la dénomination „trop révolutionnaire" de Gouvernement provisoire soit changée par celle de Lieutenance princière. Toutefois, sous la pression incessante de la diplomatie russe, la Porte finit ensuite par céder et elle mit fin par une intervention militaire au régime révolutionnaire valaque. Bucarest a été occupé par l'armée ottomane le 13/25 septembre 1848. Les dirigeants révolutionnaires valaques furent condamnés à l'exil qui allait durer près d'une décennie.

Entre la révolution roumaine et l'Europe existèrent des liens évidents. Quand le 11/23 juin, Démètre Brătianu a reçu ses lettres de créances auprès des gouvernements de Vienne et de Pest, on précisait dans le texte que le peuple roumain „s'est incorporé à la grande famille européenne" et qu'„il a fraternisé avec tous les peuples". D'ailleurs, ces liens avaient existé aussi avant la révolution, surtout grâce aux jeunes Roumains qui s'étaient trouvés pour leurs études à Paris, mais également par les contacts établis avec l'émigration révolutionnaire polonaise. Les programmes quarante-huitards roumains dévoilent en plus la mesure de l'influence idéologique par les similitudes „européennes" qu'ils reflètent. Cette „incorporation" peut aussi être constatée dans les idées de solidarité et de collaboration que les Roumains proclamèrent et dont ils étaient pleinement convaincus. En plus, ils considéraient le processus révolutionnaire déroulé dans les Pays Roumains en tant qu'incorporé au processus général européen. Les événements roumains de 1848 ont eu, par

ailleurs, un certain écho dans les cercles démocratiques du continent, surtout en France. Michelet disait que par leurs actions de 1848 les Roumains s'étaient „inscrits dans le calendrier du monde".

Les programmes révolutionnaires, auxquels on a accordé dans ce volume une attention prioritaire, représentent des documents de marquante importance. Tout d'abord, on les enregistre dans chaque pays roumain affecté par le processus révolutionnaire, mais, en même temps, ils ont reflété une thématique en bonne mesure commune, sauf les différences engendrées par les situations particulières existant dans des pays se trouvant sous différentes dominations. Ensuite, d'un côté ils appartiennent au contexte général révolutionnaire européen — ce qui se constate par les stipulations concernant les libertés, l'égalité, la garde nationale, le jury, le gouvernement responsable, les mesures visant la modernisation économique etc. — d'un autre — dû au fait que maintes de leurs stipulations étaient très proches ou même communes — ces programmes ont servi l'idée de l'unité roumaine. En réalité, on peut parler d'un programme *unique* et si on met ensemble les revendications on se trouve devant un *programme-synthèse* qui a représenté un véritable guide pour tous les Roumains, non seulement pendant la révolution, mais aussi pendant les décennies suivantes. *Ce fut le programme de constitution de l'État moderne roumain*. Évidemment que dans les programmes de la révolution on enregistre des stipulations visant le domaine politique, celui socio-économique, mais aussi des revendications à caractère national, quoique „l'encerclement des empires" a déterminé une certaine prudence à cet égard, ce qui n'a pas empêché toutefois que l'idée de l'unité et même celle de l'indépendance soient exprimées d'une manière ou d'une autre. En ce qui a concerné les Roumains de Transylvanie et du Banat, parmi les objectifs dominants on constate les revendications par l'intermédiare desquelles ils voulaient s'assurer un régime d'égalité politique dans le cadre de

l'empire d'Autriche par rapport aux autres nationalités et même obtenir une intégration dans la vie socio-politique transylvaine en partant de leur nombre majoritaire. Pour ce qui fut des Roumains des principautés de Moldavie et de Valachie, leur but principal a été l'élimination du protectorat de la Russie, l'empire des tzars représentant le principal danger, tandis qu'avec la Sublime Porte ils ont cherché un terrain d'entente.

La pétition-proclamation de Jassy du 28 mars/9 avril 1848, la „Protestation" de Basile Alecsandri, où le premier document révolutionnaire est défendu et expliqué, les „Principes pour la réforme de la patrie", le plus éliptique mais aussi le plus radical des programmes et enfin les „Doléances du parti national en Moldavie" et le projet de Constitution, documents élaborés par l'intelligent Michel Kogălniceanu représentent *les principaux documents programmatiques moldaves*. En Valachie la proclamation et le programme d'Islaz du 9/21 juin ont exprimé *les objectifs des Valaques*, qui, d'ailleurs, ont considéré ce document même en tant que „Constitution", quoiqu'il ne représentait qu'une esquisse de la loi fondamentale. Dans l'empire d'Autriche, *les Roumains de Transylvanie* ont adopté leur „pétition nationale" lors de leur grande assemblée de Blaj, le mois de mai, tandis que les représentants des Roumains se trouvant à Pest, et ceux du *Banat* — dans leur grande assemblée de Lugoj du mois de juin — en répétant certaines revendications communes ont ajouté aussi d'autres qui leur étaient propres. À leur tour, *les Bucoviniens* allaient également exprimer leurs revendications dans un document du mois de juin. Mais, dans leur ensemble, ces documents „provinciaux" reflètent *une unité roumaine incontestable* et en même temps *une évidente „modernité"*.

Tous ces programmes — analysés en détail dans l'étude introductive — sont reproduits dans les annexes et ils sont aussi amplement résumés en français dans ce même volume. Encore une remarque concernant les programmes: ce qui est frappant c'est le transfert d'informations, d'objectifs et de

stipulations qu'on remarque d'un pays à l'autre et évidemment d'un programme à l'autre, encore une preuve de l'existence parachevée à ce moment de la nation roumaine moderne.

La révolution roumaine de 1848–1849 représente dans son ensemble un moment de faîte de l'histoire des Roumains et, en même temps, l'un des moments où l'on constate l'intégration de cette histoire dans l'histoire universelle.

Résumés des annexes

I

Jassy, 28 mars/9 avril 1848: Pétition-proclamation du comité désigné à présenter les revendications des Moldaves, en tant qu'„améliorations indispensables imposées par l'état du pays"; entre autres: une réforme des écoles afin d'assurer l'instruction à tout le peuple; amélioration de l'état du paysan; responsabilité des ministres et des fonctionnaires; constitution d'un tribunal commercial à Jassy; création d'une banque nationale et d'une banque d'escompte; libération des personnes arrêtées dans des causes politiques; amélioration des codes de lois; caractère public des débats de l'Assemblée générale, ainsi que des tribunaux; dissolution de l'Assemblée générale et élection d'une autre; suspension de la censure etc.

II

Sans lieu, mai 1848: „Protestation" par laquelle Basile Alecsandri dénonce „aux frères Roumains de toute la Roumanie" le règne de Michel Sturdza, en présentant le mouvement révolutionnaire qui avait eu lieu à Jassy et en expliquant en détail les 35 points de la pétition-proclamation du 28 mars/9 avril 1848; en denonçant la répression ordonnée par le prince Sturdza, Alecsandri appelle les Roumains à une protestation unanime.

III

Blaj, 3/15–5/17 mai 1848: „Pétition nationale" — en 16 points — adoptée par l'assemblée de Blaj des Roumains transylvains, par laquelle était revendiquée l'égalité politique des Roumains et la représentation dans la vie publique, proportionnelle à leur nombre; l'égalité avec les confessions privilégiées de l'Église Roumaine; la dissolution du servage sans dédommagements payés par les paysans; la liberté industrielle et commerciale, inclusivement la suspension des douanes; les libertés de la personne, de la presse; l'institution du jury; la garde nationale; le développement de l'enseignement pour les Roumains (inclusivement la création d'une Université); l'abolition des privilèges; la convocation d'une Constituante; on exprimait aussi le refus par rapport à l'„union" de la Transylvanie à la Hongrie sans le consentement des Roumains.

IV

Pest, 9/21 mai 1848: Les représentants des Roumains de Hongrie et du Banat présentent aux ministres du gouvernement hongrois leurs revendications par rapport aux relations avec les Serbes, demandant la séparation ecclésiastique et scolaire, ainsi que l'amélioration de leur situation en Hongrie par l'utilisation de leur langue à l'église et à l'école, par la constitution d'une section roumaine au Ministère des Cultes, par l'utilisation d'officiers roumains.

V

Brasov, 12/24 mai 1848: „Nos principes pour la réforme de la patrie", programme d'un groupe de révolutionnaires moldaves, visant la „suppression de tous les privilèges", une réforme agraire sans payement de dédommagements par les paysans et l'union des Principautés „dans le cadre d'un État indépendant".

VI

Islaz, 9/21 juin 1848: Proclamation et programme des révolutionnaires valaques — du „peuple roumain" — où les revendications sont exprimées en 22 points; parmi ceux-ci: autonomie et non-immixtion d'aucune puissance; égalité des droits; contribution générale; une Assemblée générale dans laquelle soient représentées toutes les catégories sociales; prince régnant élu pour cinq ans dans n'importe quelle catégorie de la société et bénéficiant d'une liste civile réduite; liberté „absolue" de la presse; garde nationale; „émancipation" des monastères dédiés aux Lieux Saints; „émancipation" des esclaves tsiganes; instruction „égale et complète pour chaque Roumain des deux sexes"; abolition de la peine de mort; émancipation des Israélites; convocation d'une Constituante etc.

VII

Timişoara, 13/25 juin 1848: Pétition adressée à la Diète de Hongrie par les „Roumains orthodoxes", qui sollicitent „la reconnaissance" de leur nationalité, l'accès proportionnel aux fonctions publiques et la convocation d'assemblées diocésaines.

VIII

Lugoj, 15/27 juin 1848: Résolution de l'assemblée nationale roumaine du Banat par laquelle sont „décrétés" huit points, parmi lesquels: l'armement sous la direction d'Eftimie Murgu, la déposition des évêques /serbes/ en fonction, la reconnaissance de la nationalité roumaine et l'utilisation de la langue roumaine par les institutions du Banat, inclusivement par l'armée.

IX

Cernauti, juin 1848: „Doléances et suppliques" des Bucoviniens soumises à l'empereur d'Autriche, parmi lesquelles:

convocation de la diète de Bucovine; enseignement en roumain et l'utilisation de la langue roumaine dans les relations publiques; création d'une institution de crédit bucovinien; mesures visant à faciliter la circulation vers la Moldavie; élection d'un évêque bucovinien par un synode national.

X

Bucarest, 4/16 août 1848: La Lieutenance princière valaque soumet à la Sublime Porte le texte du programme constitutionnel d'Islaz avec certaines retouches concernant l'élection de l'Assemblée générale, celle du prince régnant, la liberté de la presse, la garde nationale, l'émancipation des biens des monastères dédiés aux Lieux Saints.

XI

Cernauti, août 1848: „Doléances du parti national en Moldavie", rédigés par Michel Kogălniceanu, document dans lequel sont présentés les événements déroulés en Moldavie à partir du mois de mars 1848 et sont amplement exposées, avec des commentaires historiques, les doléances des Roumains, dans la vision du parti national, certaines revendications de mars de Jassy étant reprises, mais d'autres reflétant les stipulations du programme valaque d'Islaz; entre autres, en plus, est demandée l'union des Principautés; dans la partie finale du document, Kogălniceanu refoule la note russe du 19/31 juillet concernant les Principautés Roumaines.

XII

Cernauti, août 1848: Projet de Constitution de la Moldavie rédigé par Michel Kogălniceanu en 120 articles; le projet affirme la souveraineté du pays, s'occupe des pouvoirs législatif et exécutif, du Conseil des ministres, de l'administration intérieure, du pouvoir judiciaire, de l'armée, des devoirs et des droits des citoyens, ainsi que de la révision de la Constitution.

Sumar

ISBN 973-45-0241-7